

Imádság alázatért...

Jézusom! Jól tudom, hogy minden szavam
annyit ér,
amennyi a szolgálni akarás bennem.
Hiszem, hogy egyházzadra vigyázol.
A mai struktúrájában is vigyázol reá,
és a mai struktúrájában is a Tied.
Add meg nekem, hogy nagyon tudjak fi-
gyelni azokra is,
akiből ez az álom idegenségérzést, eluta-
sítást vált ki.

Ne gondoljam, hogy akik elutasítanak,
azok szükségképpen nem látnak,
vagy rosszindulatúak.

Add meg, hogy úgy legyek bizonyos ab-
ban, amit jónak gondolok,
hogy mindig készséges legyek odaigazí-
tani gondolataimat azokéhoz,
akikben a Lélek szavát kell felfedeznem.

Amen.

(Bulányi Gy.: Egyházrend)

BULÁNYI GYÖRGY

EGYHÁZREND...

0. "Bevezetés"

Isten álmaik akarja álmodni az Országot építő em-
ber. Jézus álmaik szeretném álmodni én is ebben a tanul-
mányban az egyházzal. A KIO és a K.A. kötetek telve van-
nak már ezekkel az álmokkal, folytatni szeretném őket.
Nem mondhatom el mindazt, amit az előző évtized nyil-
vánvalóvá tett számunkra az egyházzal. De jelzem az út
mérőköveit.

1970: Az egyház közössége /KIO 77-80/,

1973: Lelkipásztori marketing /K.A. 78-5,5-26 lapok/,

1974: A jézusi célkitűzés megvalósításának szocioló-
giai vonásai /"a szociológiai tanulmány" - K.A. 74-9,
134-159 lapok/,

1977: A jézusi közösség /a K.A. 77-4 kötet/,

1980: Bokrunk struktúrája /K.A. 80-8/14-29./.

A jelen tanulmány négy nagyobb fejezetre oszlik. Az első
pontosítani akarja, milyen értelemben közösség az egy-
ház. A második fejezet a vezetőnek a jelen egyház struk-
túrabeli vonásait méri hozzá a jézusi vezető eszményéhez.
A harmadik a kisközösség modellű egyházrend vonásait
szedi sorba. A negyedik fejezet azokkal a problémákkal

XXIII. évfolyam 2. szám 2016. február

A Koinónia régebbi számai elérhetők:
www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi Gy.: Egyházrend...	3037
Szénási S.: Interjú Beer Miklós püspökkel	3040
Miklovicz L.: Pillanatképek a Bokor...	3044
Bulányi Gy.: Átvilágítás...	3044
Máté-Tóth A.: Keresztény Európa – és...	3050
Kovács L.: Az ember komédiája	3053
Gromon A.: Erőszakmentesség...	3055
Farkas I.: Mi is nekem ez a Bokor?	3059
Faragó F.: Napló író Bulányi György	3060
Sarló Cs.: Válogatás a Naplókából	3064
Barcza B.: Az emberhalász önvizsgálata	3067
Dryp.: Februári kerti napló még újévkor	3069
Mesesarok...	3070
Király I.: Juhász Károly...	3072

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetün-
kért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

foglalkozik, amelyek abból adódnak, hogy a jelen egy-
házrenden belül kell készítenünk ennek a kisközösség-
modellű egyházrendnek az útját.

A szerző sokszorosan tudatában van vállalkozása merész,
kényes és erőit meghaladó voltának. Kísérlet ez a részé-
ről, semmi több. Kéri testvéreit, olvasóit, hogy álljanak
bele ebbe a kísérletbe. Hozzászólásaikkal, írásaikkal is se-
gítsenek e kísérletet használhatóvá formálni - azoknak az
adományoknak az alapján, amelyeket ők kaptak Isten Lel-
kétől.

1. A jézusi egyházrend elvi alapjai

Ez a fejezet meghatározza az egyházrend fogal-
mát, s ennek során megkülönbözteti azt az egyházjog fo-
galmától. Elvileg és normatíve megállapítja ennek a rend-
nek a feltétlen elemeit. Mindezekkel szeretné lefektetni az
egyház alkotmányát.

1.1. "Közösség, intézmény, szervezet, rend"

Az egyházjog helyett használok az egyházrend szót. Minden közösségnek szükségképpen van rendje. A Szentháromság is közösség, Annak is van rendje. Azért van rendje, mert van célja, ezt a célt szolgáló törvénye, a célt e törvény alapján valószínűsítő funkció-összessége, van az így funkciókat teljesítő közösségi tagoknak szerepkörük, van a közösségben véleményformálás a tagok funkciót betöltéséről, s végezetül van a közösség tagjainak olyan tulajdonuk, amellyel a közösség rendelkezik. Éppen abból adódik a Szentháromság rendje, hogy megtalálhatók benne ezek a dinamikus alkotóelemek. Rendjének sajátossága pedig abból adódik, hogy mindezek a dinamikus alkotóelemek éppen olyan tartalmúak, amilyenek. Beszélhetek tehát a Szentháromság rendjéről. Használhatom ezt a kifejezést: Szentháromság-rend.

Ugyanezen az alapon használhatom a többi országbeli közösségre is ezt a szót. Mondhatom - a családrend, az "egyházi bázisközösség", a csoport, a kisközösség rendje /kisközösségrend/, a közösségek képviselőjének /KV/ a rendje /KV-rend/, a képviselők képviselőjének a rendje /szuperKV-rend/, s a legmagasabb fokon a Péterutódot megválasztó legfelső szintű közösség rendje /a kontinenseket képviselő KV-rend/ kifejezéseket. Használhatom, mert mindezen közösségek - közösségek, mert mindegyikük létehez szükségképpen hozzátartoznak a felsorolt dinamikus alkotóelemek /cél, törvény, funkciók, szerepkör, szanktifikáció, köztulajdon/ mert e hat dinamikus alkotóelemen bontakozik ki a közösség élete. Használhatom, mert a közösséget éppen e dinamikus alkotóelemek megléte miatt intézménynek is kell mondanom, és rend nélkül nincsen intézmény. Használhatom, mert az egyes közösségek csak egymásra épülő szervezetük által állhatnak egybe egyetlen egyházzá, és szervezet sincsen rend nélkül.

E négy kifejezést: közösség, intézmény, szervezet, rend szeretném szabatosan megkülönböztetni egymástól. Közösségről beszélek, ha e hat dinamikus alkotóelem elsejére, a célkitűzésre gondolok. Intézményről beszélek, ha mind a hat dinamikus alkotóelemre tekintek. Szervezetről beszélek, ha funkciók dinamikus alkotóeleméből a vezető funkciók egymásra épülő szintjeit tartom szem előtt. Rendről beszélek, amikor az intézményben és szervezetben kibontakozó közösségnek azokra a törvényeire, illemszabályaira gondolok, amelyek egy közösség életét sajátossá formálják.

A renden két dolgot is érthetnek: egy szűkebbet és egy tágabbat. Ha a szűkebbet nézem, akkor a rend elvi alapjaira tekintek. Ez esetben az egyházrendet illetően elmondom e rend feltétlen, azaz elvi alapjait. Ha a tágabbat nézem, akkor leírom, hogy e feltétlen elvi alapok milyen jellegű közösségi életet, azaz minő rendeket bonthatnak ki az egyházak sokaságából egybeálló egyházban. Más tehát a feltétlen elvi rend, és a nem feltétlen elemeket is tartalmazó részletező rend. E szűkebb és tágabb értelmű egyházrend egyaránt lehet normatív és leíró. A normatív egy-

házrend a jézusi eszményhez méri a rendet. A leíró egyházrend beszámol a múlt vagy a jelen közösségi életének szabályairól. Tanulmányunk jelen első fejezete elvi és normatív jellegű. A következő fejezetek már részletezők, és változatlanul Jézusra figyelőek, tehát normatívak is.

Ha a dinamikus alkotóelemek eszmeileg vagy a megvalósítás gyakorlatában nincsenek egymásra rendezve, ha tehát például a közösségnek vannak a célt hátráltató vagy egyenesen lehetetlenné tevő törvényei, akkor a közösségben rendtelenség van. De ez a rendtelenség a rend hiányaként jelentkezik. A közösség belepusztulna, ha nem tüntetné el ezt a rendtelenséget, ha elméletileg és gyakorlatilag nem állítaná helyre a rendet.

A tényleges egyházrend mindenkor függvénye az egyházat alkotó személyek látásának és életének, s ezért a tényleges egyházrend mindig és szükségképpen elmarad az egyházrend lehetséges optimumától. Az egyházat alkotó személyek látásának és életének jézusi metanoiája éppen ezért lehetővé teszi az egyházrend történeti alakulását a maga optimuma felé, amely azonos az emberek között lehetséges, megvalósítható szeretetnek rendjével. Mivel az emberiség növekedhetik a szeretetben, és nem is kapott külön feladatot Istentől e növekedésnél, ezért az idők végezetéig adva van az egyház számára a lehetőség és a feladat, hogy a tagok egyre szentebbé válásának függvényében egyre tökéletesebbé tegye a maga egyházrendjét. Ez a feladat a történelemben olykor kényszerítően is jelentkezik. Ha sorvadásnak indul az egyház, ez a sorvadás olykor megkívánja a struktúrák átalakításáig menő orvoslást.

1.2. "Rend és jog"

Szentháromságrendről beszélhetek, de nem beszélhetek szentháromságjogról. Hadd idézzem a jeles jogfilozófust, Moór Gyulát:

"A jogfogalom meghatározására nézve a legfontosabb fogalmi elem a kényszeralkalmazással való fenyegetés. Ebben a jogi szankcióban találjuk meg azt a "differencia specífica"-t, amelynek segítségével a jogot a társadalmi szabályozás egyéb módjaitól megkülönböztethetjük" /Bevezetés a jogfilozófiába, Bp. 1923. 187.lap/. A Szentháromságban csak szanktifikációval találkozunk, szankcióval nem. A Szentháromság közösségének a tagjai, amikor véleményt formálnak egymásról, csak elismerésre számítanak, és csak elismerést nyújthatnak egymásnak. Az Atya megkereszteléskor is, a színeváltozáskor is szeretett Fiának mondja Jézust, Akiben kedve telik, s Akit érdemesnek állít arra, hogy hallgassuk és hallgassunk Reá /Mt 3,17; 17,5 par; 2Pét 1,17/. A Fia is szentnek és igaznak állítja az Atyát /Jn 17,11.25/. A Fiú az Atya nevének a megdicsőülését óhajtja /Jn 12,28/, s a maga számára ezt kívánja az Atyától /Jn 17,1/. A Lélekről is az elismerés hangján szól a Fiú: Az Igazság Lelke elvezet majd titeket a teljes igazságra" /Jn 16,1/. A Lélek bennünk "Apácskának" magasztalja az Atyát /Gal 4,6; Róm 8,15/, mi pedig a Szentlélekben Úrnak mondjuk Jézust /1Kor 12,3/. A Szentháromság az elismerések, a szanktifikációk világa

és nem a kényszer-alkalmazással fenyegetés és a fenyegetések megvalósításának a világa. Azért van ez így, mert semmi helye sincs az utóbbinak ott, ahol a közösség rendjét megőrzi. Ha ki-ki teljesíti a céltól meghatározott törvény alapján kialakuló funkciót, azaz szerepkörét, s ezzel biztosítja a közösség köztulajdonát, akkor nincs alap a szemrehányáshoz, még kevésbé a fenyegetés megvalósításához.

Következik mindebből, hogy bármely közösségnek van rendje, de nem minden közösségnek van joga. A köznyelv jognak szokta mondani még az emberi természetből fakadó igényeket is: pl. "jogom van dolgozni!"; továbbá ezen igények kielégülésének közösségi biztosítását is: "biztosítjuk a jogot a munkához". Ily értelemben a szentháromsági Személyeknek is joguk van szeretni, illetőleg a Szentháromság közössége biztosítja e közösség tagjai számára ennek a jognak a kielégülhetését. Nyilvánvaló, hogy ez utóbbi esetekben más értelemben használjuk a jog szót, mint fentebb. Amott e meghatározás így hangzik: a jog olyan társadalmi szabály, amely kikényszerítést is ismer. Emitt azonban másról van szó: a jog olyan igény, amely a közösség tagjainak mivoltából, természetéből szükségképpen következik, ill. a jog olyan magatartás, amely a közösség tagjai számára biztosít valamilyen igénykielégítést. Ez utóbbi két értelemben beszélhetünk jogról a Szentháromság világán belül is. Tanulmányomban azonban jognak csak a kikényszeríthető törvényt nevezem. A másik két esetben természetből fakadó hatalomról, igényről /a Szentháromság szeretethatalma, szeretetigénye/, ill. az igénykielégülés közösségi biztosításáról beszélek.

1.3. "Kiközösítést nem-ismerés"

A Szentháromság az Isten legsajátosabb értelemben vett országa. A Szentháromság az örök és teremtetlen Ország. Isten Országja semmilyen értelemben véve sem lehet meg a Szentháromság nélkül. Akár az időben-térben bontakozó Országról beszélünk, akár ennek az időn és téren túl véglegesült-véglegesülő változataról szólnak, a Szentháromság ezekben is benne van. Nemcsak tulajdonosként van benne, mert nagyon felületesen érintjük a valóságot, ha csak annyit mondunk, hogy az Ország az Istené, a Szentháromságé. Az Ország közösségét ugyanis tagok, személyek alkotják, és ezek a személyek nem merő tulajdonai az Istennek, bár így is kifejezhetjük magunkat: az Ország népe az Istené. Többről van itt szó. Istent és az Ország tagjait ugyanis az egyházbanlevés viszonya kapcsolja egybe. Az ember Istenben élő, Istenben létező valaki, s az Isten is emberben élő, létező Valaki. Isten nemcsak a maga képére és hasonlatosságára teremtette az embert, hanem olyan bensőséges kapcsolatba lépett vele, amelyet éppen az egymásbanlevés állítmánya fejez ki szabatosan. Ennek az egymásbanlevésnek a hiánya - rontás. Az Országon belül ez a rontás elvileg nincs is, csak gyakorlatilag, mert az Ország éppen az a közösség, amely a rontás ellen dolgozik. Úgyis mondhatnók, hogy a teremtés természetes állapota ez a teremtettség meghaladó

természetfelettségünk, az ti., hogy Istenben élünk és ő mibennünk. A véglegesült Ország, azaz a velünk kitágított Szentháromság már ismét gyakorlatilag sem ismer rontást. Az időben kibontakozó Ország viszont állandóan harcol e rontás megszüntetéséért. A magukat az Ország-hoz tartozóknak vallókban található rontás-mozzanatok ellen is harcol, és küzd azért is, hogy az Országba még nem tartozókban is megszűnjék ez a rontás... hogy az egész emberiség Orzággá alakulhasson.

Mivel ennyire létünk legmélyebb gyökeréig ér a Szentháromság, ezért az emberekből is álló Ország a maga létének gyökeréig menően függ a Szentháromságtól. Következik ebből, hogy az Isten Országja ugyanúgy nem ismer jogot, ahogyan a Szentháromság sem. Ahogyan a Szentháromság rendje csak rend, de nem jog és nem jogrend, ugyanúgy az Isten Országának a rendje is csak rend és nem jog. Az Ország ugyanis nem ismer kényszeralkalmazással fenyegetést és kényszeralkalmazást. Ami a véglegesült Országot illeti, tételünknek a pokol létezése sem mond ellent, ha a pokol azok társaságának szociológiai megjelölése, akik szabadon nemet mondtak az Istennek, akik nem választották Isten Országát, s ily módon szabad választásuk folytán a Sátán közösségét, a Sátán Országát alkotják.

Ami pedig az időben kibontakozó Országot illeti, ennek a rendje sem lehet a fenti értelemben vett jogrend, ha a tagokban ugyanaz az Isten él, aki a Szentháromságot is alkotja. Nem lehet jogrend, ha a szeretet nem ismerheti sem a fenyegetőzést, sem annak beváltását. Kisközösségeinkben szerzett tapasztalataink egyértelműen meggyőztek arról, hogy ha a szeretet irányítja magatartásunkat, akkor nem lehet szó sem fenyegetésről, sem a fenyegetés tartalmának alkalmazásáról. Négy konkrét esetet fogok előadni ennek illusztrálására. Mind a négy eset a közösségből kiválással végződött. Nem a közösséggé formálódás kezdeti szakaszában sűrűn előforduló megnehtapadás, megnehtamaradás eseteiről van szó, hanem olyan testvérek kiválásáról, akik öntudatos, elkötelezett tagjaivá fejlődtek már bokrunknak, amikor kiváltak valamelyik közösségünkben, ill. a Bokorból. Az első esetben közösségi békeltetések után és ellenére X testvérünk nem jött el többé a találkozókra. A másik esetben Y testvérünkkel megállapodott a közösség, hogy egyelőre az látszik alkalmasnak, ha személyi feszültségkeltés miatt nem jön a találkozókra; a személyi feszültség normalizálódásával Y testvérünk visszatért a közösségbe. A harmadik esetben Z testvérünk megsértődött a magatartását kritikával illető közösségre, és kimaradt belőle. A negyedik esetben T testvérünk levélben közölte, hogy felesleges idegfeszültséggel járna számára a közösségben maradás. E négy eset közös vonása, hogy a közösség egyikükkel szemben sem alkalmazott semmiféle szankciót; sem világi, sem egyházi vonatkozásban. A megválás következtében nem lett kevesebb a fizetése, és nem tiltatott el a szentségek vételétől. Sem fenyegetés, sem büntetés nem szerepelt közösségből kiválásuk során. A közösség nem egy tagja kapcsolatban

is maradt a tőlünk megváló testvérrel, nyitva hagyva számára ezzel is a közösségbe visszakerülés lehetőségét, és ez a négy eset egyikében közösségbe visszakerülést is eredményezett. Tehát nem került sor kiközösítésre sem társadalmi, sem egyházi, sem kisközösségi vonatkozásban. "Kiközösülés" történt, azaz testvérünk szabad akaratral vállalta, akarta a kisközösségen kívül kerülést. Ha nem tér vissza a kisközösségbe, ezt csak annak következtében nem teszi, hogy nem akar közösséget vállalni volt közösségbeli testvéreivel. Az elmenő tag tehát saját akaratából válik ki abból a közösségből, amelynek szeretetrendjével nem akar azonosulni, s visszatérhet abba bármikor, mihelyst azonosulni tud azzal. Nem merő elméletéről van itt szó. Az élet maga dolgozta ki ezt az aktív kiközösítést nem ismerő gyakorlatot. A gyakorlatban ilyenek tapasztaltuk meg a szeretet rendjét - a közösségben kialakult szeretetrendet vállalni nem tudó, nem akaró testvér vonatkozásában.

(folytatjuk)

FELHŐN JÁRÁS...

Lehetne ez egy rovat címe is, amelybe olyan írásokat gyűjtenénk, amelyek elemelik az embert a földtől, megemelik lelkünket, az olvasók lelkét, de mégsem szakadnak el mindennapjaink rögzös valóságától. Ezzel a szándékkal választottam ezt a címet is az alább közölt beszélgetés részlete elé nem kisebb reménnyel, hogy követője is lesz olvasóink között, akik hasonló hangulatú s szellemiségű gondolataikkal valóban rovatá segítenék ezt a kezdeményezést.

Elsőként egy beszélgetést, egy Klubrádióban hallott interjút idéznénk ide, dr. Beer Miklós a Váci Egyházmegye püspöke és Szénási Sándor a Klubrádió munkatársa beszélgetésének részletét, amely 2015 november 30-án került adásba 92.9 frekvencián 10.30 – kor és Ildikó leírta a rádió főszerkesztőjének hozzájárulásával. Hallgassuk, pontosabban olvassuk figyelmesen! (dryp)

SZÉNÁSI SÁNDOR

RIPORT RÉSZLET DR. BEER MIKLÓS PÜSPÖKKEL

B.M: A mezőgazdasággal mindig egy kicsit elfogult vagyok, ahhoz vagyok kicsit közelebb, hogy minél több ember boldogulni tudjon, és akkor nyilván a jövedelmeket is könnyebb emelni.

Sz. S.: Engedje meg, hogy megkérdezzem, mit szól az állandó, mindenkinek járó alapjövedelem ötletéről? Erről ugyan Magyarországon is több hónapon keresztül vita folyt, aztán elhalt a dolog, de az ember legutoljára azt olvasta, hogy Finnország például bevezetni készül, vagy bevezetik-e? Finnország sincs nagyon jó gazdaságilag most, de ezt tervezik. Mi az Ön véleménye?

B. M.: Ezt összekapcsolnám a migrációs problémával is, éppen azért érzékenyebb a fülem kicsit ezekre a fogalmakra, hiszen megdöbbszünk attól, az első időben legalább is, hogy jöttek a bevándorlók, és nekik az Európai Unió átlagához viszonyítva, joguk volt az alapjövedelemhez. Ez jóval magasabb volt, mint amivel itthon Magyarországon az emberek rendelkeznek. Félek ettől, mert ez megint egy kicsit elkényelmesítené az embereket, hogy ha alanyi jogon ez jár, akkor nem is próbálok állás keresni, erőfeszítést tenni. Ettől félek.

Sz. S. : Ami a bevándorlókat illeti, ott már nem kapják meg azokat a támogatásokat, amit régen, a németek leépítik, főleg azok, akik nem háborús övezetből jönnek, azok már hiába jönnek.

B. M.: Igen, ez volt a nagy csalétek, ami miatt gondolom sokan elindultak.

Sz.S. : Azt említette püspök úr, hogy Ön a mezőgazdasághoz van közelebb, és erről eszembe jutott, hogy ezek az átalakulások, a nagybirtok kialakulása, meg hogy a különféle pályázatokon annyi ember veszíti el ez eddig bérelt állami földjeiket, a megélhetésük kétségessé vált, és ugye a falvak elnéptelenedése, amiről korábban beszélt, ezzel hozható összefüggésbe, talán jó részt. Úgy látja országjárása közben, hogy nagy a szegénység?

B. M.: Nagyon sok ember él a létminimum alatt, és én éppen ezért szoktam előhozni ezt a témát, hogy a föld mégiscsak a mi magyar történelmünknek egy olyan öröksége, ami mindig életlehetőséget adott az újrakezdéshez, a felemelkedéshez. Nagyon fájó élményként tapasztalom ezt, hogy kialakult egy olyan egyenlőtlenség, megint a nagybirtokok és a kis földtulajdonok között, ami nem egészséges dolog. Emlékszem egyszer egy faluban láttam, hogy gyönyörűen meg van művelve a határ, és a polgármestert meg is dicsértem, mondom itt biztos nagyon szorgalmas embereknek laknak, gyönyörű ringó búzátábla, meg kukorica, meg minden. Akkor a polgármester elszólta magát, igen, ez a két nagybirtokos nagyon ügyes ember. Mondom, két nagybirtokos? Igen, az egész határt két ember birtokolja. Még mindig naivan mondtam, de hát azért biztos van sok munkalehetőség, de erre már nevetve mondta a polgármester, hogy munkalehetőség? A

komputer vezérelte traktorokkal dolgoznak, ember ide nem kell. Ettől én nagyon el tudok szomorodni, és ez egybeesik Ferenc pápának a gondolataival, aki mindig ezt hozza elő, hogy ne szorítsuk ki az embereket a gazdasági életből. Ehhez persze megint valami nagyon-nagyon bátor földreform kellene, valamiféle olyan lehetőség, hogy ténylegesen kis családi vállalkozások is - persze szövetkezeti jelleggel - elindulhassanak. Végigkísértem ezt a 25 éves folyamatot, s fájó szívvel láttam, hogy a jól működő tsz-ek tönkrementek, és utána egyszer csak a privatizáció elindította az óriási nagybirtokok kialakulását.

Sz. S. : *Van egy ösbűn kétségtelenül a 90-es évek elején. Úgy tűnt tudniillik, hogy a Kádár-rendszer végére már a parasztság kialakította és el is fogadta ezeket a kereteket, és megtalálta a maga hasznát. Valóban a magyar mezőgazdaság jó korszakban volt. Aztán sikerült úgy szétverni, hogy nem jött helyette semmi. Tehát nincs egy új megállapodás, egy új paktum a parasztsággal, de hát már fogy-nak is.*

B. M.: Igen. Az is egy nagy dolog lenne, ha valakinek lenne bátorsága meg kedve újra a földdel foglalkozni, vagy az állattartással. Viccelve szoktam mondani, hogy gyertek el a váci püspökhöz, nézzétek meg, hogy legelnek ott a birkáim. Mert nekem vannak birkáim.

Sz. S. : *Birkái vannak?*

B. M.: Bizony a kert egyik részében.

Sz. S. : *Ezt nem mondja komolyan.*

B. M.: De! Szamaram is van.

Sz. S. : *És saját maga néha ott pásztorolja a birkákat?*

B. M.: Minden reggel én etetem őket.

Sz. S. : *Komolyan?*

B. M.: Komolyan. Ma reggel is így tettem.

Sz. S. : *Hogy kell etetni a birkát? A birkát kihajtják a legelőre, aztán egyél öreg magadtól!*

B. M.: Igen, de nálunk ott a Püspökség kertjében nagy legelő nincs, úgyhogy én bizony szénával etetem őket.

Sz. S. : *És mit csinál velük, amikor eléri a vágósúlyt?*

B. M.: Kiadom őket bérlegelésre. Azért már levágtunk egy-két birkát fájó szívvel. Ezt egy kicsit céltudatosan is vállalom - nem hobiból - hogy gyertek, nézzétek meg. Ezt mindenki megcsinálhatná.

Sz. S. : *A váci püspöknek mindig van birkahúsa. Ez nagyon jó. És a pénzzel mit csinál?*

B. M.: Ebből azért nincs nagy bevétel.

Sz. S. : *Visszatérve a mezőgazdasági szegénységhez. Korábban az ember azt mondta, azt kérdezte, hogy akkor ugye egyre több a zsellér? A mezőgazdasági cseléd, gyakorlatilag? Ezt ma nem lehet megkérdezni, mert nem, már az sincs. Már zsellér sem tud lenni az ember.*

B. M.: Nagyon nagy probléma, lélektani probléma, amiről sokan panaszkodnak polgármester barátaim, hogy sajnos nehéz fizikai munkára találni valakit. Annyira megszokták az emberek, és ez a leépülésnek egy szomorú fázisa, amikor a segélyből ők valahogy eltengődnek, és amikor hívják őket valamilyen idénymunkára, akkor azt válaszolják, hogy ötezer forintért nem mennek el. Ez megint egy nagyon összetett kérdés.

Sz. S. : *Ötezer azért nem sok. Már csak úgy mondom, püspök úr.*

B. M.: Egy napra?

Sz. S. : *De ez ugye bruttó, ebből még mindenfélét levonnak, és azért egész nap gályázni kell ötezer forintért, vagy mondjuk a feléért, háromezer forintért.*

Itt van a másik hír, a klímacsúcs. Ezt gondolom Önt is érdekli. Minden felelősségteljes embert érdekli, Párizsban. És ez arról szól, hogy 2°C-kal nem emelkedhet tovább a hőmérséklet, mert mondják a szakértők, onnan kontrollálhatatlan, hogy mi történik. A gleccserek olvadása, az Északi- és Déli-sark olvadása, tengerszint megemelkedése, szóval mindenféle van, és a hóhullámok persze. Beszélgettem egy szakértővel erről, és azt mondta, hogy valószínűleg nem fog sikerülni. Nem tud összeállni az emberiség, az államok összesen.

B. M.: Igen, ezt panasolja Ferenc pápa is, hiszen éppen idén jelent meg az ő körlevele, enciklikája éppen a környezetvédelemről, ez a Laudato si címen ismertté vált körlevele, és ő éppen ezt fájlatja. A Kyotoi Egyezmény is nagyon szép irányelveket fogalmazott meg, de a megvalósítás az akadozik. Félünk most is ettől a párizsi klímacsúctól, hogy talán itt is ugyanezt fogjuk tapasztalni. Pedig olyan fontos lenne, hogy az emberek felébredjenek.

Sz. S. : *Van azért jó példa. Itt van, a 444.hu-n olvastam, Bill Gates ugye a világ egyik leggazdagabb embere 27 magánbefektetővel összeállított egy programot, amelyben szerepel Afrika leggazdagabb embere is, a kínai Ali baba milliárdos vezetője, a Hawlett Packard vezérigazgatója, Soros György, és Bill Gates egyedül 1 milliárd dollárt tolt be ebbe a projektbe. Ez a tiszta energiákat használó országok támogatására van. Nagyon fontos, hogy ezek a jó-módban élő, igazából semmitől sem függő emberek, valóban példát tudnak mutatni.*

B. M.: Nagyon reméljük, hogy ez a példa követőkre talál. Mindig ebben reménykedem abban, hogy lesznek azért bátor emberek, akik mernek elindulni és mernek egy életreformot a saját életükben megvalósítani. A környezetvédelem nagyon összetett kérdés, mert nemcsak a hőmérsékletemelkedés, aminek sok oka van, de itt van az ivóvíz problémája, az elsivatagosodás, meg a szemét problémája. Nagyon remélem, megint csak Ferenc pápára hivatkozom, aki nagyon praktikusán azt mondja, hogy először

nézzél körül, hogy te mit tudsz tenni. A szelektív hulladékgyűjtésben legyél partner, ne szemetelj, kapcsolj le a villanyt, járjál tömegközlekedési eszközzel, vagy, ahogy a váci püspök is a városban biciklivel jár.

Sz. S. : Ön biciklizik?

B. M.: Igen. Vagy vonattal utazom.

Sz. S. : Nézd már ott teker a püspök nyolc órákor.

B. M.: Igen, integetnek vissza.

Sz. S. : Említette Ferenc pápát többször is, mondta azt is, hogy nagy tisztelője. Amit ő csinál, azt mondjuk nevezhetjük egy Ferenci kísérletnek, és ha megbocsát, én most a magam szavaival fogalmazom ezt meg, tehát a megcsontosodott és nagyon konzervatív vatikáni bürokrácia megtörése, és például a nemzeti egyházakat is rávenni arra, hogy próbáljanak már igazodni az emberekhez, az emberi igényekhez és ne középkori elveket vallani, például a magyar katolikus egyház, még egyszer bocsánatot kérek, hogy ezt elmondom. A magyar katolikus egyház kifejezetten ártalmasan tud ragaszkodni a maga középkori világához, ezáltal a támogatottsága ugyan csökken, és ezt ellensúlyozni próbálja azzal, hogy összeáll a hatalommal. Hát nem mindegyikkel, hanem amelyikkel tud. Ez nem jó tendencia. Besegít a politikai kereszténység ártalmas kialakításában. Jó. Én most letettem a pontot, és akkor püspök úr mondja el a véleményét a Ferenci kísérletről.

B. M.: Drukkolok a pápának. Nagyon remélem azt, hogy azért lesz ennek visszhangja. Mondjuk a mi magyar egyházi életünkben is. Hadd mondjak erre egy példát. Az én egyházmegyémbe, a Váci Egyházmegyébe éppen most fejezzük be a hároméves zsinati munkánkat. Ezt szándékosan a II. Vatikáni Zsinat 50 éves évfordulójához igazítottuk, napra pontosan ugyanúgy kezdtük el három évvel ezelőtt, és most fogjuk befejezni. Ennek a zsinatunknak az volt a célja, hogy a megváltozott világban mi az, amit változtatnunk kell a magatartásunkon, a struktúránkon, a beidegzéseinken. Hogy a tényleg valós Krisztusi értékeink hitelesebben jöjjenek elő, vagy hitelesebben tudjuk képviselni. Szenvedek én is ezektől a középkorinak nevezett beidegződéseimtől, struktúráimtól, plébániai rendszerünktől, ami töredezik, és belülről érezzük, hogy nagyon nehéz fenntartani. A nagy templomaink, a műemlék templomaink, nagyon nehéz örökségként nehezdednek ránk. Ugye külsőleg úgy néz ki, minden rendben van, mert tatarozzuk a templomainkat, de nem marad már energiánk a valós küldetésünk teljesítésére. Éppen a szegénység problémájának a kezelésére, a nevelésnek a kérdésére, a szociális problémákban való tevékenyebb részvételre, mert mindig csak tataroznunk kell. Ebből szeretnék valahogy ...

Sz. S. : Ez egy jelképes mondat is volt, mindig csak tataroznunk kell.

B. M.: Igen.

Sz. S. : Itt van még egy dolog, a katolikus értelmiségiek szoktak panaszkodni, hogy például a Klérus nem figyel rájuk, hogy az a nyitás a civil társadalom felé, amely rájuk keresztül valósulhatna meg, illetve az ő kritikájuk lenne nagyon fontos, a Klérusnak ez nincs. Gyakorlatilag

ezek az emberek el vannak felejtve, miközben ugye nagyon értékes értelmiségi emberekről lenne szó.

B. M.: Most már talán egy kicsit túlzásnak lehet érezni, hogy megint a pápára hivatkozom, de a párbeszédet nagyon hangsúlyozza. A klíma kérdésekkel kapcsolatban is, de egyáltalán. Nekem nagyon tetszett, amikor az első megnyilatkozásaiban volt egy ilyen mondata, hogy beszéljétek olyan nyelven, amit megértenek. Hallgassátok meg azokat, akik a problémáikat megfogalmazzák. Én is nagyon fontosnak tartom ezt, hogy minél több fórumunk legyen. Megint hadd mondjak egy példát a saját gyakorlatomból, hogy talán három hete tartottunk éppen egy környezetvédelmi konferenciát a Váci Püspökségen, ahová meghívtam szakembereket, és egy nagyszerű beszélgetés volt. Több oldalról világítottuk meg, például a Greenpeace szakértőjét is meghívtuk. Kicsit félttem tőle, mert fenntartásaink voltak, és éppen ő volt az, aki leginkább keresztény megközelítésben beszélt erről a témáról. Nagyon egyetérték ezzel az igénnyel, hogy a keresztény értelmiségiekkel a párbeszédet sokkal előbbé kell tennünk.

Sz. S. : Az utolsó fordulóba jutottunk, sajnálom, de van még azért olyan 10 percünk, próbáljuk okosan elkölteni. És miről lenne most okosabb beszélni, mint a Karácsonyról, természetesen. Amivel kapcsolatban olvastam például, azt hiszem a mai Magyar Nemzetben egy hosszú cikket, hogy hová lett ez az ünnep, egyébként ezt minden évben megírja valaki. Felfalja a kereskedelem, a merkantilizmus szelleme és ebben természetesen rengeteg igazság van. Viszont mit fal fel? Ez nekem egy nagyon nagy kérdés, és rájöttem, ilyen megmerevedett, lapos Jézus képet, ami nagyon messze van attól, hogy egy élő vad, esetenként korbácsos emberre, vagy Isten fiára emlékezzünk, aki nem egy kép, nem egy ilyen kétdimenziós történet, de valahogy ez marad meg belőle. Nem tudom, hogy érzi-e püspök úr, hogy ez így van, vagy nincs így?

B. M.: Sokat töprengek rajta, hogy miként lehetne közel hozni az emberekhez azt az üzenetet, amit mi Jézus Krisztus személyéhez kapcsolunk. Magam is megdöbbenem azon, - már egy éve - hogy a tavalyi karácsonyi beszédem elég nagy vihart kavart a közéletben.

Sz. S. : Mert?

B. M.: Mert ott azért elég markánsan beszéltem arról, hogy Jézus a testvériségnek és az igazságnak az üzenetét ...

Sz. S. : Ezen háborodtak fel?

B. M.: Nahát amikor elkezdtem emlegetni a korrupciót, elkezdtem emlegetni a szívtelenséget, az önzést. Megint csak tovább szeretném ezt vinni azzal a bátorítással, hogy éppen most az idejű karácsonyi készülletünk egybeesik a pápa által meghirdetett Irgalmasság Évének a gondolatával. Ami azt jelenti, hogy a mindent teremtő Isten hitünk szerint Jézus Krisztusban osztozik a mi emberi sorsunkban, és ad esélyt minden ember számára, minden történelmi korban. Most ezt kell valahogy újra felfedeznünk és megértenünk, hogy mi is tudjunk irgalmat gyakorolnunk egymás iránt, hogy tudjuk kilépni, ez is a pápának egyik kedvenc mondása, hogy kilépünk az önzésünknek

a burkából, védőbástyájából és észrevenni a periférián élő testvéreinket. Azt hiszem, hogy az idei karácsonyi előkészületben, függetlenül attól, persze hogy a bevásárlás és ez a sok-sok reklám az embert egy kicsit eltéríti, de mégiscsak visszatérni a gyökereinkhez, hogy mi Adventben ezt a Krisztusi lelkiületet szeretnénk felfedezni és bátran ezt vállalni egymás felé.

Sz. S. : Ha az igazi kereszténység itt felütné a fejét Magyarországon, püspök úr, akkor abból nagy forradalom lenne. Nagyon nagy változás lenne.

B. M.: Ilyenkor Ady verset szoktam idézni: Nem lenne más vallás, nem lenne csak ennyi, imádni az Istent és egymást szeretni. Jaj de nagy boldogság szállna a világra, ahogy írja később Ady. Ez tényleg egy forradalmi dolog lenne. De hát ez a dolgunk! Nekünk, egyházi vezetőknek éppen ezt kell újra bátran kimondani és képviselni.

Sz. S.: Püspök úr, amikor felpattan a bringára és kerekedik, meg mondjuk úszni reggel hat órára, akkor így lát embereket, visszainteget, stb. Látott-e már az utóbbi időben, vagy bármikor, olyan embert, akinek Krisztusi arca volt? Tehát hogy megképződik-e ez az arc, ezek a vonások a mai emberek között?

B. M.: Nagyon köszönöm ezt a kérdést, mert ez régóta foglalkoztat és vannak Krisztusi arcú emberek. Most megint gondolok egy papunkra, aki a cigányokért elkötelezte magát, korábban egyetemi tanárként dolgozott, aki vállalta ott a cigányok között az elkötelezett életet. Neki Krisztusi arca van. Végtelen szerénységben, kicsit mondom is már, hogy túlzásba viszi azt a puritán életet, ahogy ő él, de ő tényleg így gondolkodik.

Sz. S. : De én meg nem véletlenül mondtam, hogy a kétdimenziós Jézus, van egy háromdimenziós, az meg egy sokszor dühös korbácsos ember. Tehát nem a végtelen alázat és szelídség csak ami leírja ezt az embert, hanem az is, amikor kiveri a kufárokat a templomból, amikor azt mondja, hogy kardot hoztam, szóval hogy neki vannak dühe. És szerintem egy igazi keresztény, mondjuk abban is Jézus követő tud lenni, hogy felháborodik, néha üvölt. Nem?

B. M.: Néha velem is előfordult. Valóban fontos, hogy kimondjuk, na, most már elég! Itt már meg kell állni és fel kell ébredni! Ez az adventi idő mindig jó alkalom arra, hogy az ember egy kicsit őszintén, hívő emberként Krisztus arcára tekintsen és utána saját magát ellenőrizze, hogy én tükrözöm-e ezt a Krisztus arcot? Ennyi áldozatkészség és bátorság, hogy tudok-e nyitni a másik ember felé.

Sz. S. : Hol vesztett utat az egyház Ön szerint igazából, merthogy ugye felvilágosodás ide vagy oda, igazából a kapcsolatok a társadalomban nem szűntek meg, mert különben az egyház is megszűnt volna. Ma meg azt mondják nekem katolikus értelmiségiek, hogy tulajdonképpen azt tudja, ami Kádár mondott 56-ban, hogy kisebb párt leszünk, de becsületes. Kisebb egyház leszünk, de becsületes, az emberekhez közelebbi egyház.

B. M.: Én azt hiszem, hogy ez az egyház jövője. Tehát ezt a nagy szervezeti rendszert bátran fel kell adnunk. Látom, hogy ahol igazán szép élet van egy-egy kis faluban, vagy

egy ilyen kis városrészben, ott családok kapaszkodnak össze, ott baráti közösségek alapulnak, akik a napi életükben is segítik egymást, odafigyelnek egymásra, és ehhez tényleg nem kell nagy templom, ehhez elég egy nagyobb lakás, egy közösségi tér, ahol találkozni tudnak az emberek.

Sz. S. : Ez már-már egy ilyen bázisközösségszerű szerveződést írt le püspök úr.

B. M.: Tulajdonképpen ebben látjuk az egyház jövőjét

Sz. S. : Látjuk? Önökön kívül még ki?

B. M.: Azért egyre többen vagyunk, én remélem, hogy ez így van.

Sz. S. : És akkor ebből, hogy mondjam, így a talajszinttől épülne fel egy egyház és akkor át kéne alakítani a szisztémát, a rendszert?

B. M.: Igen. Tehát ezen sokat töprengünk, hogy ez a szervezeti rendszer, amit mi ugye úgy mondunk, hogy a plébániai rendszer. Ez át fogja adni a helyét éppen ezeknek a kisközösségeknek. Ami tulajdonképpen nem egy új felfedezés. Sokszor idézzük XVI. Benedek pápát, aki még Ratzinger bíborosként írt egy kis könyvet, annak az a címe, hogy „A mustármag reménye”. Ő már valamikor a 70-es években egy ilyen víziót megfogalmazott, a kisközösségeknek az egyházat.

Sz. S. : Nagyon sok embernek kéne feladni a hatalmát az egyházon belül, hogy ez így legyen, ez az egyik probléma gondolom. A másik, hogy a megváltás ugye alulról jön, de van-e annyi erő, látja-e emelkedni ezt az erőt, ami képes lesz átszervezni az egyházat?

B. M.: Hiszek ebben, és ez mindig a mi nagy reményeségünk, hogy mi emberek itt okoskodunk, de azért az Úristen az igazi kezdeményezés. Még egyszer, talán most már utoljára idézem Ferenc pápát. Nekem nagyon tetszik ez a frappáns mondata, hogy engedjétek, hogy Úristen meglepetést okozzon. Hát engedjük!

Sz. S. : Mert, hogy erre lehet számítani? Ugye az Úristen útjai kifürkészhetetlenek, mondják, még az anglikánok is, a protestánsok is. És nem lehet erre számítani, és lehetséges, hogy nem is úgy van, hogy Isten kezdeményez, hanem hogy ránk bizza, hogy mi, és ha jól lépünk, akkor esetleg mellénk áll, gondolhatja egy hívő.

B. M.: De maga a szituáció, az mégiscsak felülről jön. Tehát most megint visszatérek a népvándorlás szituációra. Meg vagyunk lepődve. Erre nem számítottunk. Erre nincs receptünk, hogy most mit kell csinálni.

Sz. S. : Ez igaz.

B. M.: Körülbelül sejtjük, hogy egy életreformra van szükség.

Sz. S. : Ez az utolsó kérdésem, ha ez az alulról építkező kisebb egyház megvalósulna, akkor ez a hittételeket is valahogy átírná? Nem alapjában természetesen, nem Krisztus küldetéséről van szó. De mégis egy csomó dolgot átírna?

B. M.: Az alapvető hittételeink azok adva vannak. A formákat, a változó formákat kell átírni, de azt már elég sürgősen.

Sz. S.: Köszönöm szépen, hogy itt volt püspök úr. Jó volt Önnel beszélgetni.

B. M.: Én is köszönöm, és áldott Adventet kívánok!

Befejezésül idézzük még fel püspök úr szavait, amelyeket az irgalmasság szentéve megnyitásokor mondott jelképesen kítárva a váci székesegyház kapuját: „Hogy ne okoskodás legyen együtt gondolkodásunk, hanem a Szentlélek szándékainak fürkészése és megértése. Most mindannyian érezzük Isten sürgetését a megújulásra, hogy ebben a zürzavaros világban mi legyünk a péteri sziklára, a hegyre épült város, ahol az irgalmat meg lehet találni”

Az interjú szöveghű közlésével is igyekeztünk Gyurka bácsi alapította lapunk szellemiségét megőrizni, remélve, hogy értő fülekre találnak a gondolatok és ezzel is hozzájárulhatunk Gyurka bácsi egyik alapvető írásának, az Egyházrendnek a megértéséhez.

MIKLOVICZ LÁSZLÓ

PILLANATKÉPEK A BOKOR KÖZÖSÉG ÉLETÉBŐL

NÓTINCS

KIFELE FORDULÁS - BEFELE FORDULÁS

A közösségbe tartozás, a testvérbarátok kinyújtott keze valamennyiünk számára örömforrás. Persze nemcsak „örömködni” jövünk össze a közösségi találkozó idején, hanem azért is, hogy felizzítsuk magunkban és egymásban a küldetésstudatot. A misék vagy az igeliturgia végén nem azt mondom, hogy „Itt a vége, fuss el véle”, hanem például „A szentmise véget ért, küldetésünk van, menjünk békével”. Persze a „küldetésünk van” felszólítást nemigen veszik komolyan, csak a „menjünk”-et, esetleg a „békével” szót. Az „ösközösségemben”, Sopronban ezt sikerült a legjobban megtanulnom: Küldetésem van!

Azért be kell vallanom, hogy időnként kimegy a fejemből. Az utóbbi években viszont, bár kezdek felejtőssé válni, ez a küldetés, vagy mondjuk inkább apostolkodásnak, rögeszmeszerűen jelen van az agyamban. Az a kényszerképzetem, hogy a Jézust követni akaró ember egyik fontos ismérve, hogy utána megy a felebarátainak, „leszólítja”, valamilyen programra hívja őket, beszélgetést kezdeményez velük, azaz „szekálja” az embereket. Van, aki hagyja magát, van, aki ellenáll, és számos átmeneti viselkedési formával találkozunk. Mi az alapja a küldetésstudatnak, az apostoli ambíciónak? Talán Jézus éltető evangéliumának átélése. Talán a jó hírek továbbadásának genetikai szükségessége. Talán egy jó színdarabban való szereplési vágy. Talán reménykedés a jutalomban. Talán mert egyszerűen jó - és ki-ki folytathatná még a maga személyisége alapján a találgatásokat. Röviden tehát arról van szó, hogy amit jónak, boldogítóknak él meg az ember, azt szívesen elmondja, és el is kell mondania másoknak. Ha a Bokornak van hangsúlytevése, akkor éppen erről van szó: „Add tovább, számár a végállomás!” Ezt nevezhetnénk kifelé fordulásnak.

Tapasztalat, hogy amikor valaki apostoli ambíciókat mozgósít magában, fokozottan szükségét érzi a tanulásnak. Szakkifejezéssel élve: szellemi életének felpozícionálását igényli. Persze közösségi találkozóink is nagyrészt erről szólnak, de mindig alkalmazni kell a konkrét személyekre és szituációkra. Továbbá szinte magától adódik, hogy amit sikerült megtanulni, azt lélekke és életté is kell váltani. Talán ezt nevezhetnénk befelé fordulásnak, amelynek során jelentős inspirációk érhetik a gyanútlan apostoljelöltet. Most úgy tűnhet, mintha nem tudnék az egyik jelentős emberi életmegnyilvánulásról: a munkaidőről, a megélhetésre fordított időről. Ez éppen napjaink leghosszabb időszak, és már régen nem állja meg a helyét a nóta szövege: 8 óra munka, 8 óra pihenés... Mert sokszor 10-12 óra a munka (pl. utazási idővel együtt), a maradék idő pedig megoszlik a család szolgálata, szervezési feladatok, netán közösségi találkozók, szabadidős elfoglaltságok stb. között. Akkor hová lehetne beütemezni ezt az apostolkodás nevű tevékenységet? Ki-ki válaszoljon rá maga!

Lakhelyemen, ahol már 23 éve élünk, különböző próbálkozásaim voltak: először éveken keresztül színjátszó-, táborozó-, sportkeretek között próbáltam elsősorban a fiatalokat megkönyörkezni. A felnőtteket pedig az ünnepekörökben tartott lelki programokkal. Több-kevesebb siker mutatkozott is. Az elmúlt években viszont a szentírás tanulmányozására hívtam a templomba járó embereket. Őszre is jött egy kis csapat, és már öt éve elemezzük az evangéliumokat. Aztán valamelyik évben az ökumenikus imahét alkalmával elkezdtünk egy ökumenikus csoportkurzust. Jelenleg Nótincsen van egy katolikus bibliakör (BK), ahol kb. ugyanazokat csináljuk, amit egy jellemzően Bokorközösség csinál. Tanulós a hangsúlytevés, és buzdítás az apostolkodásra. A szomszéd település evangélikus lelkésze létrehozott egy evangélikus BK-t. A vicc az, hogy ugyanazok járnak mindkettőre. A katolikusra jobban jellemző a beszélgetős, véleménykifejtős stílus, az evangélikusra inkább lelkész testvérem előadása. Ennek a csoportnak az érdekessége: a hangsúlytevések különbsége és az ebből adódó viták.

Amikor diakónussá szenteltek, „vérszemet” kaptam. Mivel minden hétvégén valahol prédikálok, igeliturgiát tartok, a közösségi szemléletet igyekszem hangsúlyozni. Amikor úgy éreztem, hogy már kellő hangsúlyt kaptam, meghirdettem a diósjenői BK-t, a szendehelyi BK-t és legutóbb a felsőpetényi BK-t. És újabb csoda folytán ezek működnek: mindegyik helyen kéthetenként van egy esti találkozónk (kivéve Nótincsen, ahol minden héten). Most, hogy kedves Tarnai Imre bácsink elment közülünk, és mivel Nagyorosziba is eljártam, s a jövőben is eljárom igeliturgiát tartani, veszem a bátorságot, hogy ott is kialakítsunk valamilyen közösséget, hiszen nagyon jó alapokra építkezhetünk. Már csak arra a kérdésre kell válaszolnom, hogy honnan utalványozhatok időt és erőt a BK-k éltetésére.

Amit azonban szeretnék hangsúlyozni: amikor a Bokor nagyközösségének életjelenségeiről beszélünk, akkor az apostolkodásnak, mint a Jézus-követés kihagyhatatlan megnyilvánulásának kell a középpontban állnia. Mintha ez lenne a válasz a különféle kérdésekre, és az is lehetséges, hogy a kérdések egy része már fel sem merülne, ha megvalósulna az iménti állítás...

BULÁNYI GYÖRGY

ÁTVILÁGÍTÁS

Átvilágítás másodszorra.

Jöhet a katolikus püspökök, papok átvilágítása bátran. Tomka Miklós a hét nyelven megjelenő nemzetközi katolikus folyóiratban, a Concilium 2000/3. számában, melynek címe: Vallás és kommunizmus, már felkészítette erre az átvilágításra a nagyvilágot. Imígyen: a kommunizmusban a keresztényeknek "biztosítaniuk kellett túlélésüket, és Urukrol bizonyosságot tenni". Milyen alternatívák kínáltak egyáltalán? - kérdezi Tomka. Az egyik: azonosulás a rendszerrel, a segédmunkási feladatok elvállalása a rendszer javára. Ez volt Lékai bíboros és a békepapok opciója. E "meggyőződésesek" maguknak és az egyháznak előnyököt tudtak szerezni. A másik opció: visszavonulás a világból - így Tomka.

Ezek úgy vonultak vissza a világból, hogy a rendszer elítélte őket, s tíz vagy tizenhét évet lehúztak a kommunizmus börtöneiben. S most tessék figyelni! E visszavonulók "megkísérelték üldözöttségüket korlátozni azzal, hogy a nagy nyilvánossághoz fordultak. (Úgy-e, nem Rákosi ávos börtöneiből fordultak oda?) Nyugati megfigyelők ezeket a példaszzerű tanúkat olykor egyedüli igaz hitvallókként idealizálták. Könnyen feledésbe ment eközben a szektásodás veszélye... túltették magukat a teológia és az egyházjog normáin... elvileg utasították el a nem alulról választott vezetési hivatalt az egyházban. Elitöntudatuk lazáknak tekintette mindazokat, akik a politikai konfrontációt ki tudták kerülni. Magyarországon P. Bulányi és mozgalmá nemcsak a püspököktől, hanem más keresztényektől is elidegenedett. Fundamentalista hajlamuk politikai erővé tette őket, az állam fel tudta használni őket manipulációra". A békepapok hasznára voltak egyházuknak, de ezeknek a börtönbe visszavonulóknak a bűneit Tomka alig tudja összeszámolni.

Sötét háttérként szolgál e rajz a harmadik csoportnak: "A keresztények kelet-közép-európai mindennapja viszont e két szélsőséges álláspont között folyt, keresték a felelős kompromisszumokat. Felelőtlenség lett volna harcolni csak azért nem vállalni, mert a kommunizmust elvileg elutasították. Vállalni e harcot felelősségteljesebb volt. mint a menekülés az egyik vagy a másik szélső pozícióba". Ugyan kik adhatták e harmadik csoport tagjait? Alighanem azok, akiknek az átvilágítása meglepő eredményekkel járna. Nem lepne meg, ha ez ügyes balanszírozók - a segédmunkásokat és a takarítónőket kivéve -

mind ügynököknek bizonyulnának... A pártállam emberei sem most jöttek le a falvédőről!

Hasonló eredményekre jutott minap a Katolikus krónikában Jelenits István. Megérti a disszidálókat, s az itthon maradó megalkuvókat is, csak a meg nem alkuvók, a "hősök" iránt nagyon kevés a megértés a szívében: "A hősök sem voltak tiszták, mert a hősiességbe is keveredik sokszor hiúság meg gög, meg türelmetlenség, és nincs benne elég alázat vagy megértés, és mások iránt felelősségérzet... Sokszor egyszerűbb hősnek lenni úgy, hogy neki megyek a veszedelemnek, vállalom a börtönt például, és azután ezzel meg van oldva egy kérdés. Ha az, aki a börtönből jött ki, elismeri, hogy az is lehet tisztességes megoldás, amelyik nem vezetett börtönhöz, akkor fel kell vetnie azt a kérdést, hogy ő vajon maradéktalanul helyesen járt-e el." Álláspontja summázható: hiúság, gög, türelmetlenség, az alázat, megértés, felelősségérzet hiánya jellemzi a meg nem alkuvókat. Az ügyész nemegyszer halált kért e meg nem alkuvókra. Jézusról a főpap úgy ítélte, hogy Méltó a halálra! - így ítélte a főpap Jézust, aki ezt mondta tanítványainak: Példát adtam nektek!, ahelyett, hogy megkérdezte volna magától, hogy maradéktalanul helyesen járt-e el. Aki Golgotát vállal, attól nem illik a Golgotát nem vállalónak megállapítania a hiúságot, gögöt meg a többi. A legnehezebb időkben: 53 elején a Gyűjtőben magam is gondoltam ilyesfélét. Az apám korabeli Kelemen Gyula államtitkárnak, aki azért volt ott, mert nem helyeselte a két munkáspárt egyesülését, mondtam: Gyula bácsi, nem a gögünk büntetése az, hogy itt vagyunk? Nem azért szenvedünk, mert nem volt elég alázat bennünk elvállalni, hogy együtt üvölsünk s vastapsoljunk mi is...? Ezt válaszolta: Hogy mondhatod ekkora butaságot? Bőven kárpótolják a vállalókat (ranggal, pénzzel, elismeréssel). Hol látsz náluk alázatot?

Nem filózni kellett akkor, hanem dönteni. 51-ben volt Debrecenben egy békepapi gyűlés. A mintegy 40 debreceni katolikus pap mind elment. Egyedül maradtam otthon. Utána ebéden együtt voltam velük a rendházban. A 70 évesnél idősebb prépost, Molnár János felém fordult, s ünnepélyesen ezt mondta: A vértanúságot ezzel eljártasszotuk. Gögből maradtam volna otthon, amikor ezzel megpecsételtem sorsomat? Elgondolkodhatik Jelenits István, hogy miért mondta Jézus képmutatóknak a ruhaszaggató főpapokat, s barátait az írástudókat. Üzenetértéke van Tomka és Jelenits megnyilatkozásának: Csak maradjanak a meg nem alkuvók, a Jézus példáját követők továbbra is bura alatt az egyházban, meg az egyház peremén, ha lehet, mindörökre, s képviseljék Jézus egyházát azok, akik palávereztek a gyilkosokkal. Ha lesz átvilágítás, akkor sem lesz változás. Masszívok az ellenerők, s hatalomban vannak. Az egyik kormány is, a másik is, s talán a jelenlegi is őket támogatja. A Vatikán pedig mindenképpen.

Az a kérdés, hogy át kell-e világítani az egyházi személyeket? '45 után minden személy átvilágítására sor került. Akik együttműködtek a németekkel, Szálasi diktatúrájával, nem kaptak igazolást, és népbíróság elé kerültek. '89

után nem világítottak át senkit sem, mindenki tiszta lappal indult, mintha semmi sem történt volna az elmúlt félszázadban, s nem került népbíróságra senki sem. Pedig ezeket rejtenek az 56 előtti és az 56 utáni parcellák. Magyar állampolgárok hulláit, akiket magyar állampolgárok likvidáltak. Meg sem állapítandónak minősült (közmegegyezéssel?), hogy kik is hajtották végre az országban a győztes hadsereg, s a SzU tisztogató szándékait. Nem ízléstelenség ezek után azt kutatni, hogy kik is működtek együtt az egyháziak közül az elmúlt idők titkos rendőrségével? Ha egyszer a társadalom színe előtt mindenki felémelt fejjel járhat, a pártállam egész apparátusa is! Miért fontos, hogy kik segítettek a pártállam rendőrségének, hogy biztonságban élhessen az apparátus, a diktatórikus pártállam? Miért fontos, hogy voltak-e egyházi személyek is a segítők között? Hiszen a felelős miniszterek s mindazok, akik irányították a pártállamot, közöttünk élnek, s nemegyszer jelentős vagy akár a legmagasabb pozíciókban is. Elmondhatatlan álság és képmutatás rejlik az átvilágítás egyháziakra kihegyezett igénye mélyén..., s az egész kérdés mögött.

Képmutató, hipokrita társadalomban élünk? Milyen a jövője egy hipokrita társadalomnak? Csak olyan, amilyen a múltunk. Hányszor támadt tenfiad, / Szép hazám, kebledre, / S lettél magzatod miatt / Magzatod hamvvedre! Bűneink megvallása helyett egymásra mutogatunk. Alig hiszem, hogy van a társadalomnak olyan rétege, amelynek erkölcsi alapja volna számon kérni az egyházi személyeken, hogyan állták meg helyüket az elmúlt félszázadban. Hogyan képviselhettem akkor A hétben az átvilágítás szükségességét? Úgy, hogy van Jézus tanította felelősség is, amely ellene mond minden képmutatásnak. A bűnös vallja meg s bánja meg bűnét; nincs tisztulás nélküle. '89. április 20-án írtam Paskai bíborosnak: Pasztorális feladataink halaszthatatlanul megkívánják, hogy a jelen Püspöki Kar elhatárolja magát az intézkedésektől, amelyekre az akkori Kar állami nyomásra reá kényszerült. A jelen Püspöki Kar tekintélyét csak öregbíteni fogja, ha ezt megteszi. Nem tette meg. s '89. dec.1-én új levelet írtam neki: Megértem, hogy akkor így tett, engedett az államhatalom nyomásának, bár nem helyeslem. Ezt, úgy látom, nehéz bevallania. Pedig köztudomású, Odakint is, idebent is. Hazai egyházunk javát aligha szolgálja késlekedése, hogy a hazai sztálinizmus romeltakarításában elmarad az egyházon kívüli társadalomtól. Meg kell írni egyházam múlt félszázadi történetét.

Ha lehetne egy történetet '45 után kezdeni! Ott kellene kezdeni, hogy a magyarok fejedelme, Vajk bajor keresztény lovagoktól támogatva négyfelé vágatja Koppányt. Ott kellene kezdeni, hogy nincsenek pogány magyar nagyurak darabolására sem (keresztény) kardok! Nincsenek, ha a keresztény szónak bármi köze is van Jézushoz! Mert Péterrel hüvelyébe dugatta Jézus a kardot a Getszemániban egyszer s mindenkorra! De a sámánokat István, az első magyar király lecseréli a keresztényeknek mondott papokra, s folytatódik keresztény szerelésben a trón és oltár ősi szövetsége. A király intézi a háborúnak

mondott tömegmészárlást, s a pap, leghűbb szövetségese a trónnak, imádkozik Istenhez a tömegmészárlás sikeréért. Az egyik oldalon is, és a másikon is. Mit csinál ezek után az Isten? Az a véres Isten nincsen (énekli Babits Mihály). A főpapok képezik a királyság első rendjét, s Esztergom érseke lesz a magyar állam első közjogi méltósága. Ez volt a rend ezer évig..., s mindaz, ami még vele járt. S már is 1945-ben vagyunk, Mindszenty nevével. Ezt az olyan-amilyen történeti kereszténységet, ezt a trón és oltár szövetségére épülő kereszténységet akarja megvédeni a szovjet eszmével szemben, amely le akarja cserélni a múltat a valósulóban levő szocialista-kommunista jövővel: a trón és a párttitkárok szövetségével, amelyben a papoknak legfőljebb csak pojáca-szerep juthat: prédikálhatják, amit a párttitkárok diktálnak nekik. Mindszentynek minden íze tiltakozik ez ellen, s kész e tiltakozásért akármi árat is fizetni. Párttitkárok sohasem határozhatják meg az egyház magatartását... Az ősegyház történetét nem azért tanultuk, hogy régiségteni ismereteinket gyarapítsuk (hallom Mindszenty szájából, tőle, magától két nappal letartóztatása előtt a már ávós kordonnal körülvett esztergomi palotában). S a nyáj, a papok - félve, rettegvén ugyan mennek a pásztor után. Két-három ezerre tehető a pártállamtól meghurcolt: legyilkolt, bebörtönzött, megkínzott katolikus papok száma. Át vannak világítva, Hétfényi Varga Károly vastag kötetekkel igazolja, amit mondok. És Havasi Gyula könyve is: A magyar katolikusok szenvedései.

De van egy más hagyomány is. Schrotty Pál, a ferences főatya mondja Mindszenty éveiben, hogy az Alföld csak azért maradt meg katolikusnak, mert a török hódoltságban Szegeden az alsóvárosi barátok a basa papucsát is hajlandók voltak megcsókolni. Ilyesmit képvisel az egri érsek, Czapik Gyula is, akinek tudomására hozza Rákosi, hogy ismeri '43-ban mondott templomi prédikációját: ő maga is a Kárpátokra megy, hogy tíz körömmel is megvédje a hazát a bolsevista bitangoktól. S Czapik csak kikarikázva olvastatja fel papjaival a templomokban Mindszenty körleveleit. De a negyvenes években a magyar papságnak ők csak elenyésző kicsiny részét képviselik. Amikor '49-ben a Párt létrehozta a békepapi mozgalmat, csak vagy száz szerencsétlen, megfélemlített papot tudnak összeszedni. Egy két kótyagos szélkakas azért akadt, s agitált engem is, hogy olyan emberekre van ott szükség, mint magam. Nem érdemlik meg azt sem, hogy leírjam a nevüket. A magyar katolikus papság hősi, mártir korszaka ez. Tele van velük a Gyűjtő fogház. Más felekezetbeli pappal egyetleneggyel sem találkoztam ott. Huszonöt éven keresztül folyt a kíméletlen bebörtönzés vagy ítélet nélküli agyonverés. A többség nem alkudott meg, s az ÁVO tehetetlen volt vele szemben. Adassék nekik tisztelet és megbecsülés. Püspökeink, prelátusaink is csaknem mind elhullottak a hosszú harc alatt, az emberi, a polgári tisztesség, az ellenségnek nem engedelmesség mezején... kerül, amibe kerül alapon. Hogyan jött létre itt a jelen szituáció, amelyben egyháziaknak átvilágítástól kell

rettegniök, s nem is keveseknek? '52-ben a Fő utcán hatvan napon keresztül napi tíz órában vallatott egy Jámbor Árpád nevű ávos őrnagy, aki: Bulányi mesternek szólított. Ott rendre Anyaszentegyházat emlegettem. Megúnta, s egyszer ezt mondta: Bulányi mester, megnézheti magának azt az anyaszentegyházat, amit mi hús esztendő alatt csinálunk majd belőle. Hát megnézhettem, s nézem már újabb harminc esztendeje, s egyre szomorúbban.

Az első repedést egyházam falán maga Mindszenty okozta. Nem az amerikai követségre kellett volna mennie '56 novemberében, hanem vissza a börtönbe. Ilyent a szent öreg, Márton Áron, sohasem tett volna. Ő a diktatúra puhulásával kijöhetett börtönéből, visszament Gyulafehérvárra, s kiadta a rendelkezést: minden pap visszamegy oda és abba pozícióba, amelyben volt, amikor őt a Securitate elvitte. S ezzel vége volt Erdélyben a békepap-ságnak. Mindszenty is kijöhetett volna pár év múlva 56 után a börtönéből, s nemcsak a gyulafehérvári egyházmegyében lett volna vége a békepap-ságnak. Péteri és Badalik püspökök is hazajöhettek volna Hejceről, Endrey Mihály is Nógrádból. S nekem nem lett volna módom megnézni azt az egyházat, amit a Párt formált volna ki. Minden békepap ment volna nálunk is vissza a helyére. Beresztóczy is, akinek békepapi pályafutása az Andrássy úton indult: fejjel lefelé kilógatták az ablakon. Ilyen előzménnyel lett ő békepap meg országgyűlési képviselő.

A második repedést már a Vatikán ú.n. keleti politikája vágta. Jól kell érteni, hogy ez micsoda. Egyszerű az, a régi és bevált recept: kiegyezni a hatalommal. Akármelyikkel! Hitler vagy a Kreml, nem számít. Hiába írja meg Freidrich Heer: Az egyházat mélyen elhagyta a Szentlélek, amikor kiegyezett Hitlerrel. A vatikáni hierarchiát ez nem zavarja. Ha kiegyezett hús millió ember gyilkosával, a hatvan millió gyilkosával miért ne tenné meg ugyanezt? Ilyen ronda ez a politika? Ilyen ronda, de van még álszent és hazug ruhája is: híveinket kell megmenteni a hosszú üldöztetéstől, amelybe belefáradnak. Elfelejtje ez a politika Tertullianusznak egyébként sokszor emlegetett megállapítását: semen est sanguis christianorum, azaz a keresztények vére az a mag, amely elhullva-kihullva megtermékenyül és elszaporítja egyházukat. A valóság az, hogy a hívő ember az üldöztetésbe nem elfárad, hanem erőre kap. Tudták Tertullianusznak ezt az igazát még a kommunizmusban hívők is illegalitásuk idején. E politika erejében '64-ben megegyezik a Vatikán a pártállammal, és ennek ellenében kinevezhet a pártállamtól megnevezett papokból öt püspököt. A pártállam pedig börtönzi tovább a hitvalló papokat, akik nem akarják tudomásul venni a pártállam kegyéből létrejövő egyházépítés lehetőségeit. Helyette építik tovább a maguk nemcsak államilag, hanem hovatovább majd egyházilag is illegálisnak minősülő kisközösségeit. Építik az emberbe Istentől belerakott hősi elszánás és lelkiület alapján, hogy azért, amit szentnek és igaznak tartunk, semmi sem drága.

Ennek az átkos vatikáni politikának van egy másik álszent ruhája is: biztosítani kell, hogy legyenek papok, és legyenek azokat felszentelni tudó püspökök. Miért kell?

Mert csak általuk árad a kegyelem, meg az üdvösség. Ha netán püspök és pap nélkül adom életemet az ember ügyéért, az Isten akaratának teljesítéséért, s az Isten elé jutok, Isten majd megkérdezi tőlem, hogy láttam-e Rómától elismert szentelésű papot meg püspököt? Válaszolni sem érdemes rá. A kínai katolikusok is megvannak nélküle, s maholnap megismétlődhetik a csoda, ami időszámításunk első három századában a Római Birodalomban: Kína is kereszténnyé lesz. Minden hívő sereg kineveli a maga kisebb és nagyobb beosztású vezetőit; akkor is, ha elismerik őket valamiféle központban, meg akkor is, ha nem. A vértanúk korában a keresztény nép maga szemelte ki a püspökeket, minden római megerősítés nélkül. Enélkül is sikerült nekik helytállniok. Megtapasztaltam ezt magam is. Idehaza is kinevelődtek azok a személyek, akik kisközösséget tudtak összehozni és megtartani. Akkor is, ha nem voltak papok. Akkor is, ha feleségük volt; és akkor is, ha nők voltak. Meg is írtam Rómába Ratzinger bíborosnak: számomra ezek az AVO minden fenyegetését vállaló személyek a tisztelendő, s én ezeket a személyeket kínálom fel püspökeinknek, hogy pappá szenteljék őket.

A harmadik repedés már végzetes volt. Mindszentyt ki kellett csálnia a Vatikánnak az amerikai követségről. VI. Pál megígérte neki, hogy marad Esztergom érseke. Nem tartotta meg ígéretét, megfosztotta hitvalló alattvalóját az érseki széktől. Jöhetett a pártállam minősített pojacája, Lékai László a magyar Sion ormára. '76 nyarán nevezi ki őt esztergomi érseknek, s '76 szeptemberében már meg is írja Bai László, az AEH katolikus főosztályának vezetője, hogyan kell Lékainak s a magyar Püspöki Karnak elintéznie személyemet a hazai kisközösség-építés egyházellenes(!!) bűnéért. Kezembem van a dokumentum. Hiába kínálom fünek-fának. Nem publikálják. Hogyan kerültem birtokába? Véletlenül. Nem a Történeti Hivataltól kaptam. A Hivatal küldött már ezer lapnyi érdektelen anyagot, amiből nem tudtam meg semmit. Most a Népszabadságnak is felkínálom ezt TÜK-anyagot, amely még mindig TÜK. Azt mondtam az imént egy bíborosról, hogy a pártállam minősített pojacájaként kapta meg tisztét. Hogy lett azzá, erről csak mendemondák vannak. De majd megfésüli ezeket a történettudomány. Csak azt mondom, amit megtapasztaltam. Egyszer beszéltem vele, '77 januárjában. Hívatott magához. A szeminárium rektora maga jött el értem, akit Paskai Lászlónak hívtak. A kihallgatás két óra hosszat tartott. A vád(!) az volt, hogy a kispapokból csinálók kisközösséget. Ennek kapcsán közölte velem, hogy Magyarországon papok csak erkölcsi okokból (értsd: pedofília, homosexualitás) kerülnek börtönbe. Ekkorát hazudni... Felhaborodtam, s emelt hangon mondtam: És ezt az egyházam egy bíborosa mondja nekem? Már csak Lénárd atya van börtönben. Óróa állítja ezt? Ezek után csendesen mondta: Nem állítom róla. Minden szavát a poloskának mondta. Amikor kimerülten kimentünk az előszobába, az öreg bíboros felsegítette a kabátomat és halkán ezt súgta. Visszaadom ezt az ügyet nekik. Szerencsétlen embernek is mondhatom. Az összes többit

is (lehet, hogy papságunk 99 %-át), akit így vagy úgy beépítettek. Hegyi Béla már regényt is írt róluk (Kopasz a hegyen). Legutóbb pedig Szabó Iván novellát (Üvegfalak).

A negyedik repedés az volt, amikor '80 körül Bokor-beli testvéreinknek az őket elítélő bírák ezt mondhatták: Magukat saját püspökeik is elítélik! A katonáskodás megtagadása miatt kerültek a törvényszékre. Püspökeinket megkerestük, s közöltük velük, hogy csak Jézus parancsát akarjuk teljesíteni, aki hüvelybe dugatta a kardot Péterrel. A Püspöki Kar teológus-szakreferense válaszolt. Azért nem támogathatnak minket, mert megbontjuk az erőegyensúlyt a NATO és a Varsói szerződés között. Kihúztuk magunkat, 30 árva magyar legény, hogy még erre is képesek vagyunk..., s ilyen teológiai indokolás alapján. Róma is bedobta magát: Poggi, a Szentszék utazó nagykövete hívatott magához a Hiltonba, hogy közölje velem: Miklós Imre azt mondta neki, hogy zöld utat kap az egész kisközösségi munka, ha elállunk a szolgálatmegtagadástól. Nem álltunk el, nem óhajtottunk a pártállam engedélyével kiközösségeket csinálni. A Regnum Marianum, a fokoláré, a karizmatikusok sohasem vetemedtek szolgálatmegtagadásra. De annak következtében, hogy harminc Bokor-beli testvérünk hajlandó volt három évet ülni Baracsán, szabad utat kaptak egyháztól, államtól kisközösségi munkájukra. Bizonyítja ez, hogy nem a lefekvés az államhatalom előtt, nem a keleti politika biztosítja a hívek jézuskövetését, hanem a kurázi, az áldozatot hozni tudás.

Az utolsó fejezet kezdődik. '82-ben a Bokor papjait kényszernyugdíjazták, áthelyezik, s eretnek-tanításaim miatt megvonják tőlem a nyilvános papi működés jogát. Róma szekundál ehhez: '87-ben - eretneknek ugyan nem minősítve, de helyben hagyja a megvonást. Rá két évre, már rendszerváltás után, írok Paskainak, hogy vallja be a történeteket. Hiába. Aranymisémet, '93-ban csak a volt Pártfőiskolát kibérelve mondhatom el barátaim, testvéreim körében. '96-ban levelet írok Rómába Ratzingernek: letelt a 14 és fél év egyházi büntetéséből. Hazámban ilyenkor még a gyilkosoknak is amnesztiát adnak. De püspökeimnek ezt hiába mondom, mert azt állítják, hogy ügyem Rómára tartozik. Ratzinger rendezi ügyemet, s fél-évi huzavona után a magyar püspökök megszüntetik a korlátozó intézkedéseket A parlament, a sajtó lelkesen üdvözlő rehabilitálásomat, mint a rendszerváltás egyik jelentős megnyilvánulását, de a 16 év után mondott első nyilvános misémen saját tartományfőnököm, egykori tanítványom is egy verssel köszönt: egy téglá nem tetszett a templomfalban, s a templom összedőlt - én jót akartam. Bűnös vagyok mindhalálig, mert következetesen ellene mondtam életem folyamán (nem minősítem!) mindannak, amiket a fentiekben összefoglaltam. Nincs rehabilitálás. Nem történik semmi, sem a püspökök, sem a papok nem veszik igénybe szolgálataimat. Könyveim továbbra is kintlva a katolikus boltokból. Az egyház Lékai korszaka alatt, a puhuló diktatúrában nagyon kevés kivétellel a papság egésze felzárkózott a pártállam engedélyéből kinevezett püspökök mögé. Mikor '82 májusában a nagymarosi

ifjúsági találkozó során Lékai kihirdeti, hogy velem és Kovács László nevű káplánjával nem hajlandó együttműködni, a papság az egyetlen Keglevich István kivételével beöltözik szentmisére. Akármilyen fájó, de fel kell tennem a kérdést: lehet-e ezért kizárólag a pártállamot felelőssé tenni?

Nem az én dolgom a Bokor jelentőségét megrajzolni. De valamit azért el kell mondanom: kísérlet az a jézusi örökség helyreállítására az egyházon belül. A pártállam illetékes szervei értették ezt a kísérletet: Bulányi mester, nincs nekünk időnk kívárni, amíg maga megelégedve gyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat (mondta őrnagyelőadóm a Fő utcán). S életfogytiglani ítélettel jutalmazták a kísérletet. Az egyház (miután kezéből kiverte a felvilágosodás a gyufát a máglyagyújtáshoz) csak búra alá helyez, és próbálja kiszívni a búra alól a levegőt. Ő is életfogytiglan, és minden amnesztia nélkül.

A magyar keresztény állam második évezredét nyitottuk szentistváni alapokon. Jézus egyházának különb alapokat kell felkínálnia. Szent István az új magyar államban első renddé tette főpapságot, amely uralkodott, csatákat vezérelt (Muhi, Mohács), és a leggazdagabbak között is első volt. Jézus pedig lábmosó szolgálatra, másik arcunkat is odatartó szelídségre, és arra nevelte tanítványait, hogy mindenkinek be kell érnie az egy dénárral. Csak ez a program képes egyesíteni az emberiséget, melynek szegényei el nem viselik hátrányaikat. Védekeznek ellene új és új erőszak alkalmazások, háborúk formájában A gazdagoknak persze védekezniük kell, s megy tovább a régi nóta. Az ember fáj a földnek: oly sok / Harc- s békeév után / A testvérgyűlölési átok / Virágozik homlokán. Ha ezt az állam, amely szükségképpen erőszakszerv, nem egészen vagy egyáltalán nem értheti, megbocsátható. De hogy az egyház kézzel-lábbal védekezzék a jézusi örökség ellen, kevésbé bocsátható meg. E jézusi program nélkül az egyház csak segédcsapata lehet az államnak, pedig inspirálójának, jövőképet mutatójának kellene lennie.

Mit segíthet itt az átvilágítás? Nem tudom, hogy segíthet-e. De meg kell próbálni. Talán segítene az egyháznak, ha megismerhetné azt, amiért a Bokor több mint fél százada küzd és szenved. Az egyház minden tőle telhetőt megtesz ellene.

BULÁNYI GYÖRGY, INCZÉDY PÉTER, FARAGÓ FERENC

EGY RÉGI ÖT KÉRDÉS - MÉG 2005-BŐL

1. Tudsz-e tájékozódni most? Tudod-e mi van körülöttünk, mi van ma Magyarországon?

B. Gy.: Minden részletében nem, de egészében igen: a kamatra bankba adott pénzem egy év múltán kamatostól is kevesebbet ér..., a minimálbérből napi két kiló ízetlen májusi cseresznyét vásárolhatok. Úgy fosztanak ki, ahogyan akarnak. Kik? A világ legrafináltabb bűnözői

glasszé-kesztyűben és törvényesen -, a minden rendű és rangú legmagasabb méltóságok. Azok, akiknél a Pénz számolatlan, mert biztos dől az hozzájuk minden forrásból.

I. P.: Be kell vallanom, hogy nem erőltetem a tájékozódást - ezért is költöztem ki egy zsákfaluba - az erőteljes népbutító csatornákat felszámoltam - TV, újságok - maradt a válogatás a rádió s internet segítségével. Körülötünk a globalizáció folyamatát látom, Magyarország pedig ebbe a profitorientáltak meghirdetett világba erőltetett menetben erőszakolja bele gátlástalanul magyar állampolgárrá leminősített lakosságát a versenyképesség varázsszavának leple alatt. Ehhez a hazugságot, a csalást, a tolvajlást legális eszközzé avatta. Nem a pénz, hanem az erkölcsi tartás, vagy ha úgy tetszik az alkotás öröme pusztul ki a mindent megszerzés, a fogyasztás oltárán.

F. F.: Vallomással tartozom. Teljesen elvesztettem tájékozódási képességemet a körülöttem folyó (dülő) dolgokkal kapcsolatban. Már semmi sem az, aminek látszik. A *politika-pénz-hatalom* pszeudó- szentháromsága egy olyan világot láttat, amelynek kulcsszavai: demokrácia, esélyegyenlőség, az ország érdeke, ez kell az embereknek, stb. Kulcsszavak, amelyek már egyetlen egy zárba sem illenek bele. Cél is és eszköz is, hogy az éppen most itt utazó elveszítse tájékozódó képességét. Ami az egyik médiában észak, az a másikban bizton dél, ha keletre indulunk, hamar kiderül, nyugat felé tartunk. Tájékozódásomból csak arra futja, hogy látom a zűrzavart, látom, hogy sokaknak ez nagyon jó és azt is látni vélem: ez nem az Égiek akarata.

2. Miben remélsz? Reményeid napi táplálékának a neve? Mik az eszközeid, sorold fel!

B. Gy.: Istenben. A Vele egyező emberek lelkiismeretében. A mindennapi számvetésükben, hogy miben vétettek Isten=lelkiismeretük ellen. Abban, hogy van időnk naponta belebámulni a semmibe = betérdelni egy templomba, Istennek és csak Neki naponta valamennyi időt áldozni, hogy újból csinálunk időelszámolást, hogy házastársunkkal este gyertyát gyújtunk, hogy időről időre megkeressük közös lelkivezetőnket, hogy a közösségbe hozol mindig valamit, amit ott meg akarsz beszélgetni testvéreiddel.

I. P.: A környezetpusztítás figyelmeztető jeleinek észre térítő hatásában.

Reményeim napi táplálékai is ezek jelek, amelyek a túlhasznált fogyasztás újragondolásához - lehet úgy is fogalmazni, hogy a világpiac szélesebb s erősebb kontrollal biztosított újrafelosztásához vezethetnek. Eszközeim, a jelekre való figyelem felhívása népszerűsítő írásokban. Tehetem ezt gazdanyelven írt szösszeneteimmel néhány szakmai és egy értelmiségieknek szerkesztett lapban. Agrárúnió, Agrofórum, Agronapló, Agroinform, Magyar Mezőgazdaság, Kapu, stb.

F. F.: Abban, hogy van kiút, még ha a tájékozódás

összezavarodott is, a kiút ténye vitathatatlan. „*Ahol nagy a baj, hamarosan megjelenik a megváltó...*” - mondja Hölderlin Reményeimnek nincsenek napi táplálékai; félek, minden ilyen dolog csak pótcselekvés. De azt remélem, hogy egyetlen valóság létezik, s ez Isten, a többi csak káprázat: piac, pénz, GDP, tőzsde, multik, pártok és ígéretek...

3. Tudod-e, hogy merre kell menned, mennünk?

B. Gy.: Kivonulni abból a világból, melyben az urak azt tesznek Veled, amit akarsz. Nem megoldható ez anélkül, hogy falura mész, helyben dolgozol, az asszonyod elosztja pénzt, ami ott keresel, annyifelé, amennyien élnek a házában. Ötlet: tanulmányi kirándulás Visnyeszéplakra.

I. P.: Azon az úton, amelyiken senkinek nem lépek a lábára. Ezt a konfliktuskerülő bélyeget szívesen viselem, de még ezzel együtt sem sikerül mindig betartanom. Ha döntési helyzetben választhatok, akkor inkább a segítséget választom s nem mások rovására akarok gyarapodni.

F. F.: Sajnos nem. Illetve felsejlik, hogy *ellenkezőleg* (metanoia). Most amerre menettel a többség, nem arra kell menni. A helyzet bennem annyira abszurd, hogy csak a világból való teljes kivonulást - remeteséget - látok megoldásnak. De erre még gyenge vagyok - illetve a vonzerő erősebb (számítógép, munkahelyi sikerek, összkomfort, tollasodás) a világ irányából. Jézusnak elég volt negyven nap pusztai magány a megkísértés gyógyszeréül. Ha én kivonulok, úgy érzem, maradnom kell végig.

**

4. Látod-e a Bokor jövőjét, mit látsz?

B. Gy.: Azt, hogy az Isten nem fog helyettünk Bokrot csinálni. Ha akarjuk, a következő félszázad folyamán belesimulunk az egyházunkba = a világba. Ha akarjuk, felhagyunk a romlással, és újból elkezdünk szentté lenni akarni. Rajtunk fordul minden. Isten is velünk lesz, ha mi Vele leszünk.

I. P.: Ehhez nincs elég ismeretem - elismerem, saját hibámból - hogy érdemben hozzá tudjak szólni. Ma úgy fogalmaznék, hogy a KIO kötetei tartalmazzák a Bokor jövőjét, csak nem olvassák elegendően, hogy az markánsan kirajzolódhasson. A környezetpusztítás felgyorsulása egyre keményebb üzeneteket fog küldeni a döntéshozóknak s vagy saját létük fenntartása, vagy az elnyomódó tömegek kritikus nagyságra duzzadása kikényszeríti a kompromisszumot az egy bolygón együtt élésre - azaz közelít az Isten országa felé a Bokor útján, ami ma csak ösvény.

F. F.: Bízom a Bokor jövőjében, de látom a jelen bizonytalanságait is. A NATO, a globalizáció, a multik jobb szövetségesei a Sátánnak, mint a hajdan volt Varsói Szerződés, a KGST, vagy a megbonthatatlan szovjet-magyar barátság voltak. Bízom a Bokor önfelismerésében, az ártó

jelenségek felszínre kerülésében és csendes megszűnésében. Rémálmom egy olyan Bokor, amely a Katolikus Egyház tagszervezete, remekül pályázik Uniós pénzekre. Konferenciákat szervez, road-show-kon és work-shopokon bizonyítja jézusi elképzeléseit. Kidolgoz egy komplex minőségbiztosítási rendszert, bevezeti a jézusi SWOT-analízist. Nehezek Gyurka bácsi szavai, mert a legnehezebb azt elviselni, ha rászólnak az emberre, hogy már-már kezd berendezkedni egy megromlott világba.

5. Van-e helye a nemzettudatodnak a kereszténységben belül?

B. Gy.: Van. Magamat szentebbé tehetem. Párommal összefogódzhatom, hogy szentebbé legyünk. Közösséggel is valamelyest. Nemzetemmel is valamelyest. Jézus is ezt akarta: Csak Izrael elveszett juhához vagyok küldve. Istent és a páromat nem cserélem le. Közösséget sem, csak csinálok melléje egy jobbat. A nemzetemet

nem csak Istenem segítségével és párommal és közösségemmel mindent megteszek, hogy nemzetem legyen az egész világ eleje. Egy teljesen nem és szent versenyen.

I. P.: Magyarországon ma kevesebb magyar él, mint az elszakított területeken, ahol az asszimilálódásra kényszerített kisebbségben élők sorsa erősebb nemzettudat megtartó erő. A lózungmentes nemzettudattal élők ezért a csonka országban is kisebbségbe kerültek. Ilyen szemzőből ezt a kérdést egy lengyel polgár tudná jól megválaszolni, ahol a kereszténység, a nemzettudat együtt tudott maradni. Hazai pályán ezt mind a regnáló hatalom, mind az egyház úgy igyekezett lebontani, hogy magam sem tudok rá jó választ adni leferdített szocializálódásom miatt. Egy meggyőzendő ellenség (kép) táplálja a nemzettudatomat, ami a kereszténységgel - és nem az azt képviselő egyházakkal - összeegyeztethető; a gátlástalan profitéhségű, globális hatalomra törő „urak”. Sajnos a gátlástalanságot ezen a területen a demokrácia nem oldja meg, csak kevesen hallják, hogy szól a vészhelyzet csengője. A kereszténységet pedig ma internacionalista globális kiterjedésre hivatott egyház sajátította ki, s amíg nem jut ki a saját hatalmi törekvéseit tovább generáló profitorientált szolgáltatásból s tér át a kereszténység szolgálatává, addig a Bokorra marad a kereszténység képviselője.

F. F.: Egyetértve Novák Gyula barátunkkal, én is úgy vélem, hogy ebben a kérdésben a helyes sorrend így alakul: Isten, család, haza... Ez nem csak fontossági sorrend, hanem logikai, érzelmi és lelkiismereti is. És az is hozzáteendő: lehet a három elemről külön-külön is nagyon sokat beszélni, de csak együtt érvényesek, külön-külön nem. Inkább vagyok lokálpatrióta, mint kozmopolita.

Szeretem a hazámat, nekem Magyarország a legszebb, a legnagyobb, a legjobb – ha francia, vagy olasz, vagy német lennék, akkor is ugyanezt mondanám Franciaországról, Olaszországról, Németországról...

2005.

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

KERESZTÉNY EURÓPA – ÉS AMI MÖGÖTTE VAN

Mostanában a közbeszédben sokat szerepel a „keresztény Európa” kifejezés – nem utolsósorban a menekült-kérdéssel kapcsolatosan. Valóban központi szerepet játszik ez a kifejezés. Bemutat vagy ráutal valamire, amiről valószínűleg nem is beszélünk, hogyha nem kerültünk volna ebbe a helyzetbe, ti. hogy nem előre tervezetten számosan látogatnak el hozzánk átmeneti vendégséget kérve.

A „keresztény” kifejezés az egyházi szóhasználatban Krisztuskövetést jelent, a civil szóhasználatban pedig valami egészen mást: fehér, európai középosztály tudatot jelent, civil identitást akar kifejezni. Identitást, amit ennek révén fejezünk ki, hogy mi vagyunk az európaiak, keresztény európaiak. Nem történetre utaló kifejezésről van tehát szó. Európa története ugyanis meg van terhelve egy sereg olyan szörnyűséggel, amelyet az európai kiegyensúlyozott, akár büszke öntudat nem akar magáénak vallani. Ezeket zárja ki azzal, hogy az mondja, mintegy minősítő jelzővel, hogy ez egy „keresztény Európa”, vagyis nem „fasiszta Európa”, nem „kommunista Európa” és nem „koloniális Európa”, hanem „keresztény”. A másik, ami miatt nagyon fontos ez a kifejezés, hogy egyszerre kérdésessé válik nemcsak az európaiság, mert az egy földrajzi kifejezés is lehet, hanem a kereszténység mibenléte is. A bevándorlás, a népvándorlás olyan tematikát és olyan rétegeket vet fel, amelyekre a keresztény jelzőnek is különböző dimenziói tudnak válaszolni, vagy tudnak kapcsolódni hozzá. Ha Európára azt mondjuk, hogy keresztény Európa, és szeretnénk azt is beleérteni, hogy az Európaiak valamilyen értelemben keresztény módon vallásosak, akkor meg kell ennek kapcsán vizsgálnunk, hogy vajon azok az emberek, akik sokan jönnek, sokan vannak úton mifelénk, ők vajon milyen vallásúak és milyen mó-

don vallásosak. Sőt egyáltalán az ő vallásosságuk összehasonlítható-e azzal, amit a kereszténységen belül vallásosságnak szoktak általában nevezni? Tehát egyszerre provokál minket egy radikálisan „másik”, de ugyanakkor e provokáció révén azt is meglátjuk, hogy mi magunk sem vagyunk egyáltalán egyformák, és mi magunk is egy külön gondolkodás útján tudjuk csak megmondani, hogy milyenek is vagyunk, miközben nem vagyunk olyanok, mint azok, akik jönnek. Az európai országokban, különösen itt, Közép-Európában és attól nyugatra általában az alacsonyabb szintű felekezeti hovatartozás a jellemző vagy másképpen fogalmazva, a felekezeti vallási kínálat fogyasztása alacsony és egyre alacsonyabb szintű (kevesebb templomba járás, kevesebb keresztelés, kevesebb házasságkötés stb.); továbbá a vallásosság nem intézményhez kötött területe is, sokkal lassabban ugyan, de szintén csökkenő tendenciát mutat (kevesebb imádkozás). Amikor ezt állítjuk, akkor azt is állítanunk kell, hogy ugyanakkor mégis sok meditáció van, sok jóga van, sok más jele annak, hogy az úgynevezett transzcendencia jelen van az ember életében, akkor is, ha francia, belga, holland vagy dán.

De a kereszténységnek van egy olyan perspektívája is, amit kultúr-kereszténységnek lehet nevezni, ahol az európai alapértékek keresztény gyökereire történhet reflexió. Ezek persze zsidó-keresztény gyökerek, és ezek társulnak a görög-római kultúrával és a zsidó kultúrával is. Tehát az a multi vallási egyveleg, amit a kereszténység fogott valahogyan össze, és hagyományozott át számunkra, a mai modern emberszemléletnek, tudomány szemléletnek, politikaszemléletnek a legmélyebb fundamentumát képezi. A felvilágosodás, a francia forradalom, a tudományos forradalmak, az emberi jogok kihirdetése és köbevézése elsősorban a klerikális diktatúrával szemben fogalmazódott meg a keresztény alapokra építve. Ez nem anti-vallási és nem anti-keresztény, hanem anti-klerikális program volt. Mindaz, amit liberális demokráciának nevezünk, az a keresztény logikának, a keresztény perspektívának, a keresztény metafizikának az emlőjén cseperegett fel, és látszik, hogy erős, egészséges „gyerek” lett belőle. Végül pedig a kereszténység egyben elválasztó fogalom is. Amikor azt mondjuk, „keresztény Európa”, akkor azt is mondjuk, hogy ez más, mint a nem keresztény nem Európa. És éppen ezekre a keresztény örökségekre vagyunk nagyon büszkék: az emberi jogokra, a kulturális toleranciára stb. Azt állítjuk, hogy ez az európai emberiség vagy az európai kontinens társadalmainak együttélését megalapozó és lehetővé tévő kincs, amely más kontinenseken ilyen módon nem tapasztalható meg. Itt persze zárójelet kell tenni, mert Amerika is más kontinens, de Amerika keresztény export volt egy másik kontinensre. Vegyük hozzá Ausztráliát is.

Vagyis összességében épp azokról a kulturális területekről jönnek a sokak számára ijesztő tömegek, amelyek nem ennek a keresztény Európának az exportja révén alakultak ki. Úgy gondolom, hogy ezt nagyon alá kell húzni, amikor

iszlámot mondunk. Nem arról beszélünk-e, ahogyan a keresztények megalkották a szemben álló „másikként” az arab világot, a Dar al-Islamot, az iszlám földet, a saját maguk logikája számára? Hogy vajon nem az az iszlám „üt vissza”, amit mi teremtettünk, mint egészen mást? Nem azért tartanak sokan ennek a bevándorlási hullámnak a fenyegető vallási dimenzióitól, mert valahogy – implicit módon – érzik azt, hogy ez nem más, mint amit mi helyezettünk át „oda”, mindazt, amit magunkból nem akarunk elfogadni?

Azért is merem ezt állítani, mert ebből a felismerésből fakadhat egy másik hozzáállás, másik kritikus találkozás. A műveltebbek azt mondják, hogy az iszlám is a könyvnek a vallása, és ezért olyan mint a zsidóság és a kereszténység. Azonban a kereszténység nem a könyv vallása, hanem a kereszténység Jézus Krisztus vallása, egy személy vallása, és a zsidóság sem a Biblia vallása, hanem a törvény vallása. Az iszlám viszont könyv vallás. Amikor tehát az ábrahám közös gyökerekre hivatkozik a vallásilag, esetleg a vallásközi párbeszédben is művelt ember, akkor talál egy olyan közös pontot, amivel kapcsolatban nem a történelmi hagyományokat lehet újraépíteni, hanem amely alapján kezdeményezni, folytatni, megerősíteni lehet egy olyan vallásokkal kapcsolatos felfogást és beszélgetési módot, amely nem egymással szemben és nem egymástól elkülönítve tekint ezekre a nagy vallási hagyományokra. Arra tud rálátni, hogy ezekben egymásra reflektáltan folyt és folyik a mai napig is azoknak a válaszoknak a keresése, amelyeket most az egész világ igényel, nevezetesen, hogyan lehetséges a túlélés, a természetmegóvás, az emberhez méltó élet.

Tehát amikor keresztény Európáról beszélünk, akkor semmiképpen sem beszélhetünk egy olyan egyértelmű és homogén tömbről, amit egy másik egyértelmű és homogén tömb ki tud kezdeni. Sokan emlegetik Huntingtont, aki a civilizációk összeesése – *The Clash of Civilizations* – című könyvével vált nagyon híressé. Csofáló mû, nagyon jó felvetés, csak éppen a kritikusai jogosan bírálják benne, hogy kulturális tömbökben gondolkodik egy olyan világban, melyben a pluralizmus a jellemző és nem a kulturális tömbök. Ugyanis az emberek orientációjáról szóló statisztikai adatokból azt láthatjuk, hogy Európában is nagy érdeklődés van a hagyományos értelemben nem európai kultúrák iránt. Sőt, vannak, akik felvetik azt, hogy Európában az úgynevezett „Easternization” zajlik: a kereszténység exportja Indiába egyszer csak az indiai gondolkodás importját váltotta ki: jógát, transzcendentális meditációt, karmáról és darmáról szóló diskurzusokat. Másrészt nagy keletje van a szúfi misztikának Európában. Tetejében a beáramló migránsokat *arab* számokkal számoljuk. Vagyis egyáltalán nem lehet azt mondani, hogy Európa egy vegytiszta közeg, amelyikkel kulturális és vallási értelemben egyértelműen szembe lehet állni. Inkább arról van szó, hogy az az ötvözet, a különböző nemesfémeknek az ötvözetébe most egy technológiai váltás momentuma kerül bele. Mindenkép-

pen nemesfémekből álló ötvözetek ötvöződnek. A kontinens kohója most hirtelen felhevült, és ez rámutat arra, hogy minden kontinensen belül nagyon komoly vallási és kulturális sokféleség van. Minthogy pedig krízis van, egyáltalán nemcsak Európában, hanem globálisan, és nem tegnap vagy a nyár eleje óta, hanem 20 óta, a krízist pedig a nagyon erősen és nagy tömeg számára jelenlévővé tévő alkalmak radikális és egyértelmű önmeghatározásokat hívnak elő – nemcsak Európában, hanem az iszlám világban, az európai muzulmán közösségekben egyaránt. A keresztény Európa kifejezésben ott rejlik a súlyos veszély, hogy radikális önértelmezési ígéretet hordoz, amely ebben az ideges, kapkodó helyzetben azzal a látszatnyugalommal kecsegteti az embereket, hogy biztos alapunk van, amit nekünk meg kell védeni. A döbbenetes azonban az, hogy nincs biztos alapunk, nem kell ezt megvédeni, hanem az emberiség legkülönbözőbb csoportjaival együtt keresni kell azt a folyamatosan bizonytalan alapot, amely időről időre lehetővé teszi azt, hogy ne irtsuk ki egymást. Ki kell térni a kérdéskör kapcsán a kereszténység publikus illetékességére, annak különböző rétegeire és képviselőire. A kereszténységet a nyilvánosságban, többek között költők, írók, filozófusok, szentek, misztikusok és különböző kisebb nagyobb egyházak bürokráciája, hivatalnokai és papsága képviseli. Tehát a kereszténység különböző szintű illetékességekkel rendelkezik, amit más-más személyek és intézmények jelenítenek meg. Az egyén számára ez a kereszténység azzal az illetékességgel rendelkezik, hogy az egyént megpróbálja olyan szellemi és gyakorlati közösségbe vonni, amely a legsúlyosabb krízisre, a bűnnek a krízisére pozitív választ tud adni, nevezetesen a megváltás választát. Nem a bűné, hanem az Isten jóságáé az utolsó szó, amibe kapaszkodva az ember megőrizheti vagy visszanyerheti azt a reményét, hogy még sincs teljes mértékben elátkozva, miként azt a gondolatai, a rémképei sokszor a cselekedetei is inkább bizonyítják. Tehát a személy számára a kereszténység ezt a megváltottsági perspektívát nyújtja, aminek következtében az egyénnek lehetősége van családjában, baráti körében és ismerősei körében az ilyen perspektívát támogató hálózatokba lépni, vagy ilyeneket alkotni. Akkor, amikor arról beszélünk, hogy jönnek az idegenek, akkor ez a krisztusi kereszténység illetékes abban, hogy hitre alapuló hálózatainak és közösségeinek felfogó erejét felerősítse. Erre hívja szent forrásainak hagyománya.

A kereszténységben az ember vándor lény, vándorlása a születéssel kezdődik, és a halálon túl folytatódik, amíg Istenbe nem ér. Vándor a kereszténység Messiása is, a megtestesülés egy elutasított vándor családban történt meg, és a megváltás pedig egy kiutasítás során. A kereszténység azért jött át Európába, mert égett a talaj Pál apostol lába alatt. Még nagyon sokat lehetne beszélni arról, hogy a kereszténység mennyi migráción keresztül érkezett el oda, ahol most van, és ennek a migrációnak, a folyamatos idegenségnek az emléke benne van a kereszténység vallási perspektívájában, történelmi emlékezetében és kortárs

eszmerendszerében. Tehát ez a személyre szóló, a hálózati szintű civil társadalmi szintű illetékesség.

De van egy másik illetékessége is a kereszténységnek, ami a társadalomszervezés logikájára vonatkozik, amit katolikus kifejezéssel az egyház társadalmi tanításának nevezünk. Ennek a területén a kereszténység abban illetékes, hogy prófétai módon felhívja a figyelmet a strukturális bűn erejére, vagyis azokra a struktúrákra, amelyek az ember egyéni hozzájárulása és szándéka nélkül is csak rossz döntésekre tudnak vezetni. Tehát a félelemnek, kiszolgáltatottságnak, visszaélésnek, a korrupciónak a struktúráira. Ez a kereszténységnek, a kereszténység hivatalos képviselőinek súlyos kötelessége, amelynek feltétele a távolmaradás attól a korrump szervezetrendszerétől, amely a strukturális bűnt fenntartja. Itt a kereszténységnek meg kell őriznie, vagy újra meg kell találnia az idegenség kultúráját, hogy idegen lehessen ezzel szemben, mert különben nem lesz képes hitelesen felelni a prófétai szavát a félelmet generáló, populista politika ellen. Ez az a második terület, ahol a keresztényeknek, ha van módjuk megszólalni, ha van illetékességük intézményeket képviselni, intézményi szinten is hivatalosan is megszólalni, akkor el kell mondaniuk, akár alkalmas, akár alkalmatlan, akár kellemes, akár kellemetlen.

Ha egyáltalán reménykedhetünk abban, hogy a kereszténység valami eredeti módon tud hozzászólni a jelenlegi krízishez, és a kereszténység hivatalos képviselői nem pusztán valamelyik politikai nézet tömjénfüstben való megismétlői lesznek, hanem keresztény forrásokra támaszkodó, az Isten által való megszólíttóság és megérintettség hitén alapuló megszólalók, akkor fel tudnak valamit oldani a mai pánikokból és főbiákból. Akkor el tudják kérni a politika illetékeseitől azokat a kifejezéseket, mint keresztény, szent, Isten. El tudják kérni, és azt tudják mondani, hogy maradjanak a politika logikáján a politika kifejezéseivel, és a szentre vonatkozó illetékességet ebben az úgynevezett frakcionált társadalmi berendezkedésben majd a keresztények hozzátesszük, meg hozzátesszük a zsidók, a hinduk és más vallások. S ekkor a társadalom odafordulhat a diskurzus többé-kevésbé visszanyert hitelességű szféráihoz. Így a politika is rákényszerül arra, hogy a politikai racionalitás vagy a politikai populizmusnak az eszközeivel éljen, és ne kelljen olyan kifejezéseket tovább profanizálnia, amelyeket nemcsak nem ért, hanem amit megért belőlük, az ráadásul a lényegnek pont az ellenkezője. A bevándorlással kapcsolatban megszólalnak egyházi vezetők, s ez részben megerősítően, részben pedig megosztóan hat. Egy egyházi vezetőnek a magyarországi hagyományok diktálják a megszólalást: nemcsak a hívek iránt érzett felelősségből kell megszólalnia, hanem az ország, a közügyekért vállalt felelősségből is. Felhangzott az aggodalom szava, mint ahogy ezt ez a konkrét eset is mutatja, a Szeged Csanádi Egyházmegyének a főpásztora úgy véli, hogy Európa borzasztóan nagy veszélyben van. Nemcsak az európai kereszténység, hanem az európai emberiség, nemcsak Magyarország, hanem egész Eu-

rópa, hogy ez a veszély végzetes, és Európának, Magyarországnak az a kötelessége, hogy ennek a veszélynek az elhárításában legyen nagyon elkötelezett, akár a hősiesség fokán.

A püspöknek ez a véleménye karakteres, és számos európai politikai véleményével szinkronban lévő vélemény, amelyet két oldalról lehet vitatni. Az egyik a politikai vitathatóság, ahol a más politikai meggyőződésű emberek majd azt fogják mondani, hogy a püspöknek bizonyos okok miatt nincs igaza, a püspök pedig azt fogja mondani a más elképzelésekkel rendelkezőknek, hogy nekik pedig más okok miatt nincs igazuk. Mindkét fél megvádolja a másikat azzal, hogy az különböző érdekek kiszolgálója. Ez a politikai játéktéren való vitának a sajátossága, voltaképpen senkinek nem kell ezen felhergelődni. Fontos azonban egy másik megközelítés is, amire Magyarországon még felcseperedőben van az érzékenység, az pedig annak tudatosítása, hogy a püspök szava nem csak egy közszereplő kijelentése, hanem ő az egyházmegyében egy keresztény egyházi tanításnak is első számú hivatalos képviselője. Állásfoglalásában e második, vallási szempontból elsődleges megközelítés szerint a legnagyobb nehézséget az okozza, hogy a püspök úr ebben a nyilatkozatában és a helyreigazításokban, nem exponálta azt, hogy az ő látásmódja milyen egyházi tanításra tud támaszkodni. Hogy az evangéliumban, a szent hagyományban, a szenteknek, a misztikusoknak, akár a magyarországi szenteknek tulajdonított isteni kijelentések, a végső soron rejtőző és titokzatos Isten kinyilatkoztatásának mely szavai azok, amelyek őt ebben a nézetében megerősítik, vagy erre az álláspontra inspirálják. Vagyis nem az a probléma, hogy a püspök milyen politikai állásfoglalást hangoztat, mert szabad ember és Magyarországon is demokrácia van. A nehézséget az okozza a hívőknek, hogy a püspök szavaiban nem tudnak ráismerni arra a látens konszenzusra, amely a kereszténység alapértékeinek érzéke, legszentebbnek tekintett forrásaiból fakadó alapértékeire való emlékeztetés. Pedig azon túlmenően, hogy egy felelős egyházi vezetőnek fontos az ország ügyeihez is hozzászólnia, de ugyanígy fontos az is, hogy a rábízottakat megerősítse a hitben. Egyelőre úgy tűnik, hogy ebben a nyilatkozatban, az e nyilatkozat körüli vitában inkább az ország politikai felelőssége vonatkozásában exponálta magát a főpásztor, és kevésbé övéinek megerősítésében. Fentebb utaltam már rá, hogy az egyháznak komolyan kell vennie a saját vallási illetékességét, és el kell kérnie vagy vissza kell szereznie a politikától azokat a szent kifejezéseket, melyekkel a politikusok egyáltalán nem szent céljaikat forgalmazzák a nyilvánosság előtt. Groteszk módon erre a bevándorlási plakátokkal szembeni ellenkampány egyik plakátja is felhívta a figyelmet: idézte Máté evangéliuma 25. fejezetéből, hogy „Jövevény voltam és befogadtatok”. Bizonyára a migráció problémakörével kapcsolatban keresztény lelkipásztoroknak és híveknek eszébe jutott, már csak a kifejezésre való asszociáció révén is, ez a nagyon-nagyon súlyos igehely, kulcsfontosságú kijelentés. Sok további szöveg is létezik a keresztény

lelkiségi irodalomban, amely foglalkozik ezzel, és szembe helyezi ezt a perspektívát avval a bizonyos farizeussággal, amely elsősorban a nyilvános tereken való imádkozást műveli, szemben az irgalmasság gyakorlataival. Nem merném gondolni, hogy ez a szembeállítás nincs jelen a köztudatban, de az a tény, hogy nem közvetítődött, nem lett jelen a médiában, az érdekes.

Másrészt vallási megközelítésben emlékeztetni kell, hogy szintén a Szentírásban olvasható Jézusnak az a prófétai-kritikus mondata, miszerint a „kövek fognak megszólalni”. Magyarország (több más ország mellett természetesen) stílszerűen fogalmazva folyamatosan ki van téve annak az isteni provokációnak, hogy azokat a szavakat, amelyeket a kereszténységnek kellene mondania a hivatalos képviselők által, olyanoktól lehet hallani, akikre az ember nem számítana. Emellett meg lehet mosolyogni vagy kérdőre lehet vonni például a Kétfarkú Kutya Pártot, amiért ilyen szavakat használ a Biblia szövegét profanizálva egy ilyen súlyos politikai krízis idején, ugyanakkor, aki kész arra, hogy a legváratlanabb pillanatban tartson számára tükröt a Mindenható, az hálás lehet egy ilyen fricskáért.

Visszatérve a püspöki nyilatkozatra, a Washington Post azt idézte tőle, hogy a pápának fogalma sincs arról, hogy mi van Magyarországon. Talán ez így nagyon sarkos kifejezés, és nem csodálom, hogy a püspök úr fölháborodtan kikérte magának, hogy ő ezt így biztos nem mondta. Azonban a kijelentésében mégis van egy igazságmag, ez pedig az, hogy a pápának ezt az általános kijelentését minden országban az ország konkrét helyzetére vonatkozóan kell tudni alkalmazni. A pápának valóban nem szükséges, hogy fogalma legyen arról, hogy Dél-Magyarországon milyen nehézségeket okoz a migránsok jelenléte. A pápa elsősorban spirituális vezető. Neki az oldás és kötés kulcsai vannak a kezében és nem minden plébánia, és minden egyes templomnak a kulcsai. Vagyis, amikor ő azt mondja, hogy nyissuk ki a helyiségeinket, akkor nem azt mondja a sekrestyésnek, hogy ne zárja be a templomot, és nem azt mondja a plébánosnak, hogy ne zárja be a plébániát, hanem azt mondja, hogy az egyház sugározza a krisztusi vendégbarátságot, amit a szerzetesrendek történetében olyan csodálatosan láthatunk. Benedekre szeretnék most csak utalni, mint Európa védőszentjére, akinek regulájában a vendég jövele Krisztus jöveletét jelenti. Magyarországon kialakult egy káosz, amin talán éppen túl vagyunk, de majd jön még ennél sokkal súlyosabb és nagyobb. Ez egy tréningfázis volt előérzetem szerint, és a különböző állami szervek, civil szervezetek (beleértve a katolikus, református és más vallási civil szervezeteket is) között remélhetőleg több tapasztalatra alapozó együttműködés válik lehetségessé. Ha a bevándorlási hivatal helyet fog keresni annak a hirtelen megjelenő 70 ezer migránsnak, aki ideérhet Magyarországra, akkor majd lehet tudni, hogy nem kell külön épületeket felépíteni, hanem be kell engedni őket például a templomokba vagy hittantermekbe, amíg jogilag elbírálják, hogy ki mire jogosult.

KOVÁCS LÁSZLÓ

AZ EMBER KOMÉDIÁJA

Gyerekek játszottak a homokban. Megállt felettük egy barna sapkás gyerek. Építék nektek egy csodaszép várat, akarjátok? Akarjuk. Jó, akkor szerezzetek nekem pénzt, paripát, fegyvert! A gyerekek szereztek neki. Akkor a Barnasapkás beállt a homokozó közepére. Felült a lóra, a vállán lógott a puskája, zsebe tele volt a begyűjtött pénzzel. Felkiáltott: Enyém a vár! Volt egy kis gyerek, aki azt találta mondani: Dehogy, testvér, miénk a vár. A Barnasapkás feldühödött és kiadta a parancsot: Vigyétek a pincébe!

Körülnézett szigorúan és újból elkiáltotta magát: Mindenki tegyen fel barna sapkát! A gyerekek hazaszaladtak és a legtöbbször barna sapkásan tért vissza. De voltak, akik sárga sapkában jöttek. A Barnasapkás toporzékolt: Ellenségszagot érzek! A gyerekek ijedten néztek össze. A Barnasapkás a sárgákra mutatott: Vigyétek őket a zuhanyzóba! Akkor a Barnasapkás messzebbre nézett, és a távolban megpillantott egy vörössapkást. Újból elkiáltotta magát: Ellenségszagot érzek! Gyorsan kiküldött egy gyereket a másik homokozóba. A gyerek egy fa mögül figyelte a Vörössapkást.

A homokozóban gyerekek játszottak. Megállt felettük a Vörössapkás gyerek. Építék nektek egy csodaszép várat, akarjátok? Akarjuk. Jó akkor szerezzetek nekem pénzt, paripát, fegyvert! A gyerekek szereztek neki. Akkor a Vörössapkás beállt a homokozó közepére. Felült a lóra, a vállán lógott a puska, zsebe tele volt a begyűjtött pénzzel. Felkiáltott: Enyém a vár! Az egyik gyerek halkán megjegyezte: Dehogy testvér, a miénk! A Vörössapkás feldühödött, és kiadta a parancsot: Vigyétek a pincébe!

Körülnézett szigorúan, és újból elkiáltotta magát: Mindenki tegyen fel vörös sapkát! A gyerekek gyorsan hazaszaladtak, és a legtöbbször vörös sapkában tért vissza. De voltak, akik fehér sapkában jöttek. A Vörössapkás toporzékolt: Ellenségszagot érzek! A gyerekek ijedten néztek össze. A Vörössapkás a fehérekre mutatott: Vigyétek a gúlákra! Akkor a Vörössapkás észrevette a fa mögött a barna sapkás fiút és így kiáltott: Ellenségszagot érzek. Ott egy barna sapkás. Fogjátok el! El is fogták.

Lett is ebből akkora háború, hogy csak no. A Barnasapkás fegyverbe szólította az összes fiúgyereket, aztán a paripáján megindult a vörössapkások ellen. Közben legázolta az összes útba eső homokozót, és kényszerítette az ottani fiúkat is a vörössapkások megtámadására. Ez volt a barna diktatúra. Csakhogy beállt a tél és fordult a kocka. A Vörössapkás is felült a lovára, és megindult az ő megszámlálhatatlan vörössapkásaival a Barnasapkás ellen. Tavaszra saját homokozójában verte halomra a Barnasapkást és csatlósait. Útközben felszabadította az összes homokozót és kényszerítette a gyerekeket, hogy vörös nyakkendőt kössenek. Ez volt a vörös diktatúra. Volt egy gyerek, aki azt mondta, hogy ő jobban szereti a piros-fehérezöld nyakkendőt. A Vörössapkás ki is tekerte a nyakát.

Volt olyan is, aki azt mondta, hogy ő nem tesz fel semmilyen sapkát, és nem viszi a Vörössapkás után a puskát. A Vörössapkás paprikavörösen üvöltött: Vigyétek a pincébe! Alighogy elvitték, jött a második, a harmadik, hogy ő sem viszi a puskát, és hogy ő nem ilyen lovat akar. Ezek egyre többen és többen lettek, és a homokozó melletti bokorban boldogan éltek.

Történt aztán, hogy a Vörössapkásnak is leáldozott a napja. Elfogyott alóla a pénz, paripa fegyver. Át is vették a hatalmat azok, akiknek volt sok pénzük, paripájuk, fegyverük. És volt nekik a barna- és vörössapkásoknál is ravaszabb rendszerük: úgy hívták, hogy több-párti demokrácia. Csillagos lobogóba csomagolva el is küldték azt a felszabadult homokozókba. Azok mind ujjongva fogadták, mert ugye ennél jobb rendszer nincsen!

Egy egészen kis homokozóban is nagyon megváltozott az élet. A gyerekek fellélegeztek, és összeültek, hogy most már ők szabják meg, hogy mit játszanak, hogyan játszanak, milyen sapkában járnak. Csakhogy a csillagos lobogó tartalmával nem számoltak. Mert bizony akkor valami különös dolog történt.

Négy gyerek, aki véletlenül a fején felejtette régi sapkáját, a közeli WC-be sietett. Ott megegyeztek, hogy mind nemzeti színben fog tűndökölni, és ők megváltják a kis homokozót. Közben mindegyik arra gondolt, hogy egy választás nevű csellel bevonják az összes gyereket abba a játékba, aminek az a célja, hogy megnyerjék maguknak a pénzt, paripát, fegyvert.

Mind a négy gyerek kicserélte a sapkáját. A Vörössapkás begyűrte az ingébe a vörös sapkát, és kitűzött a mellére egy piros-fehér-zöld kokárdát. A Sárgasapkás is begyűrte a nadrágjába a sárga sapkáját, és ő is kitűzött a mellére egy piros-fehér-zöld kokárdát. A Fehérsapkás begyűrte a zsebébe a fehér sapkát és kitűzött a mellére egy piros-fehér-zöld kokárdát. A Barnasapkás is előkerült, ő is eltüntette a barna sapkát a bakancsában, és kitűzött a mellére egy óriási nemzeti kokárdát. Aztán a WC-ből mind a négyen a homokozó gyerekek elé álltak. Így szólt az egyik: Építék nektek egy csodaszép várat, akarjátok? S a másik: Építék nektek egy csodaszép várat, akarjátok? S a harmadik: Építék nektek egy csodaszép várat, akarjátok? S a negyedik is: Építék nektek egy csodaszép várat, akarjátok? A gyerekek kapkodták a fejüket és ugráltak: Akarjuk, akarjuk, akarjuk, akarjuk – hangzott a kiáltás. Akkor – mondta az első – szavazzátok meg nekem a pénzt, paripát, fegyvert! Nem – mondta a második – szavazzátok meg nekem a pénzt, paripát, fegyvert! Nem – mondta a harmadik – szavazzátok meg nekem a pénzt, paripát, fegyvert! Nem – mondta a negyedik – nekem szavazzátok meg a pénzt, paripát, fegyvert! A gyerekek szája tátva maradt, bambán néztek egymásra, mikor az egyik elkiáltotta magát: Nézzétek, ennek az inge alatt vörös sapka van! A másik is kiáltott: Nézzétek, ennek a nadrágjában sárga sapka van! A harmadik is kiáltott: Nézzétek, ennek a zsebében fehér sapka van! A negyedik is kiáltott: Nézzétek, ennek a bakancsából barna sapka lóg ki!

Mire mind a négyen kokárdás mellükre tették a kezüket, magasba emelték két ujjukat és együtt szavalták: Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, hiszek Magyarország feltámadásában!

És akkor egymás ellen ordítottak – a négyek. Mind ugyanazt mondta: Akarjátok Magyarország feltámadását? Akkor rám szavazzatok! Bűnös, aki nem szavaz (rám)! Szavazzatok! A gyerekek közt meghasonlás támadt. Az egyik vörös párti bokán rúgta a fehéret, a fehér a barnát, a barna a sárgát. Rövidesen az összes gyerek fogta a bokáját, kivéve néhányat. Ők a homokozó melletti bokorban ültek és nézték a „csodálatos” emberi színjátékot, az Ember komédiáját. Ők tudták, hogy nekik mi a dolguk a kis és nagy homokozóban, hogy mi az ő egyéni felelősségük, a lelkiismeretük szava.

De mintha ott sem lett volna egyetértés. A csillagos lobo-góba csomagolt csali bevált. Az egyik gyereknek eszébe jutott, hogy a fehéreket és a sárgákat bántották a vörösök és barnák, talán őket kellene választani. Mások meg azt mondták, ezek mind piros-fehér-zöldek, és már nem vörösök és barnák. Ismét mások azt kiabálták, hogy ezek hisznek a hazában, ezek hisznek a föltámadásban. Az egyik gyerek a bokorból gyorsan a homokozó közepére tett egy szemetes kukát, amiből kiöntötte a szemetet és felkiáltott: Szavazzunk! Csakhogy kire? És mire? Egyik így, a másik úgy magyarázta, hogy az ő lelkiismerete, meg a kisebb rossz, meg a nagyobb rossz, meg bűnös, aki nem szavaz. Lett is akkora felbolydulás, hogy csak úgy zengett a bokor. Úgy tűnt, mintha mindenki elfelejtette volna, hogy a csillagos lobogó csalija milyen veszélyes; és hogy nekik egyes-egyedül mi a dolguk.

És akkor a bokorból a kuka után futott egy ici-pici kisgyerek, hogy kidobja a csokis papírját. Közben azt kérdezte: Építsek nektek egy csodaszép várat? Meg sem várta a választ, kis kezeivel lapátolni kezdte a homokot. Nem volt nála sem pénz, sem paripa, sem fegyver. És akkor csoda történt. Az égből szózat hallatszott, ami imígyen szólt: Ha nem lesztek olyanok, mint ez a gyermek nem mentek be az Isten Országába... Az én országom, nem evilágból való... Ti építsetek az Isten Országát, és hirdessétek annak igazságát, a többi mindet hozzákapjátok...

2002.

GROMON ANDRÁS

(FIZIKAI) ERŐSZAKMENTESSÉG JÉZUS TANÍTÁSÁBAN

Mivel itt kifejezetten a fizikai, tehát a legszorosabb értelemben vett erőszakmentességről lesz szó, ezért nem beszélek olyan, az erőszakmentességgel különben szorosan összefüggő témákról, mint például a szelídség, a megbocsátás vagy a békességteremtés.

Mindazonáltal elkerülhetetlen, hogy bevezetésként beszéljünk a fizikai erőszakmentességet megalapozó, általános jézusi alapelvekről. Az első ilyen alapelv az ellenség-szeretet „parancsa”, amelyet most a Lukács-evangélium

megfogalmazásában idézek: „Szeressétek ellenségeiteket! Tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnék titeket, áldjátok azokat, akik átkoznak titeket, imádkozzatok azokért, akik gyötörnek titeket” (Lk 6,27-28)!

A második az ószövetségi „Ne ölj” parancs jézusi radikalizálására: „Úgy hallottátok, hogy Isten azt mondta a régieknek: 'Ne ölj! Aki öl, arra ítélet vár.' Én viszont azt mondom nektek, hogy mindenkire ítélet vár, aki csak haragszik is a testvérére” (Mt 5,21-22).

A harmadikat a jól ismert konkoly-példabeszéd tartalmazza, amely szerint a gazda megtiltja szolgálóinak, hogy kitepjék a búzával együtt növekedő konkolyt (Mt 13,24-30). Ennek az a háttere, hogy Jézus korában számos olyan irányzat működött, amely - összhangban az ószövetségi alapelvvel: „Irtsd ki körödből a gonoszt!” (pl. MTörv 13,6) - a „bűnösök” kiküszöbölésével Isten „tisztá” népének közösségét akarta megteremteni. Mindenekelőtt a farizeusok mozgalmára kell gondolnunk; ők az am ha arecet, „a föld népét” akarták kizárni, az „átkozott népséget, amely mit sem ért a törvényből” (Jn 7,49), és azt vallották, hogy ők maguk alkotják Isten igazi népét (nevük, az „elkülönültek” a „szentek” szinonimája...). Az esszénusok rajtuk is túltettek: kivonultak a „bemocsolt szentélyből” a pusztába (Kumrán), és „az új szövetség gyülekezetét” akarták megalkotni. Ebben a sorba tartozik Keresztelő János is, aki tanításával és alámerítési gyakorlatával azt a messiást hirdette meg, aki „megtisztítja majd szérűjét, összegyűjti búzáját a magtárban, a pelyvát azonban olthatatlan tűzzel fogja elégetni” (Mt 3,12)! És ne feledkezzünk meg a zelótákról sem, akik a megszállóktól és azok kollaboránsaitól akarták megtisztítani Isten népét (vö. Lk 13,1-3). Mindezekkel szemben fogalmazza meg üzenetét Jézus: Ne tépjétek ki a konkolyt, hogy ki ne tépjétek vele a búzát is! Ne akarjátok Isten „tisztá” népét megteremteni: a „bűnösöknek” is helyük van benne! (Vö. Mt 22,10!)

Minden magyarázat nélkül is nyilvánvaló, hogy Jézus fel-fogásában ez a három alapelv eleve kizárja a fizikai erőszak alkalmazását. (Ez egyúttal fontos hermeneutikai szempont is azon szövegek értelmezéséhez, amelyek ebből a szempontból problematikusak, pl. Lk 22,35-38.)

A konkrét jézusi útmutatásokat talán érdemes a legenyhébb esettel kezdeni, amelynek két változata is van. Az egyik az, amikor kisgyermeket vittek Jézushoz, hogy megáldja őket, a tanítványok azonban keményen rájuk szóltak; erre Jézus „bosszús lett”, és (számos kézirat szerint „keményen rájuk szólva”) azt mondta a tanítványoknak: „Hagyjátok, hogy a gyermekek hozzám jöjjenek, és ne álljátok útjukat.” (Mk 10,13-14)! Hasonló, de talán kicsit „erősebb” eset az, amikor a tanítványok látnak valakit, aki Jézusra hivatkozva űz ki démonokat, viszont nem követi velük együtt Jézust, és ezért igyekeznek útját állni [tevékenységének]; Jézus ekkor ugyanazokkal a szavakkal figyelmezteti őket: „Ne álljátok útját..., mert aki nincs ellenünk, az értünk van” (Mk 9,38-40)! - „Valakinek az útját” elállni nem feltétlenül jelenti fizikai erőszak alkal-

mazását, de nagy valószínűséggel fizikai fellépést (is) jelent: fizikai odaállást az illetők és a közé, amit szeretnének elérni.

A következő példa már nagyon kemény helyzetre vonatkozik: „Úgy hallottátok, hogy megmondatott: 'Szemet szemért, és fogat fogért!' Én viszont azt mondom nektek, hogy ne álljatok szembe ellenségesen a gonosz emberrel! Ellenkezőleg: Aki megüti a jobb arcodat, annak fordítsd oda a másikat is” (Mt 5,38-39)! A jobb arcra adott ütés - jobbkezességet feltételezve - kézfejjel történik, s a fizikai fájdalomkózoson túl meggyalázást, megalázást is jelent. A másik arc odatartására való felszólítás azt mutatja, hogy Jézus megkívánja a lemondást a fizikai ellenállásról, az erőszak alkalmazásáról és a fizikai visszavágásról, sőt az ellenség iránti jóindulatot is, ami már több, mint a bántás pusztá elviselése: az itt elhangzó két példa (Mt 5,40-41) nyilvánvalóvá teszi, hogy a rossz elviselésén túl valamilyen jótettet is végbe kell vinni: oda kell adni a felsőruhát is, el kell menni kétezer lépésre.

Az alábbi esetben már az emberölés is szóba kerül: Jeruzsálem felé tartva Jézus szamaritánus vidéken halad át tanítványával. Néhány tanítványát előreküldi, hogy az egyik faluban szállást készítsenek. A szamaritánusok azonban - a zsidókkal fennálló, több évszázados ellenségesség jegyében¹ - nem hajlandók befogadni őket. Jakab és János, „a mennydörgés fiai” (Mk 3,17) erre megkérdezik Jézust: „Uram, akarod-e, hogy azt mondjuk: Tűz szálljon le az égből, és pusztítsa el őket!?” Jézus erre „keményen rájuk szól”, és így utasítja el vágyuk teljesedését: „Nem tudjátok, miféle szellem hatása alatt álltok” (Lk 9,52-55)! Nyilvánvaló: nem isteni, hanem nagyon is emberi, vagy épp sátáni szellem hatása alatt kívánták villámcsapással elpusztítani az ellenséges szamaritánusokat.

¹ A szamaritánusok - az asszír hódítás, Kr. e. 721 után betelepített - ázsiai törzsek utódai voltak, akik összekeveredtek a fogságba nem hurcolt zsidókkal; átvették ugyan a Jahve-vallást, de kultuszuk mégis különbözött a zsidókétól, és Garizim-hegyén külön templomuk volt, amelyet a hellenizálás során I. Johannesz Hürkanosz Kr. e. 128-ban lerombolt. A zsidókkal szembeni, Ezdrásra visszanyúló ellenségességük (Ezdr 4. fej.) és Róma-barátságuk ezután még határozottabbá vált, ami perzsa csak megerősítette a zsidók velük szembeni megvetését és gyűlöletét. Ez a feszültség kölcsönös szidalmazásokhoz (vö. Jn 8,48), gáncsoskodásokhoz (vö. Jn 4,9) és támadásokhoz vezetett. A szamaritánusok részéről itt is ez az ellenségesség nyilvánul meg a vendégbarátság megtagadásában.

² A hagyományos „boldogok” fordítás sok félreértésre ad alkalmat. A görög *makariosz* szónak elvileg még sok más fordítása is lehetne, pl. gazdag, tehetős, vagyonos; áldott; megelégedett; szerencsés; üdvözült, az (örök) üdvösség helyén tartózkodó, az (örök) üdvösség birtokosa. Azért döntöttem a „szerencsések” mellett, mert a szónak (általában) ténylegesen ez az értelme Jézus ajkán: azokat jelöli, akik olyan „kincset” találtak, amelyet „nem szolgáltak meg”. Két példa, amely világosan mutatja ezt: „Szerencsések azok a szemek, amelyek látják, amit ti láttok” (Lk 10,23); „Szerencsés az a méh, amely hordozott... Inkább azok a szerencsések, akik hallgatják és megtartják Isten szavát” (Lk 11,27-28).

Ez az eset azért is fontos, mert itt már nem csupán arról van szó, hogy Jézus magánéleti konfliktusban tiltja erőszak alkalmazását, hanem két népcsoport közötti viszályban, azaz társadalmi és - a szamaritánusok Róma-barátsága miatt - politikai jellegű összeütközésben, bár ez a mozzanat csak közvetve, rejtetten van jelen. A következőkben már kifejezetten társadalmi-politikai helyzeteket fogunk szemügyre venni, amelyeknek közös vonása a zsidóság és a megszálló római hatalom szembenállása, és azt tapasztaljuk majd, hogy Jézus ebben az egész nép sorsát érintő ügyben is szilárdan ragaszkodott az erőalkalmazás tilalmához.

Az élre a „nyolc boldogság” egyike, Jézus felfogásának alaptételszerű megfogalmazása kíváncsodik. Bevett fordításban így hangzik: „Boldogok a szelídek, mert ők fogják örökölni a földet” (Mt 5,5). Nézetem szerint azonban pontosabb ez a fordítás: „Szerencsések² az erőszakmentesek¹ 2 3, mert ők fogják örökölni az országot⁴” E mondás megértéséhez azt kell felidézni, hogy Jézus kortársainak egy része, a zelóták (de lélekben talán minden kortársa) „Istennel” és erőszak alkalmazásával akarták elragadni „az országot”, Izraelt, nevezetesen a megszálló rómaiaktól (vö. Cum Deo pro patria et libertate!). Jézus azonban itt a szemükbe mondja: Ez a felfogás hamis, és ezért hamis a politikátok is, amely ebből a szemléletből táplálkozik. Nem az erőszakosok fogják birtokba venni az országot; Isten, az ország igazi tulajdonosa (vö. 3Móz 25,23) csak azoknak ajándékozza örökségképpen, akik rábízják magukat, és lemondanak a háborús erőszak alkalmazásáról.

Jézus e felfogásának az a magyarázata, hogy az általa megtapasztalt és hirdetett Isten a feltétlen szeretet Istene, akinek szeretete kiterjed az ország ellenségeire is (vö. Mt 5,38-41!).⁵ Ugyanakkor politikailag hatékony Isten is Ő:

³ Nem könnyű *apraüsz* (vagy *praosz*) értelmezése, mert (1Pt 3,4-et leszámítva) *kizárólag* Máténál fordul elő, és ezen a helyen kívül csak a nagyon bizonytalan hitelességű 11,29-ben, valamint a 21,5 ószövetségi idézetében. A fordítások hol „szelíddel”, hol „alázatos”-sal adják vissza. Az én fordításomat a mondás itt következő értelmezése határozza meg, az pedig a mondás feltételezhető „Sitz im Leben”-jén („életbe ágyazottságán”) nyugszik.

⁴ A görög *gé* (= föld) többfélét jelenthet: termőföld, egy bizonyos terület (vidék, táj), ország, a földkerekség. Az olyan öszszefüggésekben, mint az itteni is, földi-politikai valóságot jelent Jézus és zsidó hallgatói számára egyaránt: azt a „tejjel-mézzel folyó” területet, amelyet Jahve ígért örökségként népének (vö. 5Móz 5,16), azaz Izrael országát. „Isten országát” hirdetve Jézus ezt az országot és ennek népét tartotta szem előtt (vö. Lk 12,49.51- Lk 780, továbbá Mt 10,34), és semmi sem szól a mellett, hogy *nyilvános működése idején* „a földkerekség” lett volna gondolkodásának és prédikációinak távlata (vö. Mt 10,5-6; 15,24 - Mt 28,19; Mk 16,15 [Mk 1035]; Lk 24,47 [Lk 1768]).

⁵ Ebben a szellemben mondja Jézus: „Ha valaki egy mérföldnyire kényszerít, *menj el vele kétannyira*” (Mt 5,41)! A szóban forgó kényszerítés eredetileg a perzsa postaszolgálatot jellemezte: az utazó állami hivatalnok igénybe vehetett csomagja

ha „hívei” csak arra törekszenek, hogy az Ő „uralma” (akarata) érvényesüljön Izraelben, az Ő elküldete hassa át őket (ld. Mt 6,9-10), akkor Isten „megadja nekik ráadás-ként” azt az országot is, amelyre szükségük van ahhoz, hogy szabadságban és békében éljenek (ld. Mt 6,33).⁶

Ezt a tételt konkretizálja Jézus a Lk 13,1-3-ban olvasható jelenetben. Pilátus áldozatbemutatás közben lemészárolt bizonyos galileaiakat, vagyis zelótákat.⁷ Valakik megvizsgálják ezt a hírt Jézusnak, nyilván panaszkodva és méltatlankodva, illetve „mentetve Istent”, mondván, csak azért engedhette meg ezt, mert a szóban forgó „galileaiak” bűnösebbek voltak a többieknél. Erre Jézus azt feleli: „...ha meg nem tértek, valamennyien hasonlóan fogtok elveszni!” Ismerve Jézus felfogásának egészét, ez nem jelentheti azt, hogy „Ha meg nem tértek, Isten titeket is megbünteti” (akár e világi csapással, akár túlvilági kárhozattal), hanem csak ezt: „Ha ti, akik rokonszenveztek a lemészárolt terroristákkal, azonosultok az ő felfogásukkal, céljaikkal és módszereikkel, nem tértek meg, azaz nem változtatjátok meg gondolkodásmódotokat és viselkedéseteket, konkrétan: ha nem tértek meg a zelótizmusból, akkor ugyanúgy konfliktusba fogtok keveredni Pilátussal (Rómával), és ugyanúgy le fog(nak) mérszárolni titeket is.”⁸

Ugyanezt fejezte ki Jézus akkor, amikor utoljára ment föl Jeruzsálembe, odaérve megrendülten megsiratta a várost, és így szólt: „Bárcsak felismerted volna ... a békeesség feltételeit” (Lk 19,42)! A szerető és megbocsátó Istenről, illetve az ellenségszeretetről szóló jézusi tanítás, a jézusi békeprogram (vö. Lk 4,18-19; Mk 11,2) elfogadása fokozatosan elvezethette volna Jeruzsálemet (és egész Izraelt) a valódi és teljes körű békeességre.⁹ Jézus tanításának és példájának követése megóvta volna Izraelt a Rómával való végzetes konfliktustól.¹⁰

Ennek tudatában lehet megérteni, hogy „a templom megtisztításával” kapcsolatosan Jézus miért „nem engedte, hogy valaki [valamilyen] eszközt vigyen keresztül a

templomon” (Mk 11,16). Az eredeti görög szövegben előforduló szkeuosz mindenféle eszközt jelent, tehát nemcsak „háztartási eszközt” vagy „kultikus eszközt”, hanem „harc eszközt” is. Az evangélista nagyon jól választotta meg ezt a többértelmű szót, mert a római korban a zsidóknak nem volt szabad harci eszközt (például kardot) maguknál tartaniuk, viszont az ember elrejthetett az öltözékében egy hosszú kést borjúvágáshoz (vagy emberek leszúrásához), egy kisebb baltát fahasogatáshoz (vagy mások koponyájának széthasításához), avagy egy rövid, görbe tört („Izrael ellenségeinek” meggyilkolásához), ahogy tették ezt a zelóták, más néven szikáriusok (sica az előbb említett tör neve), az erőszakos nemzeti ellenállás képviselői, akiket Josephus Flavius „afféle jeruzsálemi rablóknak” nevezett. Annál is inkább beleillik a „harc eszközt” fordítás a szövegösszefüggésbe, mert Jeremiás prófétát (7,11) idézve Jézus is rablók búvóhelyéről beszél a 17. versben. Ezek a „rablók”, zelóták, mai szóhasználattal terroristák nem egyszer használták ki a nemzeti szentély ünnepi nyüzsgését arra, hogy „Isten nevében harcolva Isten ellenségei ellen”, orgyilkosságokat hajtsanak végre a rómaiak (és velük kollaboráló zsidók) ellen, amire persze véres megtorlás volt a válasz a rómaiak részéről (ld. Lk 13,1).¹¹

A fő ellenség, a rómaiak ellen alkalmazott erőszak tiltását Jézus még a keresztúton is megerősítette, amikor azt mondta az őt sirató jeruzsálemi asszonyoknak: „...ne miattam sírjatok! Sírjatok inkább magatok és gyermekeitek miatt” (Lk 23,28)! Jézus kemény elutasítását akkor érthetjük meg, ha tudatosítjuk, hogy ezek nem azok az asszonyok voltak, akik Galibától egészen a keresztig követték őt (Mk 15,40-41), hanem annak a „Jeruzsálemnek a leányai”, amely elvetette őt és békeüzenetét (vö. Lk 19,42), s még inkább, hogy az asszonyok sírása aligha csak a természetes részvét megnyilvánulása volt, hanem Róma-ellenes tüntetés is: a Jézus (vagy inkább a vele kivégzésre

számára teherhordó állatot vagy pedig embert, hogy magányos vidéken elkísérje. Ezt a gyakorlatot a rómaiak is átvették; ezen az alapon kényszerítették például cirénei Simont, hogy vigye Jézus keresztjét (Mk 15,21). Jézus e tanításának súlyát akkor értjük meg és érezzük át igazán, ha tudatosítjuk, hogy ezzel a hazáját megszálló római hadsereg katonája iránti szeretetre biztatta hallgatóit.

⁶ Bármilyen utópikusan csengjen is mindez, Jézus Istenre alapozott pacifizmusát közvetve igazolta annak elutasítása: A zelótizmus a Róma elleni lázadáshoz, s az ún. zsidó háborúhoz vezetett, amelynek eredménye a jeruzsálemi templom lerombolása és Izrael szétszórátása, az ország elvesztése lett (vö. Lk 19,42a).

⁷ Mivel a legtöbb lázadás Galileából indult ki, a galileaiak általánosságban zelótáknak számítottak.

⁸ Jézus ezzel megadta az általa szükségesnek tartott „megtérés”, vallási és politikai gondolkodás-átalakítás irányát és tartalmát is: a személyválogatást nem ismerő Istenhez, illetve az ellenségszeretetre kell megtérni. Ily módon Jézus elutasított minden, mégoly vallásos nacionalizmust (de a hazafiságot nem,

vö. Lk 19,42), és természetesen minden „szent háborút” is; másfelől az ellenségszeretet útját nemcsak Istennek tetszőnek tartotta (Mt 5,45; Lk 6,36), hanem a békeességteremtés egyedül hatékony módszerének is.

⁹ A héberben a békeesség (*salóm*) a bel- és külpolitikai békét, az ember „belső békéjét”, s az Istentől jövő boldogságot és üdvösséget egyaránt jelenti.

¹⁰ Ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy Jézus konkrétan előre látta volna Jeruzsálem 70-ben bekövetkezett lerombolását, és még kevésbé, hogy megjövendölte volna azt, amint Lk 19,43-44 mondja.

¹¹ *Hogyan* „nem engedte” Jézus, hogy valaki harci eszközökkel járkáljon a templom területén? Öröket állított a templom minden kapujához, s azok megmotozták a tömeget? Képtelenség. Csak arról lehet szó, hogy (az eladók és a vásárlók kiutasításával összhangban!) nem engedélyezte, azaz megtiltotta, mégpedig a saját köreiből valóknak, rajongóinak és/vagy közvetlen tanítványainak, akik galileaiak lévén, eleve hajlottak a zelótizmusra (kettőjük eleve zelóta volt, Simon és Júdás: Lk 6,15-16).

vitt zelóták?) iránti részvét mellett ott izzott benne a rómaiakkal szembeni gyűlölet is. Jézus ezért önmagukra és gyermekeikre irányítja az asszonyok figyelmét: Óvakodjanak maguk is, és óvják gyermekeiket is a fanatikus nacionalizmustól! - Azt, hogy valóban erre gondolt, illetve óvásának az indoklását szavainak folytatása tartalmazza. „Mert ha már a nedvdús fával ezeket teszik, mi történik majd a szárazzal” (Lk 23,31)? Magyarán: „Ha a rómaiak (pusztán taktikázásból) már velem is ilyen brutálisan bántanak el, jóllehet én csak »nedvdús fa« vagyok, az állam nem igazi, »eltüzelésre« alkalmatlan, veszélytelen »ellen-sége«, nem valódi lázadó - mit fognak tenni a tüzelésre valóban alkalmas »száraz fával«, a valódi lázadókkal, a »szabadságharcosokkal«, ha egyszer kitör a fegyveres konfliktus?”

Jézus legutolsó megnyilatkozásai arról tanúskodnak, hogy a fentiekben részletezett felfogásához a végsőkéig ragaszkodott, akkor is, amikor ez a felfogás már az életét veszélyeztette, és azon az áron is, hogy az életébe került. Az utolsó vacsora egyik súlyos párbeszédének háttérében az áll, hogy elmúltak már a szép galileai napok, amikor az emberek mindenütt barátságosan fogadták Jézust és tanítványait. Az ellenséges Jeruzsálemben veszélyes a helyzet, a levegőben lóg Jézus letartóztatása. Ebben a légkörben elfogyhatott a tanítványok Istenbe vetett bizalma, és elkezdhetek így gondolkodni: „Most már nekünk kell gondoskodnunk magunkról! Most mindegyikünknek pénzre lesz szüksége, meg útravalóra, és mindenekelőtt fegyverre, hogy megvédhesse magát. Egy törre nagyobb szükség lesz, mint egy köpenyre!”

Jézus meghallhatta ezt, vagy tudomást szerezhetett erről (vö. Mk 8,16; 9,33-34), ezért megkérdezi tőlük: „Amikor erszény és tarisznya nélkül küldtelek szét titeket, szenvedtetek-e hiányt valamiben?” Gyanútlanul rávágják: „Semmiben.” Mire záporoznak az ironikus kérdések} ¹² „Úgy? Tehát most már nem érvényes, amit korábban tanultatok és megtapasztaltatok? Most vigye magával a pénzét, akinek van, s ugyanígy a tarisznyáját? És akinek nincs tőre, az adja el még a köpenyét is, hogy vásárolhasson?” Az egyik, tökéletesen süket és vak tanítvány erre rávágja: „Uram, nézd, van itt két tör!” Mire Jézus csak annyit mond: „Elég!” Bár az ironikus kérdések után lehetne ezt is ironikusan értelmezni: „Bőven elég. Még sok is - hiszen egyre sincs szükségünk!” de valószínűbb, hogy egyszerűen csak azt jelenti: „Elég ebből az ostoba beszédből” (vö. 5Móz 3,26)!

Tanítását hamarosan, a Getszemáni-kertben önmagára is alkalmazza Jézus, mégpedig közvetlen életveszélyben: Amikor letartóztatják, egyik tanítványa meg akarja védeni őt, előrántja törét, és rásújt a főpap szolgájára, Jézus azonban leállítja. Lukácsnál ezt olvassuk: „Hagyjátok itt abba” (22,51),¹³ Máténál pedig a szállóigévé lett szavakat: „Tedd vissza törödöt a helyére, mert mindazok, akik tört ragadnak, [a] tör által vesznek el” (26,52; ld. még Jn 18,11)! Ennek közhelyszerű értelmezése - „aki erőszakot alkalmaz (esetleg az emberölésig menően), az maga is erőszak áldozata lesz (esetleg meg is ölik) - két szempontból sem jöhet szóba: egyrészt Jézus nem azért tanított, hogy közhelyeket ismételgessen, főképp nem olyan végsőkéig kiélezett helyzetben, mint az itteni, másrészt ez a közhely a gyakorlatban nem is állja meg a helyét, mert rengeteg gyilkos (sőt tömeggyilkos!) „ágyban, párnák közt” hal meg, miközben erőszakot nem alkalmazó emberek sokaságát gyilkolják le.¹⁴

Valójában arról az „elveszettségről” van itt szó, amelyet Zakeus példája mellett (Lk 19,1-10) a „tékozló fiú” esete szemléltet a legjobban: hátat fordított az apai háznak és az ott érvényes törvényeknek, és ezért - bár fizikai értelemben életben maradt! - a szó lelki-szellemi-erkölcsi-egzisztenciális értelmében „elveszett” (Lk 15,24.32). Úgy is mondhatnánk: ez az „elveszettség” az Isten országán, azaz a (jézusi!) szeretet világán kívüli létet jelenti, és ezzel együtt az embernek mint embernek a tönkremenését, ahogy erről más alkalmakkor beszélt Jézus: „Aki meg akarja menteni életét, el fogja veszíteni [tönkre fogja tenni]...” (Mk 8,35).

Ezek alapján Jézus e mondása azt jelenti, hogy aki erőszakot alkalmaz embertársa ellen, az a saját maga által alkalmazott erőszak következtében „elvész”, lelki-szellemi-erkölcsi értelemben halott lesz („emberileg tönkremegy”), mert szembekerül a szeretetnek az ellenségre is vonatkozó követelményével (Mt 5,44).

Mínderre utolsó előtti szavaival tette rá a pecsétet Jézus, amikor a kereszten azokért imádkozott, akik megfeszítettek: „Atyám, bocsáss meg nekik” (Lk 23,34)! A keresztre feszítés kínjai közepette is hű maradt az általa hirdetett egyetlen szeretethez. Ezzel a maga részéről megtörte a „szemet szemért, fogat fogért”, az erőszak és a viszonyterőszak, a gonosztett és a bosszú, a bűn és a büntetés, az „igazságos” megtorlás ősrégi ördögi körét - s ha van egyáltalán valami „megváltói” jellegű mozzanat Jézus szenvedésében, akkor az éppen e példa értékű tettében

¹² Vö. Lk-kommentárom 1487. lábji., ill. Mk-kommentárom 653-654. és 967. lábji.

¹³ János evangéliuma 18,35 szerint Jézus már ezt megelőzően megmondta Pilátusnak: „Az én országom nem e világból való. Ha e világból való volna országom, harcra kelnék szolgálaim, hogy ne kerüljek a zsidók kezére. Az én országom azonban nem innen való.”

¹⁴ A felszínes, közhelyszerű értelmezés abból fakad, hogy a görög *apollüein* (elveszejt/elvész) igének csak a konkrét, fizikai értelmét veszik figyelembe, pedig nagyon határozottan

megvan az átvitt értelmű, lelki-szellemi jelentése is - Jézus ajkán is. Jézus azt vallotta: Isten nem akarja, hogy csak egy is „elvessen” a kicsik közül (Mt 18,14), és hogy Isten olyan, mint az egyetlen elveszett bárányának utánamenő pásztor, illetve az elveszett drachmáját megkereső asszony (Lk 15,4-7.8-10), ezért saját küldetésének is az „elveszettek” megkeresését és megmentését tartotta (Lk 19,10 és Mt 15,24), és tanítványait is ezzel a küldetéssel bízta meg (Mt 10,6).

áll (nem pedig valamiféle engesztelő halálban, ahogyan Pál vélte).

A felsorolt esetek kétséget kizáróan tanúsítják Jézus egyetemes, azaz minden helyzetre kiterjedő radikális erőszakmentességét. Valaki azonban ellene vethetné: „Csakhogy mindezt cáfolja, vagy legalábbis megkérdőjelezi Jézus közismert erőszakos cselekedete, ti. hogy korbáccsal üzte ki a kereskedőket a jeruzsálemi templomból.”

Sok ellenérvet hozhatnék föl, de most csak néhányat említek meg, amelyek azt mutatják, hogy az ezzel kapcsolatos közfelfogás az evangéliumok téve fordításán alapul: 1) A négy evangélista közül csak János szövege (2,13-17) tud a korbácsról. 2) Csak János mondja, hogy Jézus „kidobott mindenkit a templomból”, a szinoptikusok szerint „elkezdte kidobni/kidobta azokat, akik a templomban adtak- vettek” (Mk 11,15 // Mt 21,12 // Lk 19,45). 3) Nyelvtanilag nem igazolható, hogy János szövegében a kötelekből font korbács használata az emberekre és az állatokra is vonatkozik, ellenkezőleg: „a juhokat is, meg az ökröket is” (te... kai...) az előző félmondatban található „mindenkit/mindeneket” (pantasz) értelmezése, kifejtése, tehát a korbácsos „kidobás” csak az állatokra vonatkozik. 4) Az a görög ige (ekballein, szó szerint: kidob), amelyet a különböző fordítások „kiüz, kihajt, kikerget”-ként adnak vissza, rendkívül sok jelentésű¹⁵, de csak a legtrikább esetben erőszakos, vagy annak mondható tartalmú¹⁶, és van olyan jelentése is, amely pontosan beleillik az itteni szövegösszefüggésbe: „elutasít, kiutasít”¹⁷.

Tehát Jézus nem „kiüzte, kihajtotta, kikergette” a templomból kereskedőket, hanem kiutasította azokat, akik a templomban (konkrétan a templom udvarán) árusítottak, és nem is csak őket, hanem azokat is, akik vásároltak tőlük (áldozati állatokat). Fellépése nem „a templom megtisztítására”, hanem az áldozatbemutató megszüntetésére irányult.

Befejezésképpen jegyezzük meg, hogy a Jézus által hirdetett erőszakmentesség nem jelent balekséget - ahogyan ő maga erre is példát adott. Amikor az Annás főpap előtti kihallgatáson szájon vágta őt egy pribék, oktatni kezdte: „Ha rosszul szoltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem” (Jn 18,23)?!

Köztudomású, hogy a vádlottnak, ha jót akar magának, egyetlen helyes magatartása lehet a kihallgatáson, mégpedig hogy mindenre azt mondja: „Igenis!” Minden ezzel ellenkező megnyilvánulással csak ront a helyzetén, és újabb pofonokat provokál ki. Jézus azonban nem önmagának akart jót, hanem az őt verő pribéknek (s ezen az sem változtat, hogy egyúttal síkra szállt saját emberi méltóságáért!): Oktató kérdésével föl akarta rázni abból, hogy rutinszerűen („öntudatlanul”) viselkedjék, el akarta gondolkodtatni a valóban helyes viselkedésről, meg

akarta nyitni számára az utat ahhoz, hogy esetleg rádöbbenjen, mit csinál, és változtatni tudjon humánusnak éppen nem nevezhető magatartásán (nemcsak ott és akkor, hanem egyáltalán, ti. ami a pribéki foglalkozást illeti...). Ez a javító szándékú tanítás volt részéről az a többlet, amelyet - a bántások elviselésén túlmenően - követőitől is megkívánt (Mt 5,39-41).

FARKAS ISTVÁN

MI IS NEKEM EZ A BOKOR?

Először csak a hírért hallottam. Azután egyre több barátom beszélt róla. A hírek gyorsan járnak a papok között! Aztán most itt van. Első kézből olvashattam a Koinónia hasábjain. Válságban a Bokor? Vagy csak hatalomharc? A Bokorban? De hát mi is ez a Bokor, amit mindenki félt, ami miatt még testvérével is csörtétet kell vinni papnak, laikusnak, teológusnak, egyszerű hívőnek? Meg kellett kérdeznem magamtól, mi is nekem a Bokor?

Idestova húsz éve ismerkedtem meg valakivel, aki furcsán viselkedett. Kollega volt, mégis valahogy a legegyszerűbb dolgoktól a bonyolult létkérdésekig valahogy más volt a véleménye, másképp látta, másképp kérdezett és a cselekedetei is valahogy szabadabbak voltak a többiekénél. Nemcsak azért, mert nehezen viselte az irodai munka kötöttségeit, hanem azért is mert már akkor három gyereke volt, mindenféle szamizdat írásokat terjesztett és békéről beszélt akkor is, amikor mások a fogaikat vicsorgatták. Aztán börtönbe vonult valami örült ötlettől indítva és a felesége, családja nemhogy elhagyta volna, hanem mellé állt még az örült ötletének is. Aztán kiszabadult. Megismerkedtünk. Bemutatta a barátait, akik közül hárman, vagy négyen szintén kollegák voltak. Megéreztem rajtuk is azt a másságot, de nem taszított, inkább vonzott mindez. Aztán öt év után elváltak útjaink. Budapestre költöztünk. Útravalónak a kezembe nyomta a KIO (Keressétek Isten Országát) 4. kötetét páter Bulányi tollából.

Azután Pesten megismerkedtem többek között - de általában rajtuk keresztül - számos (25-30) érdekes, szabadon gondolkodó, szabadon élő, de nap, mint nap, mint én, ugyanúgy küszködő emberrel. Fiatalokkal, idősekkel. Érdekes módon kapcsolatunk azóta is pontosan

¹⁵ Főképpen a „démonok kidobására/kiűzésére” vonatkozik (rengeteg helyen), de van olyan értelme is, hogy „elövesz” (Mt 12,35; 13,52; Lk 10,35), „állatokat kienged” (Jn 10,4), „elküld, kiküld” (Mk 1,43; Mt 9,25), sőt kétszer teljesen pozitív értelemben Isten (Lk 10,2), ill. Isten Lelke az alanya (Mk

1,12; vö. Mt 12,28; Lk 11,20).

¹⁶ Mk 12,6; Lk 4,29; Jn 9,34.

¹⁷ Mk 9,47; Lk 6,22.42; 13,28; Jn 6,37; 12,31.

olyan, mint előtte. És nemcsak vele. Ezekkel az emberekkel nem lehet megszakítani a kapcsolatot. Nincs miért. Nem erőszakosak, nem toladóak, nem akartak rám erőltetni semmit, de bármikor - éjjel, nappal - felhívhatom őket és tudom segítenek, amit tudnak. Én is így vagyok velük. Talán még az is vonzó volt bennük - így visszagondolva -, hogy nem ítélték el válásom miatt, sőt csodálkoztak miért nem járok misére és miért nem áldozom, amikor Jézus megbocsátott a bűnbánó, házasságtörő asszonynak. A legcsodálatosabb az egészben az volt, hogy a szülők magukba szíva a KIO (az Evangélium) tanítását át tudták formálni egész életfelfogásukat és életgyakorlatukat az adni, szolgálni, erőszakmentesnek lenni eszme alapján. Meg is éltek, a többiek elé éltek, nemcsak testvéreik elé, hanem a világ elé is. Nem csak lefelé, a kicsinyek felé - gyerekek, állatok, növények - hanem, a felettesek felé is - a tanítók, a papok, a főnökök felé. De még ezen is túlmentek, még az azonos szinten lévők felé is képesek voltak megélni mindezt, ami a legnehezebb. Nekem ez a Bokor ma is. Nem a KV, a BT, a Tájék, az Érted Vagyok és a munkacsoportok, hanem az emberek. Az emberek, akik ahányan vannak, annyi félék - mint a témához hozzászólók is írták - bár jórészüket nem ismerve én is tapasztaltam. Lehet, hogy a Bokor válságban van. De ez nem a fontos dolgok válsága. Nem a hit, nem a szeretet és nem az emberség válsága. Lehet, hogy túlnőtte a szervezeti formáit, de se a Bokor név, se a szervezeti formák - ágak, csoportok, bizottságok - nem a Bokor lényege. A lényegét nem is nagyon lehet megfogni. Talán csak annyit lehet mondani: Krisztust követve kívánnak élni. De az élni nagyon nagy szó. A kívánnak, próbálnak, igyekeznek, megbotolva, felkelve, újra elesve, de lehetőleg nem csüggedve, egymásba kapaszkodva élni - inkább kifejezi a valóságot. Ebben az egészben a vallás is csak egy intézményi keret. Egy forma. Egy olyan forma, aminek egyik látható jele a liturgia. A katolikus vallás világában ez a liturgia csak látszólag merev. Éppen a napokban hallottam egy előadást a Zaire-be gyakorolt katolikus liturgiáról, ami formájában az ősi törzsi hagyományokon alapszik - pápai áldással. És hát a Bokornak is van már saját - a konzervatív katolikustól eltérő - liturgiája. Tanúsíthatom, hogy például a Bokor-ökocsoport találkozóinak egészen sajátos liturgiája kezd kialakulni. És hát itt a dogmatika kérdése is. A KIO soha sem volt dogma. Szerencsére Gyurka bácsi hagyott annyi rést, el nem varrt szálat, nyitott kaput logikája bástyáin, hogy nem vált dogmává. Egy lett, a sok bibliamagyarázat közül a különbséggel, hogy éppen erre építkezve lett keresztény emberi tartása annak a néhány száz embernek, aki megismerkedett vele. Ha a Bokor kizárja soraiból - persze erőszakmentesen - a katolikusokat, akkor tovább gazdagítja más vallási felekezetek gyülekezetét. Ha kritikusan, de mereven ragaszkodik a katolikus hagyományhoz védőbástyát húz maga köré, de ez a bástya inkább a feláldozható végvárhoz hasonlít, mint a főerőd egyik bástyájához. Az én szememben a Bokor egy élő valami. Mint ilyen lehet nyesegetni,

formálni és akkor egy szép díszcserje lesz belőle, de lehet csak locsolni és a napfényre bízni a többit.

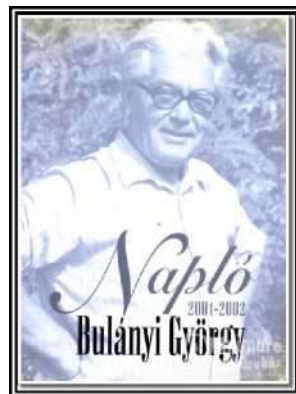
Ha valaki mélyebben kezd foglalkozni az Evangéliummal előbb, vagy utóbb elveszítheti a vallását. Erre több példát is láthattam a Bokorban. Ez csak akkor baj, ha erre az útra akar téríteni olyanokat, akik a vallásos életen keresztül tudnak Isten szeretetével megismerkedni és így csalódásokban, esetleg hite-vesztésben is részüik lehet. Ezért nagyon óvatosnak kell lenni a számlálókkal. De ez már mindenkinek a saját felelőssége. Ha más zsebében akarja tartani a hitét, akkor ebből csak rossz származhat. De ez a katolikus vallásra is igaz. Ha téged eltávolít Istentől a katolikus vallás - valami oknál fogva - akkor óvakodj attól, hogy katolikus légy. A Bokorban találsz még vagy tíz másik irányzatot, amin keresztül rátalálhatsz a saját utadra.

Összefoglalva: szerintem a Bokor nincs válságban. Az egyes tagjai - az emberek - semmiképpen sem. Mindig lesz, aki elmegy és mindig lesz, aki jön. A krisztusi tanítás sincs válságban és a Szentlélek ereje sincs. Féltetni sem kellene a Bokrot a számláló sokféleségétől, mert ez az írások hangjából ítélve inkább a "mit szólnak mások" féltése és nem a lelkiismereti szabadságé. Az anya féltése más, mikor a gyerek először engedi el a kezét. Tudja - meg kell ütnie magát, hogy megtanuljon járni. Hagyjuk botladozni a Bokrot, hátha megáll a saját lábán és még járni is megtanul. A név fontos. Meg kell tudni szólítanunk egymást és megszólíthatónak kell lennünk, de ne csináljunk ebből létkérdést!

1996. decembere

FARAGÓ FERENC A NAPLÓ ÍRÓ BULÁNYI GYÖRGY

„Milyen más műfajban valljam meg, hogy sikerült életem végére „hitetlenné” lennem? Egy 'naplónak' is szabad azért szabatosan beszélnie.”
(Bulányi György)

Számtalan irodalmi műfaj van, de kétségtelenül az egyik legsajátosabb, legbelsőbb indíttatású a napló. Talán ez a műfaj irodalomtörténeti aspektusból nézve meglehetősen új, - csupán a reneszánszig nyúlik vissza - talán még nincsenek úgynevezett klasszikus naplók, mint ahogy vannak tragédiák, regények és már esszék is. Van a napló-

írásnak egy rossz ízű mellézköngéje is, valami ilyesmi: 'mellékesen írt naplót is'. A naplóírás mintha járulékos dolog lenne csupán egy-egy nagy írónak afféle pótcselekvése, unaloműzése, magamutogatása. Ám sok érv szól

amellett is, hogy naplót írni és naplót olvasni olyan személyes találkozás az írónak, olvasónak, amely más szinten nem is történhet meg. A napló az 'én' faggatása és az 'én' válasza.

Vannak a naplóírásnak elengedhetetlen jellemzői, ilyenek a rendszeresség, a folyamatosság, a befejezhetetlenség, a személyesség, a vallomás jelleg és a bennfentesség légkörének áthatása. A napló nem önéletrajz, mert jóval több annál, mélyebb és magasabb. Éveket fog át, sorsokat vilant fel, de minden ízében ott van az 'én'. Ha a naplóforma irodalomtörténetiségét kutatjuk, akkor olyan analóg formákat találunk, mint a krónika, az emlékirat, a levél. A naplót napról-napra írják, mégsem folyamatos, összefüggő írás, hanem töredékes, mozaikszerű. Megtörtént eseményekről kíván tudósítani, s az elbeszélő azon melegében számol be tapasztalatairól, élményeiről.

Visszatekintve Gyurka bácsi életművére, elmondhatjuk, hogy a napló, mint műfaj viszonylag késői próbálkozás, hetvenöt évesen kap rá az ízére. Így nyilatkozik erről: „Annak rendje és módja szerint sohasem írtam életem során 'naplót'. Olyan előfordult, hogy írtam valamit, s annak a 'napló' címet adtam. Mért kezdek 75. évemben új műfajt? Milyen más műfajban valljam meg, hogy sikerült életem végére „hitetlenné” lennem? Egy 'naplónak' is szabad azért szabatosan beszélnie.”

Előtte megszülettek a nagy klasszikusok:

- Keressétek az Isten Országát!
- Szent Pál teológiája
- A Bokor lelkiessége
- Metanoeite! Örököljük a Földet?
- Merre menjek?
- Egyházrend
- Erény-e az engedelmesség?
- Ópusztaszer
- Nagypénteki levél
- Jászolba fektették
- Merre ne menjek?

És talán nem csonkítja ezek értékét, ha most én itt a Naplót próbálom méltatni, bemutatni valami módon.

Az elkezdődött naplóírás rendszeressé vált egészen Gyurka bácsink haláláig. A rendszerességet a négyhetente, füzetek formájában való megjelenés jelentette, így egy évben 13 napló-füzet jelent meg amely 'anyagáron' megvásárolható volt mindenki számára. A legfontosabb naplók a következők voltak:

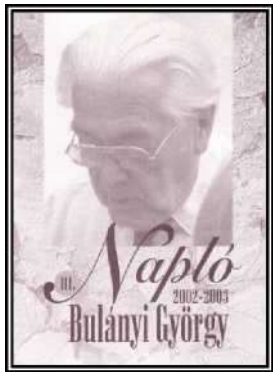
- Szent István havi napló;
- Szentiváni napló;
- Szív napló;
- Sarlós Boldogasszony napló;
- Újévi napló;
- Szilveszteri napló;
- Őszi napló;
- Nyári napló;
- Tavaszi napló;
- Téli napló;
- Debreceni napló;

- Mindszenti napló;
- Év-fordító napló;
- Év-nyitó napló;
- Év-záró napló;
- Karácsonyi napló;
- Húsvéti napló;
- Balladás napló;
- Bokor-nagy-tábori napló;
- Rekecsini napló

A lektorálást kezdetben Terike, majd Gyurka bácsi maga, s a későbbiek során Mara és Zsóka végezték. Az író, a szerkesztő, a tördelő, a tipográfus pedig mindvégig a Szerző maradt. Így ír erről az egyik naplószámban: 'De az évi 13 számot csak meg kell írni, illetve szerkeszteni: Ha csak ennyi volna vele a dolgom! De felcsaptam tipográfusnak is. Ebben az a rossz, hogy állásokat halmozok, s az a jó, hogy az egyes feladatoknál (megírás, korrektúra, tipográfia) jelentkező átfutási idő bármikor leszűkíthető egy éjszakára, ha szükséges. Szóval hajrás a naplóírási munka, s a hajrát jelzik nemegyszer a sajtóhibák.' A későbbiek során a - 2001-es Naplótól kezdődően - a Püski Kiadó és Könyvesház négy kötet sorozatban kiadja a Naplót. Hogy mennyi fogyott/fogy el belőlük, ki tudja!? Ám Gyurka bácsi nemegyszer kifakadt: '...az hagyján, hogy nem ír a Bokor, de nem is olvas!' - És, hogy ebben meg van-e valami igazság: ki tudja!?

A Napló a naplóírás helyszínét és időpontját mindig jelzi: Városmajor, Budavári, Piarista köz, stb. és az aktuális dátum. A műfaj sajátosságaiból fakadóan a főszereplő - a naplóíró - mindig jelen van. A többi szereplő - kicsit hasonlatosan Hamvas Béla Karnevál szereplőinek kavalakájához - a háttérből előretoluló eseményekben jelenik meg. A szereplők legtöbbször természetesen a Bokorhoz kötődő, a Szerzővel kapcsolatban lévő személy. Úgy gondolom, hogy egy ilyen naplószerzőről említést kell tennünk. Ő Terike; Kovács Teréz nyugalmazott nyelvész, az új magyar Tájszótár főmunkatársa. Gyurka bácsi legközelebbi barátja, háziasszonya, segítője, lektora, titkárnője... A kicsit méltatlanul elfelejtett, tipikus háttérszemélyiség, aki a díszletek mögött - sokszor nagy-nagy szerepeltel, sokszor feszülten, idegesen - rendezte a dolgokat. Kinek remek főztjeiből már a Bokor kétharmada ehetett, kinek szigorát a Bokor asszonyok a konyhában a bőrükön is érezhettek.

A Napló olvasmányos, de nem egyvégtében olvasható/olvasandó, - a felütöm valahol és olvasom valameddig módszer talán a legmegfelelőbb. A Naplónak legalább két rétege van, az egyik az, amiről nyilvánvalóan szól, a másik sokkal mélyebb ennél: egy ember vívódása, küzdelme önmagával, a saját Jézus értelmezésének megmutatás-vágyódása, és finom ironia a külvilág felé a meg-nem-értettségért. Kétségtelen, hogy Gyurka bácsi teológiája mélyet szántott a páli folytatású kereszténység veteményeskertjébe. A Napló másik aspektusa a jó értelemben vett exhibicionizmusig menően, végig jelenlévő nyíltság, nyitottság,

a 'beavatás önmagamba' tiszta, gyermeki attitűdje. Úgy tűnik, nincs tabu, Gyurka bácsi beszél legmélyebb gondolati viaskodásairól, Isten nehezen megszólíthatóságáról, a transzcendenciával kapcsolatos bizonytalanságairól, személyes levelezéseiről, aggodalmairól, testi - lelki kínjairól - egyszerűen mindenről, ami Őt éri és meg is érinti. Nézzük ennek néhány aspektusát, a teljesség igénye nélkül:

„S akárki újra elmondhatja azt, amit mondanak, ha figyel a daimonionjára vagy az Isten Lelkére, aki bennük van. Ha figyel, nem mondhat mást. Én is hatni akarok, és - írok.”

„Gyerekkoromtól fogva írok, mert nincs meg a szókratészi és jézusi biztonságom. Várom írásaimra a kritikát, hogy módosítsam, vagy tovább fejleszthessem, amit írtam.”

„Letoltak egy írásom miatt, mint a pengős malacot. Olyanért, amiért elismerést, kitüntetést, tapsot, azaz - szerényebben - testvéreim halk megbecsülését vártam. Hát nem jött be.”

„Megmetszettük a szőlőt is, a fákat is, szeptemberre meglátjuk a hálájukat. Ilyesmiket csinálunk, s ebédelünk, sakkozunk, pihenünk, s megint dolgozatunk. Ötkor átme gyek a templomba, harangozni, meg rendbe tenni, amit rendbe kell tenni.”

„Egy hónap múlva jöjjenek vissza kontrollra, de igyekezem félárbócon élni, a körülményeimet én igazgassam, ne azok engem. Ezt elég könnyű megfogadnom, mert érzem is a csökkent teherbírást, s nincs is erős készítemem hajtani.”

„Akár Rousseau, akár Csokonai, akár Jézus alapján - kérdzem - meg tudjátok mondani, hogy mire való a magán-tulajdon, s hogy kinek és mért kell az, ha nem akarunk többet birtokolni, mint testvéreink, ha nem akarjuk Isten helyett a Mammont imádni? Ez a mai kérdésem.”

„Átjöttek misére is, előtte nagy beszélgetésre is. Karcsi az önkormányzatba tette át székhelyét a Bokorból. Nem hagyta el a Bokrot. Mint mondja: a Bokor hagyta el őt, amikor Barna belemerült az ezotériába.”

„A témám ugyanaz: az Isten Országá. Áldozás után leülök, s röviden elmélkedem. Megint az Isten Országáról. Kb. 40 percig tart az egész esti istentisztelet. Józsi bácsi harangoz, Terike vezeti az éneket.”

A Napló információi széles spektrumból áramlanak olvasói felé, ennek főbb elemei:

- rövid dolgozatok, tanulmányok,
- beszédek, homíliák,
- más orgánumban leközlött írások, esszék,
- életképek,
- levelezések,
- önéletrajzi elemek, visszaemlékezések,
- töprengések, vívódások,

- magánéleti nehézségek, betegségek, küszködések,
- utazási élmények, beszámolók,

Sokszor említi Gyurka bácsi belső íráskényszerét, grafo-mániának ironizálva azt. Erre jó felület a szubjektív prózai műfaj, a napló. Itt minden kiírható önmagamból! Gyurka bácsi számára nem az volt a botrány, ahogy/amit írt, hanem az, hogy nem kapott választ. Így a Naplónak is legfeljebb olvasói voltak, válaszolói nem. Ez a 'bokortunyáság' rendkívüli módon irritálta Gyurka bácsit; ekkor kezdett írni, a Naplóba is és külső orgánumbokba is, szélsőségesnek (!) nevezett (antiszemita, nacionalista irredenta, populista) gondolatokat. Mint a durcás kisgyermek - ha nem figyelnek rá, elkezd másként, furcsán, kihívóan, esetenként megbotrányoztatóan viselkedni, amire már azonnal odafigyelnek a jóságos felnőttek és egymás közt sajnálkozva taglalják: mi lelte ezt a gyermeket, azelőtt olyan jól viselkedett, szót fogadott, illedelmes, udvarias volt - és most, mi lelte?!

A HÁTTÉRSZOLGÁLAT NAGYMESTERE:

Nem mindennapi (bokr)szolgálatot vállalt Terike, sajátos női sorsának teljes egészében való felvállalásával. E sors jellemzői: az egész napos készenlét, a csoporttalálkozók, a vendégsereg, a barátok, a kártyapartnerkiszolgálása a háttérben, hogy menjenek a dolgok az előtérben. (És mentek a dolgok az előtérben.) Terike személyiségét - a takarítónői, a társalkodónői, a rendezvényszervezői, a háziasszonyi, a szolgálói, a kártyapartneri - szerepek furcsa elegye határozta meg, mindig érezhető volt valami kifícamítottság, a se nem az, se nem ez érzete. Ha saját személyiségünket erővel, erő nélkül folyamatosan a háttérbe szorítjuk, akkor az a személyiség sérül. Az 'én sikerem: csak a te sikered útján valósul meg' lélektani helyzet, az én-kép csorbulását okozza. A Maslow-féle piramis érték-hierarchiája csúcsán lévő 'önmegvalósítás' nem tud kiteljesedni. Ilyen helyzetekben a személyiség dinamikája, vagy elfojtódása kerülhet előtérbe, azaz igyekszik kitörni jelenlegi helyzetéből, vagy még hátrébb, még mélyebbre szorul, akár a nem-tudomásulvétel regressziójába. Nos, ez utóbbi történt Terikével is. Sorsa már megnyugvó, dolgokat már nem igazító, a világ zavaráról már nem tudomást vevő személyiség rezignált végkifejldése. A gyors észjárás, a remek logika, a nyelvészeti analízis megfigyelés, a briliáns megoldó képesség már feladta. Ha a Bokor majd a boldoggá- és a szentté avatás műveletébe belefog, Terikénél kellene kezdenie! Ezt érezte, tudta Gyurka bácsi is, a Piarista rendházba kerülése óta, egészen haláláig komoly lelkiismeret furdalás gyötörte Őt. Egyik naplórészletében, 'Kovács Terézia analízise 78. születésnapja alkalmából' címmel, így köszönti:

- „akit '45 februárjában - 62 évvel ezelőtt - Ábrahám Zsóka a Szent Anna lépcsőjén nekem bemutatott ezekkel a szavakkal: Tanár Úr, tessék megengedni nekem, hogy bemutassam barátnőmet

- aki 45-től 52-ig folyamatosan tagja volt egy-egy kisközösségemnek, s akivel ezekben az években Bódor mama házában együtt töltöttem sok-sok fiatallal a vásárnapdelutánokat - népdalozva, barkochbázva, mulatásunk akkori módján
- aki '50 nyarán Tornai Lajcsival együtt eljött velem Győrbe, hogy segítsen nekem egy ottani lelkigyakorlatomon
- aki '50 Szilveszterén ott volt a péceli lelkigyakorlatra készülődőn Wingert Magdival és másokkal együtt Mátyásföldön szüleim házában, és édesapám megtanította őt bridzsolni
- aki '52. augusztus 27-én ott volt velem és Kállay Emillel együtt a pesti piarista kápolna ünnepi Kalazancius-miséjén, a letartóztatásom előtti napon
- aki börtönéveim alatt szorgalmasan presszózott édesapámmal - az első és egyetlen nővel, kivel apám presszózott -, hogy tájékoztassa: mi történik a Közösség tagjaival, s ennek alapján apám mindezt virágnyelven megírja nekem, hogy annak háromnegyedét az ávó ügyeletese fekete tussal kihúzza a levélből
- aki '56-ban megmagyarázza nekem, hogy miért nem fogad egyetlen közösségem sem ovációval engem, mert nincsenek közösségek... mert az ávó azonnal leoperálja tagjainkról azokat, akikkel barátkozni kezdenek
- aki '67 nyarától kezdve ott van minden szombat délután az újra alakuló Közösségek tagjai közt a Csatárkán, ahol amíg látunk, dolgozunk a kertben, s amikor már nem látunk, behúzódnak a kis faházba, ahol petróleumlámpa fényénél álmodozunk: hogyan építsük fel Isten Országát
- aki ott van '68 február 1-én zárt templomajtókkal mellett a péceli templomban ezüstmisém Tizenkettője között: családom négy tagja, hat elítélt börtöntársam, a helyi plébános, és ő, aki képviseli a még újra nem éledt Közösség tagjait
- aki '69-ben ott van abban a budai cukrászdában, ahol megszűnök saját népemben szektás lenni - minden tag tegeződik mindenkivel, csak én magázodom a nőkkel s ők tetszikelnek engem -, s ennek vetjük végét: vele is tegeződöm
- aki 70-ben bekerül az Öregek I. nevű közösségbe, melynek ott van 36 éven keresztül minden találkozásán, minden lelkigyakorlatán, s melynek 2006. márciusától kezdve is tagja, s mindannyian áhítjuk, hogy megjelenjen még körünkben
- aki '74 tavaszán a KV-t csinálni akaró tápiósülyi találkozóon a meghívottakkal együtt leszavazza indítványomat: engem pedig ne képviseljen senki!
- aki '74 nyarán egy ócsai lelkigyakorlatom után létrehozta - az '52 előttié után - első kisközösségét Totyából, más piaristákból, Fiers Mártiból, s nem jut eszembe, hogy még kikből
- akinek nevére '75 karácsonya előtt közös lakást vásárolunk vele, Márczi Imrével, Ancsával, Sárával s magammal az Attila úton, s aki ettől kezdve dajkája lesz a Márczi-, majd a Végh- gyerekeknek
- aki a '70-es évek végétől elkezd főzni rám
- aki, amikor '78-ban két évre kimaradok a KV-ból, és pótlására megalakul a Pótkávé, tagja lesz annak, s 28 éven keresztül nincs találkozó, amelyről elmaradna, s nagyobbára ott is ő gondoskodik rólunk
- aki a '81-ben az Öregek I. közösséggel együtt meglátogatja Lékai bíborost, hogy megállítsák őt azon az úton, amelyen az állam parancsait akarja végrehajtani a Bokor ellen és ellenem.
- akivel '84-ben elmegyünk Korompai Miklós Trabantjával Balaton-felvidékre, hogy lelkigyakorlatos háznak való objektumot keressünk, hogy legyen ház, amelyben húsz embernek is hirdethessem az evangéliumot, mert egyházi tulajdonban levő házban ezt nem tehetem, s megtaláljuk ezt a helyet Budaváriban
- aki '85 tavaszán elkezd művelni a budavári kertet, s innentől kezdve alighanem száznál is több lelkigyakorlaton készít három napon keresztül reggelit, ebédet, vacsorát az évek folyamán háromezernél is több testvérnek, utoljára a tiszaujvárosi testvéreknek 2005 őszén, s mindig ízletest és kevés pénzből
- akivel eladjuk '87-ben az Attila úti lakást - miután a balatonfüredi hatóság 70.000 Ft-os büntetéssel kívánja megakadályozni lelkigyakorlatos házunk felépítését (45.000-ért vettük az objektumot) -, s egy kisebb lakást vásároljunk a Városmajor utcában - hogy ki tudjuk fizetni a bírságot
- aki, miután '89-ben elkezdek betegeskedni, naponként látogat engem a kórházakban, olykor hónapokon keresztül
- aki '93 elején a Professzorok házában már nem egymagában képviselve a Közösséget, vesz részt aranymisémen
- akivel '97-ben a dunaparti piarista iskolában ott ülhetek az előtt az oltár előtt, melyen első szentmisémet mondhattam 54 év előtt - tizenkét válogatott testvér, a Bokor három nemzedékének képviselőjében, s ő az elsőt képviselő négy testvér egyike - hogy hálát adjunk a hosszú útért, melynek utasai közt neve aranybetűkkel van írva
- akinek '98 októberében az Öregek I.-ben, a Pótkávében és saját közösségeiben megünnepeljük 70. születésnapját.
- akivel 2003. januárjában ugyancsak a dunaparti piarista kápolnában ünnepelhetjük gyémántmisém, s aki az első misémet kivéve ott volt életemen minden nagy ünnepén
- akiről valamelyik testvérem elmondta nekem, hogy nemcsak Téged szolgált harminc éven keresztül, hanem az egész Bokrot is...
- akit a Bokor képviselője nem posztumusz óhajta kitüntetni Bokor-nagydíjjával, hanem még életében.
- akit, ha megérem, ott szeretnék látni magam mellett 2008. február 1-én is, a vasmisémen.
- akit szeretnék köszönteni még 80. születésnapján is.

- s akinek mostani debreceni távolléte mindnyájunk nagyon nagy fájdalma”

AZ OTTHONRA TALÁLÁS OTTHON-TALANSÁGAI

VÁLOGATÁS A NAPLÓKBÓL...

Piarista-köz, 2006. március 4.

Sohasem került volna sor költözködésekre, ha létrejött volna a Bokorban az életközösség. Eddig nem tudtuk megvalósítani. Nagyon sajnálom. Az utolsó 16 évben nem volt hangsúlyosabb mondanivalóm, minthogy ezt kívánja tőlünk Istenünk s Jézus is. Lehet elmélnünk arról, hogy mért nem sikerült. Beszabadulván az európai nagyvilágba, volt, aki megkérdezte tőlem: *rezideáló kisközösség vagyunk-e?* S mondanom kellett, hogy szeretném, ha rezideálnánk, de nem rezideálunk, csak két vagy négy hetenként találkozunk egymással, s nem úgy, mint pinkafői testvéreink, akik egy pár évi kisközösségi élet után letelepedtek Pinkafőn életközösségként, és ott rezideáltak. Mért nem tudtunk mi is letelepedni? Mért nem tudtunk megtenni azt, amit Jézus azonnal megvalósított a maga kisközösségével? Könnyű felelet: Rákosi és Kádár nem tűrte volna, még az összejáró kisközösségeinknek is konspirálva kellett találkozniok. Csak 90-ben nyílt meg másra is a lehetőség. Mért nem éltünk vele? Mert már 45 esztendő volt mögöttünk, az első nemzedék tagjai túl voltak már 60. évükön. A második nemzedék is nagyobbára családot alapított már. S ha megkezdjük a családi fészkek felépítését, már ott kell hagyni valamit, amibe beleraktuk életünk munkáját, erőnk javát, s nem tudunk újat kezdeni. Jézus tanítványai meg még az életük elején álltak, Jézus fiacskáinak szólította őket, amikor maga is csak harmincas éveit taposta. Magam is úgy lettem 70 esztendő előtt piaristává, hogy apám-anyám fennhatósága alól áthelyeztem magam 17 évesen a váci noviciátusba, a piarista magiszter és promagiszter fennhatósága alá. Gyerekefjével lehet az ilyesmibe belevágni egy inspiráló személy hatására – fejest ugrani a dologba. Férjel-feleséggel, gyermekek szolgálatába ágyazódva nem ugrál már az ember. A fordulat után, s 80. évem felé menve pedig már nem tudtam a fiatalokra olyan hatást gyakorolni, amelyet kellett volna. Csak a nagyapjuk voltam...

Így történt, hogy sor került költözködésekre. Közvetlen kiváltó oka az volt, hogy Terikének, akit 61 esztendeje ismertem meg, mint debreceni középiskolást, s harminc esztendővel ezelőtt költözködtünk össze az Attila útra Márcziékkal, maga is 80. életéve felé közeledve egyre nehezebbé vált az engem meg a Bokrot szolgálás. Nem váltaltam tovább két 80, ill. 90 felé araszoló élet kapcsolatát. Engem majd ellát az én családom, melyhez 70 éve kapcsolódtam, őt pedig a maga családja: két életerős és ma-

gányos húga Debrecenben. Nagy teher szakadt le róla. Pihenhet végre, s húgai viszik őt orvosokhoz, amit én sohasem tudtam elérni... igaz, hogy csak küldtem, s nem vittem őt. Vasárnap jöttek a húgai, s másnap már vitték is magukkal. Este már egyedül mentem Adyligetre: pap is, kántor is voltam egy személyben.

Piarista köz, 2006. március 16.

Farkas József tanulmányát (Érted vagyok 2005/4-5) ajánlotta Öcsi a *Papok I* nevű közösségben házifeladatnak. *Sine ira et studio*, azaz elfogultság nélkül vettem ajánlatát. Még '90 előtt talán, de az időpontban nem vagyok biztos, meghívott előadni Gyulai Pál utcai gyülekezetébe, s amikor befejeztem mondókámat, akkor közössége elé állt, s a taps után nevetve mondta: *Láthatjátok ön- és közveszélyes.* '97-ben a rehabilitációs misém idején Németh Géza már halott volt, s így mint másodmértőt, Józsit kértem, hogy a református egyház részéről mondjon ő is egy fél perces hálaímát a szentmise felajánlása előtt. Készséggel megköszönte megtisztelésnek vett kérésemet, majd a mise előtt pár nappal táviratban közölte, hogy még sem vállalja az imádkozást, mert a sajtóból tudomásul kellett vennie, hogy a NATO-ba lépésünk ellen érveltem. Nem volt akkor időm megkeresni, s megkérdezni, hogy Jézus igaz tanítványának részéről hogyan lehet baj, ha nem akarjuk esküvel fogadni, hogy megöljük Mr. Bush elődeinek, utódainak minden ellenségét, vagy más, pl. a Varsói szerződés katonáit, népeit. Csak tudatosítottam magamban, hogy Józsinak sincs fogalma arról, hogy mi is Jézus ránk hagyott öröksége.

S most következék Józsi pneumatoszféráról írt dolgozata arról, hogy Isten lelke lebegett a vizek felett (1Móz 1,2). Segítésre kész erők ölelésében élünk, és a segítő erőknek ezt a szövedékét nevezi pneumatoszférának. Azért élünk abban, mert nemcsak merev törvények érvényesülnek a világban és életünkben, hanem van szabadság is, mely érvényesülhet a világ életében is, az emberek életében is. Itt már van egy megjegyzésem is. Ha világ embereket jelentene Józsi mondatában, akkor felesleges és csak stilisztika, csak gondolatritmus ez a kettőzés: világ is, emberek is. Ha a világ nem az embereket jelenti, akkor abban bizony csak a merev törvények érvényesülnek, és nem a szabadság.

A továbbiakban elhagyja a szabadságot, s arról beszél, hogy a mózesi mondat azt jelenti, hogy Isten Lelke terelget bennünket a rend, a harmónia, a szeretet, a kozmosz, a világosodás, a tagolódás, a növekedés, a gyógyulás felé. Itt van egy újabb megjegyzésem: a kozmosz a világot jelenti, s ha az nem az embereket jelentené, akkor a merev törvények irányítják, s nem a gyógyítani képes szabadság. Tehát a kozmosz kilóg a terelgetettek sorából.

Majd jócskát ugrik. Mindez több mint merő evolúció: azt is jelenti, hogy legyen gyógyulás, újjáteremtés, s harc betegség, bukás és halál ellen, legyen megváltás. Ami a makrokozmoszba megtörtént, történjen meg a mi belsővilágunkban is: a Lélek körül vesz bennünket, és vigyázz reánk, hogy vissza ne essünk a káoszba. Most már több

megjegyzésem is van: én is hiszem, hogy a Lélek vigyáz reánk, de a szabadságunkon is fordul a sorsunk. Mennyiben? Sorba szedem szavait: Gyógyulhatunk testileg-lelkileg is. Újjáteremteni nem tudjuk magunkat. Minek is, ha már egyszer Isten megteremtett minket? De lélekben újjászülethetünk (Jn 3,3). Mindannyian egy halálos betegséggel születünk világra, ezért minden harcunk a betegségek ellen csak a halálban tud végződni. Erkölcsi bukásaink ellen harcolhatunk, de a hatalmasságok buktató tevékenysége ellen reménytelen a harcunk! Gondoljunk csak Jézus reménytelen harcára, mely a Golgotán végződött. S ne haragudjon, ha megkérdem szerzőnktől, hogy mi az a bizonyos megváltás? Higgyem el, hogy Isten eltaszított magától, s csak Fia golgotai halála érdemének köszönhetem, hogy újból gyermekének tekint és magához fogad? Nem hiszem el. De ha úgy is volna, ahogyan nem hiszem, akkor is az isteni önkény e végzetes és véres játékából csak maga az Isten szabadíthat ki, amibe Ő maga taszított bele, amit egyébként – mint mondtam – nem hiszek. Én a szabadságom erejében is tehetetlen maradhatok, s csak az erkölcsi káoszba tudok visszaesni, mert a szabadságot éppen arra kaptam, hogy ne essem abba vissza.

Ezután azt halljuk, hogy a szabadság nélküli világminőségben, amelyben a merev törvények uralkodnak, világosság van, és a Lélek vigyáz reánk, hogy vissza ne esünk a káoszba. Mi ez a káosz? A tudatlanság, a gyűlölet, a testi betegség, az önzés, az erőszak. Mi lenne a mi világosságunk? Az értelem, okosság, türelem, bölcsesség, szeretet, megbocsátás, jóakarát, szolgálat. Segít a Lélek, hogy a kozmosz uralkodjék bennünk is. Észre kell vennünk, hogy a kozmosz jelenti a merev törvényű világot is, meg a Lélek által megsegítendő világunkat is. S ebben a pillanatban körülvesz a kétértelműség, amely egy prédikáció hevületében elfogadható, de egy folyóiratban megjelenő tanulmány esetén nagyon, de nagyon zavaró.

Majd arról beszél, hogy előbb van a Lélek, és csak utóbb az emberek, s hogy fontos ez a sorrendiség, s az embernek szüksége van közvetítő személyre, hogy a Lélekhez jusson. A jó közvetítő majd eltűnik, s akiket oda kapcsolt a Lélekhez, azok keresik majd a kapcsolatot egymással. Mindezt a szerző elméletnek mondja, s gyakorlati ízelítőnek beszámol egy szindarabról, melynek mondani valója: az emberi élet önmagában olyan undorítóan üres, hogy azt csak valami szép halállal lehet jóvátenni. Jól értem a szerzőt. A Lélek nélküli élet ilyen üres. A szindarab forradalmára nem hajlandó megnevezni társait. Belöknek zárkájába tíz embert, akik csak akkor szabadulhatnak, ha a forradalmár hajlandó vallani. A tíz megöli őt, hogy szabadulhassanak. A forradalmár élete nem üres, nem kell semmit sem jóvátennie. Hajlandó volt meghalni is eszméért. Jézus ezt így mondta: Hatalmam van az életemet odaadni (Jn 10,18).

A Lélektől vezetett élet nem üres, hanem tartalommal teli és szép, s az ezért járó Golgota is felemelő, mert a feltámadás fénye ragyogja körül. Nem azt mondja, amit a darab hőse mond: Jogom van ezt az üres életet egy szép

halállal megszentelni, hanem azt, hogy hatalmam van szépen élni, és hatalmam van szépen meghalni és beírni nevetem a történelembe – örök példának. Majd így folytatja a szerző: a Lélektől vezetett ember tudja, hogy a magasabb rendű élet felé a halálon át vezet az út, de rendszerint nem kerül sor reá, mert elég a kishalál, mely sokszor nehezebb, mint a nagy mártírium: egy szelet csokoládét nem nekem kellene megennem, hanem oda kellene adnom valakinek. Ezután a szerző visszavált a forradalmárhoz, aki nem a vallás csatornáin jut el oda, hogy hazugság, vallásos, álszentség, tévedés az, hogyha valaki olcsóbban akarja megúszni az életet. Igaz emberi életet nem lehet úgy élni, hogy nekem jogom van az élethez, tehát mindenki pusztuljon, aki utamban van. Ezek után Krisztus és keresztyének dicsérete következik: egy csodálatosan szép halállal jóvátette a mi ember-életünknek minden szégyenletességét.

Azt gondolom, hogy aki megjárta a szocialista vagy egyéb fajtájú ember-vesztések útját, nem mond olyat, hogy nehezebb ennél az útnál a csokoládét odaadni. A Golgota – mint önátadás – csodálatosan szép. Egyfelől. De mint letartóztatás, bilincselés, pofozás, töviskorona, keresztyút, gyalázkodások elviselése, fulladásos halál – iszonyatos is. Jézus ezt a *másfelől*-t (is) élte át: *Istenem, Istenem, mért hagytál el engem*. Ezt és nemcsak azt, hogy csodálatosan szép. Hogy hogyan tette volna jóvá a mi emberi életünk minden szégyentelenségét, ezt fel nem foghatom. Gellért Oszkár írta Jézusról: *úgy halt meg, mint bárki proletár*. Úgy, mint a szerző forradalmára. A forradalmár a nem-köpés és halála árán Lélektől vezetett szép életet élt, amit nem kellett jóvá tennie. A maga életét tette jóvá, és nem tette jóvá annak a tíznek az életét, aki megölte őt.

Nincsen módunk mások életét jóvá tenni. Nincsen mások életét jóvá tevő halál – ez csak teológiai konstrukció, és téves konstrukció – akármilyen hosszú múltra tekint is vissza. Majd egyszer végleg *ad acta* tesszük. A Lélek – a pneumatoszféra – vezetése által van módunk szépen élni, s van módunk szépen és gyalázatosan meghalni. Jóvá tenni – csak a magunk életét tudjuk. Példát is adhatunk másoknak: lehet ezt az utat is járni. Mások életének szégyenletességével szemben tehetetlenek vagyunk. Ők feszítenek keresztre bennünket, ha pneumatoszférasok vagyunk. Mondhatjuk a szerzővel és Pállal, hogy Krisztussal együtt megfeszítettem, ha Krisztus miatt feszítettem meg. Akkor is mondhatja ezt Pál, ha érti, miért feszítették meg Jézust, és akkor is, ha nem. Ő mindenképpen úgy tudta, hogy Krisztusért halt meg. De Jézus nem azért halt meg, hogy jóvátegyje Ádám-Éva vagy bármelyikünk bűnét. Magunknak kell metanaoiát tartanunk. Magunknak kell gondolatainkat és életünket Jézuséhoz igazítanunk. Azért, hogy szép életet éljünk, és hogy ennek következtében esetleg szép és gyalázatos halált haljunk, mely feltámadásunkba torkollik.

Lelkipásztori szempontból a dolgozat – ötös, mert megnyugtató. Hogy jézusi szempontból hanyast érdemel, azt próbáltam elmondani e kritikával, mely lelkipásztori

szempontból aligha ötös, mert sok olvasót aligha nyugtat meg. Jó lenne, ha tévednék, s ha én is ötöst kapnék rá. De ha nem kapok, az sem baj. Jézus nem volt lelkipásztor. Nem megnyugtató, de végtelenül irritált. Pál nem irritált minket, hanem megnyugtató: a keresztség által mi vagyunk Isten új választott népe, mi vagyunk a szentek.

Piarista köz, 2006. március 20.

Egy hétköznapi szentmise könyörgésében olvasom: *minél inkább közeledik megváltásunk nagy ünnepe, annál nagyobb áhítattal törekedjünk húsvét szent titkának ünnepelésére...* Azt tanulom belőle, hogy megváltásunkat és húsvét szent titkát ünnepeljük majd. Az előző este pedig hallgattuk itt, a Piarista közben egy egyházi ötvösművész előadását, amely hangsúlyozta a liturgikus szövegekhez ragaszkodás jelentőségét. Több mint egy hónapja élek egy olyan világban, amely ragaszkodik a zsolozsmás- és a misekönyv szavaihoz, s én nem tudom túltenni magamat a hallott szavak jelentésén. Ez történt a reggeli szentmisében is, amikor a *Könyörgés* szavait hallottam.

Kérdezem: mi ez a szent titok? Mi az, hogy megváltásunk? Jézus egyik szóval sem operált. A titokról egy feljegyzésünk maradt: *Nektek adatott tudni az Isten országa titkait* – mondja szűkebb környezetének Jézus, és megmagyarázza nekik példázatát a magvetőről. Ugyancsak egy ízben találjuk Jézus ajkán a megváltás szót is: amikor meglátjuk majd újra eljönni Őt az ég felhőiben, akkor *közeledik megváltásunk ideje*. E két helyet találjuk az evangéliumokban összesen. (Nem térek ki most a *váltás* (*lüttron*) szó egyetlen helyére, mely az egzegéták egybehangzó véleménye szerint utólagos betoldás – a páli teológia hatására.) Mért fontos nekem, amit kérdezek? Mert kétféle út vezethet Istenhez.

Az egyik: Istenbe akarunk kapaszkodni, s erre bármiféle szöveg alkalmas lehet. Ismerős a Vörösmartyk által is feldolgozott legenda a szent remetéről, aki a legnagyobb áhítattal imádkozza: *Legyen átkozott az Isten!* Az odatévedő püspök megmagyarázza neki, hogy nem ezt kell imádkoznia, hanem ezt: *Legyen áldott az Isten!* A püspök távozik a szent remete szigetéről. De hamarosan látja, hogy a vízen szalad felé a remete, s mondja, hogy elfejtette, hogy mit kell mondani. S a püspök: *Mondd tovább a szent imádat!*

S a másik: Jézus gondolataiba akarok kapaszkodni, mert Jézus számomra az etalon, s ahhoz az Istenhez akarok eljutni, aki Jézus atyja, apukája. Ez esetben nekem nagyon fontos, hogy olyan legyen a liturgiám, mely Jézus szavaira, gondolataira, istenképére utal. Minek következtében az Isten országa titkait akarom megérteni, s a megváltás számomra az, hogy Jézus eljön az ég felhőiben. S ha nem érem meg a parúziát, akkor is vele akarok találkozni halálom percében. S ezt a Jézust akarom keresni húsvétkor is, és az év többi 364 napján, azaz a mai napon is. Mindez azt jelenti, hogy nem tudok áhítattal Istenbe kapcsolódni olyan szöveget hallva, mely arról beszél, hogy megváltásunk nagy ünnepe kell készülődni, s a húsvét szent titkát kell ünnepelnem. Húsvétkor én csak

azt tudom ünnepelni, hogy Jézus nem kért atyjától 12 ezred angyalt, hanem hagyta, hogy a főpap szolgálai megköttözzék, majd meg is feszítsék őt, kiszenvedjen, s harmadnapon feltámad sírjából. S mindezzel áthúzó az a liturgiát, amely szorgalmasan és szó szerint ismételteti, hogy miket tett kiválasztott népe érdekében Isten: hogyan nyitotta meg neki a Vörös tengert, s hogyan eresztette rá azt a fáraó harci szekereire. Ez az Isten nem Jézus Istene, és képtelen vagyok áhítattal imádkozni (csak mondom, mert kórusban vagyok), hogy Isten mindkét műveletével örök szeretettel szeret minket. Mért vagyok képtelen? Azért, mert addig, amíg nem zárkozunk fel egyértelműen Jézus atyjához, addig marad a tört vér fekete folt, addig

– *Újra hiába zökkent régi sínéről újabbra a régi világ: új függönyök mögött pereg az Ember Tragédiája s üres egekbe vezérli a bűn a szeretet dalát.* –

ahogy írja Szabó Lőrinc *Isten* c. versében. Addig csak beszélünk Isten Országáról, s nem tisztázzuk ki, hogy az mit jelent. S ennek következtében kegyesen megbocsátják nekem Benedek, Péter meg a rendtársaim, hogy a történelmi tegnapi kiáltottunk a gyilkolásra egy nemet, s ezért püspökeink az ateista államhatalommal együtt elítéltek bennünket, mint a magyar törvényeknek és az egyház megszentelt hagyományainak lábbal tipróit.

A liturgia nevel minket. Naponta másfél órát töltünk a kápolnában, s mondunk szövegeket, s marad fejünkben a múlt, a Jézus előtti és a Jézus utáni – jézustalan múlt. S csinálhatunk rengeteg jót és szépet, s nem mondunk nemet sem a kezdettől fogva embergyilkos Sátánnak, sem a Mammonnak, csak tesszük azt, amit lehet, s emlegetjük Jézus nevét. Jézusét, aki tette azt... – amit nem lehet. S elmondta a maga utópiáját, melyet ő jóhírnék nevezett, s mi hagyjuk, hogy az utópia maradjon utópia, s ne is lehessen jóhír belőle. S ami a legszomorúbb, halvány segédfogalmam sincs, hogy mit lehetne tenni ma annak érdekében, hogy még egyszer elkiálthassuk magunkat, hogy nem ez a Krisztus. Lejárt az időm: 88. évemben reményem sincs már rá, hogy kitaláljam. Babits Mihály kínját érzem:

Nem a kenyér a minden, sem a fajták / állati tülekvése, ami most van:

krisztustalan próféták, mondjatok már / legalább annyit, hogy nem ez a Krisztus...

...az eke nem új mag / számára tört utat, hanem kidobta földünkbe a régit, és elaszunk most...

Ha nem igennek, legalább a nemnek / hangzani kéne; a nem is talizmán,

a nem is lélek, vigyétek a véres / csorda elé, tán meging s hátrahőköl.

Tán nemet vettek és igent arattok. / Kisebzett és fázik a meztelen föld:

síessetek! Hogy új búza borítsa, / mielőtt az esztendő megöregszik.

Több mint nyolcvan éve írta, s az a címe, hogy *Vers, apostolokról*. Azt hiszem, hogy ő – majd egyedül a magyar szellemi életben – értette Jézus atyját, s nem érte be akármiféle jámborsággal. Én sem akarom feladni azt, amit

megértettem, s húsvétkor majd azt a Jézust ünneplem, akivel és akinek az Istenével főpapok kitolhatnak, s még sem tolhatnak ki, mert a feltámadás számomra annyit jelent, hogy Jézus és az ő Istene nem adja fel. Mit? Azt az isteni törekvést, hogy az utópia ne maradjon utópia. Azt, hogy megint jóhír legyen azoknak az ajkán, akik az ő nevét emlegetik.

(Válogatta: Sarló Csaba)

BARCZA BARNA AZ EMBERHALÁSZ

Barcza Barna (1931-1999) az 1970-80-as években a Bokor életében a spiritualitás vezéregyénisége volt. Lélekkel és érzelemmel teli lelki gyakorlatai sokunk szívében feledhetetlen emléket hagyott. Az igazságkeresést és a valódi emberhalásszá válást érezte élete legfontosabb

küldetésének. Lelke legmélyén átélte, és igyekezett továbbadni, hogy az emberek halásszá nem csupán egy Jézustól megtanult és átvett feladat, hanem annál jóval több, egy Istennek teljesen odaadott élet következménye kell, hogy legyen. A befogadott Szeretet-Élet túlsordulása. Miközben minden energiájával feszült az általa megismert Igazság továbbadására, olthatatlan vágy élt szívében – az ő szavaival élve - Teremtőjével való „Totális találkozás” felé. (Nyelvezete olykor a mai fül számára talán már nem olyan közelálló, de ez semmivel sem csökkenti tartalmának aktualitását és értékét.)

Ebben az újonnan beinduló rovatban Barna gondolatai mindazok számára nagy segítséget jelenthetnek, akik személyiségük teljességével akarják a valóságot megragadni, és akik embertársaikkal és Teremtőjükkel való találkozásukba igyekeznek lényük egészét beleadni.

(B.T.)

BARCZA BARNA AZ EMBERHALÁSZ ÖNVIZSGÁLATA

*Nyolc lelkigyakorlatos elmélkedés a „vizen-járás” jelenetére
(Mt 14,22-33)*

0. Bevezetés

Minden lelkigyakorlat megtérésre való. Minden megtérés önvizsgálattal kezdődik. Megtérésünk is, önvizsgálatunk is fejlődő kell, hogy legyen. Fejlődő: egyrészt a jobban

megismert Jézussal való összehasonlításunk folytán, másrészt az egyre változó körülmények és egyre változó felismerések és hangsúlyeltolódások révén. Talán túl gyorsan haladtunk előre Jézus tanítása korábban árnyékban hagyott részének fölfedezése és megvalósítása terén. Értethető volt gyorsaságunk, érthető volt a fölfedezett irányban haladó lelkesedésünk. Ilyen ésszerűen haladva Jézus tanításának súlypontja felé, óhatatlanul magunk mögé utasítottunk rengeteg dolgot, amelyek akadályozták volna a lényeg felismerését. Most amikor már úgy érezzük, hogy a fontosat, az igazán jézusit megragadtuk, nem ártana megnéznünk és újra felfedeznünk, tehát átértékelnünk: a hátunk mögé dobottakat, azon kívül mindazt, ami mellett érdektelenül elhaladtunk, vagy amelyeket egyszerűen csak nem volt időnk tudomásul venni. Ennek a gondolatnak a jegyében hangzanak el elmélkedéseink. Két lépés előre, egy lépés hátra? Igen, ha a hátralépés azért történik, hogy az elhullatott kincseket felszedegessük és beépítsük szintézisünkbe. Ha ez sikerül, akkor nem is lesz ez hátralépés! A nyolc elmélkedést a vizen-járás jelene (Mt 14,22-33) fűzi össze, talán azért, hogy a szimbólumokat kedvelők is, meg a racionálisabban gondolkodók is örömeiket lellessék a megindított gondolatok folytatásában. Az elmélkedések összefoglaló címe: Az emberhalász önvizsgálata. Tehát többet nézzünk magunkba, mint másokra! Ezen kívül Jézus az, akire nagyon sokat akarunk tekintetni, és a Vele való barátságunkat elmélyíteni.

Túlsúfoltságunk mérséklése

Szelektálás az emberhalásszásban

1.1 Kiket enged el, vagy küld el Jézus?

A katékhón emberhalász, aki azért jött a földre, hogy embereket gyűjtsön össze, olykor elenged, máskor kifejezetten elküld bizonyos embereket. Éppen az érdekel bennünket, hogy kiket és miért? Noha Isten egyetemes üdvözítő terve folytán mindenki hivatalos az Isten Országába és Jézus mégis elküld vagy elenged egyeseket, ez bizonyos magatartásbeli törvényt, vagyis gyakorlati eljárásmodot sejtet velünk, amelynek alapján Jézus is és a túlterhelt emberhalász is szelektálhat az emberek között. Épp ehhez a szelektáláshoz keresünk és próbálunk találni Jézusnál szempontokat.

Akik hosszú tanítás után is sem akarják érteni Jézust Jézus „elbocsátja a sokaságot” (Mt 14,22), akiknek korábban – máshonnan tudhatjuk - „az Isten Országáról beszélt”(Lk 9,11), és „hosszan tanította őket”(Mk 6,24). Nekik már érteniük kellene, hogy mit akart és mit nem akart Jézus. Ám befolyásolja őket a kenyércsoda, amelyet nagyon rövidlátóan fognak fel, és csak evilági céljaik megvalósításának szolgálatába akarják állítani. A Jn 6,15-ből kiviláglik, hogy királlyá akarják tenni Jézust, vagyis éppen az ellenkezőjét készülnek tenni annak, amit Jézus hirdetett.

Ugyanígy meggondolás alapján küldi el a másként gondolkodó Pétert (Mk 8,33), aki a csak emberi gondolkodástól nem képes felemelkedni az Isten gondolataihoz, amelyet Jézus képvisel.

Akik csupán közvetlen segítségre vágnak, de közvetve hátráltatják az Isten Országá terjesztését

Jézus mindig kész a betegeken, nyomorultakon, testi-lelki fogyatékosokon segíteni. Olykor mégis gátat vet ennek egy nagyobb cél érdekében (Mk 1,38). Amikor a tanítványok a gyógyításra várók követségében zavarják az imádkozó Mestert, Ő elutasítja a gyógyítási kérelmeket, és azal indokolja, hogy azért jött, hogy az Igét hirdesse, ez a küldetése.

Akik akadályozzák küldetését, azokat elküldi, vagy nem fogadja. A hirdetés mellett az imádságra is időt kell teremtenie, még ha az éjszakából lopja is el azt (Mk 1,35; Jn 6,15; Mt 14,23).

Akikhez nem szól a küldetése

Céltudatosan csak bizonyos halászerületen halászott Jézus. Csak Izrael elveszett juhához küldetett (Mt 15,24). A nem innen valókat elküldi, legfeljebb nagy hite láttán tesz kivételt valakivel.

Akik nem igazi keresők

A farizeusok nem állnak komolyan szóba Jézus tanításával, csak kötekednek. Ezért el is küldi őket (Mt 16,4; Mk 8,13). Csodát kívánnak, nem elég nekik mindaz, amit addig tapasztaltak. Elengedi azokat is, akik nem fogadják el az igazságot, ha róluk van szó, vagyis nem akarnak megtérni (Mk 12,12).

Akik megbotránkoznak benne, keménynek találják követelményeit

Ilyenek azok, akik nem fogadják el tanításának egészét, a nehezét is, a keskeny utat is. Akik Jézus tanításában szubjektív szempontok szerint válogatnak. Akik nem akarják elfogadni a nehezen érthetőt, vagy a nehezen követhetőt, azaz zúgolódó tanítványok (Jn 6,60). Jézus nem hajlandó leengedni a színvonalat, és határozottan védi álláspontját (Jn 6,61-63), sőt inkább hajlandó elengedni a tizenkettőt is (Jn 6,67).

Ugyancsak elengedi a gazdag ifjút (Mt 19,22), aki nem hajlandó felfogni tanítását a gazdagság Ország-ellenes voltáról, és nem hajlandó magát szegénnyé tenni szeretetből. Határozottan kijelenti, hogy nem lehet tanítványa az, aki nem hordozza keresztyét, s aki Isten Országáért nem szorítja háttérbe a családi kapcsolatokat, a vérségi köteléket (Lk 14,26-27). Ugyancsak elengedi vagy elküldi azokat, akik nem mondanak le a Mammon szolgálatáról (Lk 16,13).

Akik nem Isten Országába tartozó dolgot kérnek tőle

Így utasítja el a Sátánt a negyven napos böjt kapcsán (Mt 4,1-11).

Nem hajlandó olyan dolgokkal foglalkozni, amelyek nem férnek bele az Isten Országá magatartás-lehetőségeibe. Például: vagyon elosztás bírói úton: ez a világ fiainak problémaköre (Lk 12,13-14). Ezért az ilyen ügyekben hozzá fordulokat elutasítja. Zebedeus fiai „nagyságot” kérnek tőle (Mk 10,37). Miniszterek szeretnének lenni a földi királynak képzelt Messiás oldalán. Mint „nem rá tartozó dolgot” utasítja el (Mk 10,40).

Mivel a tizenkettő közül jött ez a nem az Ő országába illő kérés, ezért ezeket nem küldi el, hanem nagy türelemmel

újra és újra megmagyarázza nekik, mennyire idegen tőle ez a lelkület. Kérésükkel szemben nagyon aláhúzza az Országba illő magatartást (Mk 10,45), és csak ilyen alapon hajlandó őket elfogadni.

Akik nem akarnak gyümölcsöt teremni

Míntha Jézusnak se volna sok kidobni való ideje. Emberekkel azért foglalkozik, hogy azok Atyja Országában gyümölcsöt teremjenek. Az Atya nem engedi, hogy az ilyen meddő emberek foglalják el a helyet olyanoktól, akik teremnének. Ezért vágatja ki vincellérjével a nem termő egyedeket. És a vincellér Jézus - bár haladékot kér - tehát ismételten próbálkozik a gyümölcsstermés érdekében befolyásolni az illetőt - eredménytelenség esetén kivágja, tehát elutasítja a vele való további foglalkozást (Lk 13,6-9).

Aki a titokban keresőből nem válik nyíltan követővé

Ilyen pl. Nikodémus. Elfogadja ugyan titokban próbálkozó tapogatózását, de a beszélgetés során egyre inkább leméri, hogy társadalmi-vagyoni helyzete, a felső tízezerhez való tartozása nem teszi számára lehetővé a valóságos Jézus követését (Jn 3,1-21). Elképzelhető, hogy egy gyertyát szélvédett helyen, tehát letakarva gyújtsanak meg, de ha már ég, akkor teljes értelmetlenség véka alá tenni (Mt 5,15-16). Efelől Nikodémust sem hagyja kétségben. Beszélgetésük azzal zárul, hogy Jézus éppen arra figyelmezteti őt (Jn 3,21), hogy az igazságot tevő ember nem éjszaka, hanem nappal cselekszik. Vagyis a titokban keresőből nyíltan követővé kell válnia.

A korábban ördögtől megszállottat

A gerázai megszállott meggyógyítása után kéri az Urat, hogy vele lehessen (Mk 5,18). Am Jézus nem engedte (Mk 5,19), hanem elküldte azzal a feladattal, hogy magát a csodás gyógyulást hirdesse azok előtt, akik ismerték őt. Tehát csak nagyon közvetve tud Jézus szolgálatába állni.

Akik az Isten dolgaiból is üzletet csinálnak.

Elűzte a templomból azokat, akik ott árusítottak és vásároltak, pénzt váltottak, tehát saját hasznukra üzleteltek (Mk 11,15-17). Jézus szerint rablóbarlanggá tették az imádság házát. A „miért küldi el, vagy engedi el őket” kérdésre mindig ugyanaz a válasz: Csak a fontosabbért, az Isten előtt nagyobb értékű feladatokért. Pl., hogy ne váljon számára lehetetlenné az örömhír hirdetése; hogy legyen ideje imádkozni; hogy ügyét értetlenek ne tolják mellékvágányra; hogy a kisebb jelentőségű dolgok szolgálata ne torpedózza meg az igazán nagy ügyet.

1.2 Kiket küldjünk el, engedjünk el mi?

Nekünk is tudnunk kell elküldeni vagy elengedni bizonyos embereket, de csak ugyanazon okból, mint Jézus. Uram, át kell elmélkednem, hogy túlzásfúltságomban kiket küldhetek el!

Akik hosszabb idő után sem értik meg Jézust

Akik nem tudják megérteni, hogy Isten nem anyagi ügyeink befolyásolására való, nem betegek csodás gyógyítására, nem halál elodázására, hanem az ember boldoggá tételére a szeretet élete által. El kell küldenünk azokat, akik csupán lelkiismeretüket megnyugtató vallási programokat bonyolítanak le.

Akiknek szolgálata lehetetlenné tenné számunkra a szeretni tanítást

Ilyenek az önmagukat sajnáltatók, a csupán ajnározgatást kívánók, a rendszerességre nem szoríthatók; a mindig váratlanul betoppanók, s ezáltal a másokkal való foglalkozást megakadályozók. Azok a magányosok, akik csupán társaságot, vagy inkább meghallgatást keresnek, s ugyanakkor Jézus irányában nem mozdulnak, és másokat sem mozdítanak.

Akik nem tartoznak halászerületünkhöz

Itt sokkal könnyebb az elvet kimondani, mint azt a gyakorlatban alkalmazni. Nagyon vitatott lehet, ki tartozik ide, ki nem. Csak egyéni mérlegelés alapján lehet dönteni. Pl. távoli városban lakót nem célzok meg, de ha ott nincs, aki foglalkozzon vele és igényli, akkor nem utasíthatom el. Ha ott foglalkoznak vele, akkor igen. Általában: fiatal ne foglalkozzon öregekkel, öreg fiatalokkal, stb. Ha nem is könnyű ezen a téren a szelektálás, mégis foglalkoznunk kell vele.

A nem komolyan keresőket

Talán ezt kell leghamarabb felmérnünk. Keres-e egyáltalában eligazodást, kibontakozást, vagy csak áltatja önmagát, esetleg engem? Mi vonzza őt? A közismertek közélebe/közé kerülni minél előbb? Talán dicsekszik barátságunkkal? Vagy gyors (nem átél) ismeretszerzésre szert tenni? Esetleg mások rábeszélésére dialogizál a megtérés igénye nélkül? Valóban kereső-e, vagy csak keresést imitáló?

A szalon-keresztényeket

Ezek azok, akik ki akarják szűrni Jézus életéből és főleg tanításából a „rázós” dolgokat. Akik már elvileg sem fogadják el a magasabb követelményeket. Akik a tökéletességet a kiváltságosoknak tartják fenn. Akik kereszténységük mellett meg akarnak maradni evilág fiainak is.

Akik nem országbeli dolgot kérnek

Itt kétféle eset lehetséges:

- Nem tehetem meg, mert elveimmel ellenkezik. Pl. bíráskodás, üzletelés, protekció evilági előrejutáshoz, stb.
- Megtehetném elv-feladás nélkül, de esetleg elvon a fontosabbtól. Pl. gépelés, fuvarozás, házépítés, stb. (ezek önmagukban nem rosszak, de nem a fontosabb kárára).

Akik nem teremnek gyümölcsöt

Ilyenek a vallási sznobok, akik csak tetszelegnek a vallási témákkal való foglalkozásban vagy a közösségi szereplésben, de nem akarnak változtatni életükön. Vigyázat, nem azt mondtam, hogy nem tudnak, mert gyengék, hanem nem akarnak! Itt türelmi idő kiszabása szükséges. A gazda is adott egy évet a fügefának.

Aki nem meri kereszténységét megvallani

Kezdetben minden - mégoly távolról érkező - tapogatózást is szívesen fogadunk, Nikodémusoknak is rendelkezésére állunk. De aki a velünk való titkos találkozásokban látja a kereszténységet, és nem akar továbblépni, nem akar hitvalló és gyakorló kereszténnyé lenni, azt - éppen lelkiismeretének felrázására - finoman leépítjük. Egyébként is, ha mi Krisztus tanítását adjuk neki, alig hiszem,

hogy huzamosan kétségben maradhatna tennivalóit illetően.

A kifejezetten idegbetegeket

Ilyenek garmadával lepnek meg bennünket. Túlérzékenységük az átlagnál jobban vonzódik a transzcendens felé, viszont irrealitásuk és excentricitásuk épp a józan keresőket ijeszti el. Noha sok nagyon értékes ember akad közöttük, de ritkán lehet rájuk biztosan és kitartóan számítani. Megmentésük, használhatóvá tevésük érdekében befektett energiáink ritkán állnak arányban az általuk nyújtott teljesítménnyel. Mivel Jézus a bűnösöket jött hívni, ha betegségük bűneik következménye, akkor messzemenően segítjük, de ha egyéb öröklött pszichikai zavarokról van szó, akkor ideggyógyász vagy pszichológus felé kel segítenünk őket. Az így vagy úgy gyógyultakkal akkor foglalkozhatunk tovább, ha igénylik az Isten Országá építését és ennek eredményessége érdekében elfogadják kontrolljavaslatainkat. Általános elvünk lehet az, hogy aki önmagát nem képes karbantartani, az nem lehet mások apostola.

Akik valamilyen számításból jönnek

Ilyen is akad jócskán. A szerelemtől a partner keresésen át az üzletig a legkülönbözőbb hátsó gondolat mozgathat valakit. Jézust csak azért lehet keresni, hogy megtaláljuk életünk értelmét, boldogságát és ezt másokkal is közöljük. Aki enélkül akar keresni, vagy ettől kevesebbet akar, arra ne legyen időnk! Uram, ez az elmélkedés nem az időmilliomosok, hanem a túlszűfoltak elmélkedése. Mégis azt hiszem, hogy rövid időn belül mindenki túlszűfoltá lesz, ha komolyan vesz Téged és Országod építését. Segíts, hogy elmélkedéseimben tudjam értékelni az előadódó helyzeteket, a konkrét személyeket, és mindig Veled szinkronban tudjak megnyugtató döntést hozni a hozzám fordulókkal kapcsolatban.

(1975)

DRYP

FEBRUÁRI KERTI NAPLÓ MÉG ÚJÉVKOR

Összezavarodtam, mint az időnek járása. Januári újévi köszöntőm még a tavalyi szüret végével indult, most meg már egy nagyot ugorva az időben, február másodikán esedékes gyertyaszenteléssel illene kezdeni. Merthogy éppen az óévvégi lencseleves főzésnél tartok, amikor e betűket kopogtatom elektronikus masinámon. A december még boruskás, fagykerülő hónap volt, végül éppen az utolsó napján küldte kertünkre zúzmarás leheletét. Meg is dermedtek a fű között az előző nap még vidáman mosolygó százszorszépek.

Deres lett a konyhakert is. Szinte hallani véltem, hogy dideregték örökség fügebokraink csupasz ágai. Leveleiket már rég visszaadták a földnek, csak néhány apró elkésett fügenövendék aszalódott még rajtuk.

A gyertyaszentelést most hagyjuk meg a templomi teendők között, mi pedig nézzünk körül milyen tennivalók adódnak a ház körül ebben a nehezen kiszámítható télben? Lehetne metszeni is, de most csak topognánk a sárban, maradjon meg hát ez a feladat a nagyüzemeknek. A ház körül talán egy-két délután is elég lesz rá, s akkor majd jobban áttekinthető lesz, hogy mit vegyünk ki a gallyak, ágak közül. A gyümölcsfák, de cserjék, bokrok is, ilyenkor még mélynyugalmi állapotban vannak. Ekkor minimálisra csökken az élettevékenységük. Alszanak, mint a mackók, vagy a denevérek. A mélynyugalom azonban nem akadályozza meg, hogy a hideg hatására a rügyekben ne induljanak be azok az életfolyamatok, amelyek felkészítik őket a tavaszi kibomlásra. Azt is megfigyelték, hogy a különböző gyümölcsfajok mélynyugalmi időszaka eltérő időtartamú. A csonthéjasoké általában rövidebb, míg az almás termésűké hosszabb ideig tart. Általában február elejéig azonban valamennyi gyümölcsfajnál befejeződik ez az életszakasz – ezért fordulhat elő enyhébb teleinken, hogy februárban már ki is bomlanak a rügyek. A korábbi évek hidegebb telei megakadályozták ezt a korai rügyfakadást. A gond a késői fagyokkal szokott bekövetkezni, amikor elfagyhatnak ezek a rügyek. Ezért nem érdemes sietni a télvégi metszésekkel. Újév napján egyébként sem merném megjósolni az idei februári telet.

Ilyen tünet láttán azonban még a mélynyugalmi állapotban célszerű eltávolítani a beteg ágat.

Ilyenkor inkább az ősszel elmaradt kerttakarítási teendőket pótoljuk. Nézzük át a kerti szerszámainkat, a metszőolló élet, ásonak, kapának a nyelét, ne lötyögjön nagyon, hogy amikor használatba vesszük, ne bosszankodjunk s sietős-kapkodó barkácsolással, úgymond ne sufnituninggal kezdjük a télvégi, tavaszi kerti munkákat.

Végül a betelelt dísznövényeinket is látogassuk meg a pincében, garázsban – egy-egy sovány öntözést még meg-ejthetünk, ha eddig elmulasztottuk volna.

MESE-SAROK

DOMBI ZSUZSA

A VILÁGTALAN KIRÁLYFI

Volt egyszer, nagyon régen egy szegény király. Szegény ország, szegény uralkodója volt. Nem elég, hogy koldusok vették körül, még ráadásul volt egy világtalan fia is. Örült ő a fiának, de annak nem örült, hogy egyetlen gyermeke vak. Azért volt az országa szegény, mert olyan helyen terült el, ahol nem volt más, csak szikla, erdő, aztán megint szikla. Kevéske bevétel csak a városi idegenektől volt, akik idelátogattak, megnézni a csupasz hegyeket, sűrű erdőket. Legfőképpen egy híres szikla vonzotta őket, aminek egy kilógó darabja olyan formájú volt, mint egy törött pengéjű kés. Éle, mint a borotva. Hajszálat lehetett elmetnszeni vele, hosszában. Éleskőnek nevezték.

A király szerette volna meggyógyítani a fiát, de az, aki ezt meg tudta tenni, egy igen távoli vidék csodadoktora volt, és nagyon drágán dolgozott. Száz aranyat kért, azt is előre. Így hát lemondott arról, hogy valaha egészséges legyen az ifjú király. A királyfi minderről semmit nem tudott. Nem tudta, hogy szegény országban lakik, nem tudta, hogy milyen ez az ország, és nem tudta azt sem, hogy van valaki, aki képes lenne őt látóvá tenni. Ha nem kellett tanulnia, azzal szórakoztatta magát, hogy kedves

kiscicáját simogatta, játszott vele, vagy szolgája segítségével felült a nyeregbe, és kilovagolt az erdőbe, hegyekbe. A szolgája nem ment vele, mert a lova nagyon okos volt, bármerre elment, estére kelvén visszatalált a palotába. A királyfi éjjelente különös élőlényekkel álmodott, amikről mindig mesélt apjának, de érezte, hogy apja elképzelni sem tudja azokat.

Történt egyszer, hogy a lova megijedt egy nyusztól, megugrott, és a királyfi leesett a hátáról. A paripa hazafutott egyedül, beállt az istállóba, így senki nem vette észre, hogy itthon van, s a királyfit nem hozta vissza.

Nem történt az ifjúnak semmi baja, csak nem tudta, hol van, és merre induljon. Tapogatózva haladt egy ideig, amerre gondolta a jó irányt. Egyenesen az Éleskő fele ment. Megtapogatta, és majdnem elvágta a kezét. Rájött, hogy ez az a kő, amiről már mesélt a tanítója. Ahogy fogdossa a sziklát, ismerkedik az élével, egyszer csak azt érzi, hogy a markába ugrik, és egy közönséges bicska lesz belőle. A másik kezébe pedig egy görcsös fadarab ugrott. Elkezdte hát faragni, gondolta, kifaragja az egyik lényt, amit álmában látott. Legalább elfoglalja magát, addig, amíg rátalálnak. Alig vágott le egy-két forgácsot, érzi ám, hogy a kezében már ki is alakult a szobor. Tapogatja, hát, uramfia, pont olyan, mint álmában. Letette a bicskát, hogy jobban megfoghassa a szobrot, és hallotta, érezte, hogy az, újra sziklává változott.

- Ó, kedves királyfi, mi dolgod van itt, az Éleskőnél? – kérdezte egy melegen simogató leányhang.

- Ledobott a lovam, és nem tudom, merre kell mennem, hogy hazataláljak – válaszolt a királyfi.

- Szívesen hazavezetlek – mondta a lány, és kézen fogva elindultak.

- Gyönyörű játékos van – csodálkozott a lány, amikor meglátta a szobrot.

A királyfi elmondta, hogyan járt a sziklával, de a lány egy szavát sem hitte, azt gondolta, esztét vesztette a királyfi, amikor leesett a lováról.

- Ugye, nem hiszel nekem, légy holnap a sziklánál, újra megpróbálok. Ezt pedig neked adom, emlékül, amiért ilyen kedves vagy velem, és hazakísérsz.

Másnap a szolgájával elment a sziklához. A lány már ott volt. Most is megtapogatta az éles követ, de nem történt semmi.

- Menjetelek el innen, hátha azért nem sikerül, mert ti itt vagytok – parancsolta meg nekik a királyfi.

Elmentek hát, de messzebb megálltak, és lesték, hogy történik-e valami? Történt. Minden megismétlődött, ugyanúgy, mint tegnap.

A leány és a szolga nagyon elcsodálkoztak. A szolgának azonban támadt egy ötlete. Nem szólt róla senkinek. Amikor hazavezette a királyfit, eldugta a szobrokat, és azt mondta az öreg királynak:

- Felséges uram, a fiával valami furcsa dolog történt, amikor ledobta a ló, mintha megbomlott volna szegénynek az esze. Olyan dolgokat képzel magáról, hogy szobrokat farag. Az ő szemével?! Nagyon sajnálom, uram. Most már

vigyázni fogok rá, mindig elkísérem ezután, ha lovagolni megy.

- Rendes vagy, majd megjutalmazlak érte, ha lesz miből.
- Köszönöm, Uram, de nem azért teszem, hanem azért, mert szeretem a királyfit.

Dehogy, dehogy, nem azért tette, mert szereti a királyfit, hanem azért, mert attól fogva minden szobrot elvett tőle, amit faragott a csoda késsel, és eladta. Azt mondta, hogy szekrénybe zárja őket, nehogy valaki ellopja. A királyfi megbízott benne, és minden szobrot neki adott.

A szobrok olyan szépek, és szokatlanok voltak, hogy híre ment messze földön, és az országban hamarosan nagyon sokan érkeztek, és mindet megvették a szolgáltól.

Nem lett volna semmi baj, ha a lány, aki egyszer hazavezette, nem leleskedik mindig egy fa mögül, amikor a királyfi dolgozott a csodakéssel. Leselkedett bizony. Egyszer aztán eszébe jutott, hogy micsoda dolog, az, hogy csak ő gyönyörködhet e különleges alkotásokban. Összegyűjtötte az ország népét, és elmentek együtt a király elé. A lány kérlelni kezdte a királyt.

- Fenséges urunk, kérünk, mutasd meg nekünk azokat a szobrokat, amelyeket a fiad készít!

- Elég bajom van így is. Ne üzzetek gúnyt szegény világtalan, eszement fiamból.

- Fenséged nem tudja, miért lovagol ki mindennap a szolgálával a királyfi? – lepődött meg a lány.

- Nem tudom, csak azt tudom, hogy mindig össze-vissza beszél, mindenféle csodálatos álmokról, meg szobrokról. Vajon hogyan tudna ő bármit készíteni, mikor születése óta vak.

- Pedig tud. Én minden nap láttam, amikor az Éleskőnél különleges élőlények másait készítette. A legelsőt nekem adta.

A lány előhúzta a kincsét a kendője alól, mert mindig nála volt, annyira a szívéhez nőtt, és megmutatta a királynak.

A király azonnal hívatta a szolgált.

- Mond el nekünk, mi baja a királyfi eszének? – szegezte neki a kérdést a király.

Ahogy a szolga meglátta a lányt, és a király kezében a szobrot, egyből tudta, hogy kiderült minden. Kétségbeesve borult a király lábához.

- Kegyelmezz, fenséges királyom, megtévedtem, de már megbántam.

- Hol vannak a szobrok?

- Visszaszerzem, napokon belül, ezt megígérem.

- Azt kérdeztem, hol vannak?

- Eladtam őket. Tessék, itt van az áruk – és a király elé öntött egy nagy csomó aranyat.

A királyfi is előkerült, és csodálkozva hallotta, hogy legkedvesebb szolgája így becsapta. Nagyon elsomorodott. A lány odament, és vigasztalni kezdte.

- Én szívesen leszek a cseléded, amíg csak élsz.

- A feleségem semmiképp nem akarsz lenni, ugye? – kérdezte a királyfi.

- Örömmel leszek a feleséged, de tehozzád királylányok illenek.

- Édesapám, elvehetem feleségül azt, aki nekem a legkedvesebb?

- Igen, igen, áldásom rátok – örvendezett a király – a szolgálát elzavarom, a pénzből pedig meggyógyíttatom a szemedet.

- Ne haragudjon meg érte, apám, de még két kérésem van.

- Mondjad fiam, bármit teljesítek, ha tudok.

- Ne zavard el a szolgálmat. A legjobban ő ismer, ő tudja a szokásaimat. Mindig rendes volt velem, ezért megbocsátom neki, hogy megzavarta az arany csillogása. A második kérésem, hogy nem szeretném, ha meggyógyítanának, mert akkor talán nem tudnék szobrokat faragni, legalább is, nem biztos, hogy ilyenek lennének, meg ki tudja, hátha az Éleskő sem viselkedne velem így, ahogy most.

A király meglepődött a fia kérésén, de mindkettőt megértette.

- Rendben van, ha ezt akarod, legyen kívánságod szerint – s most a szolgálhoz fordult – Te pedig jól figyelj, ha a legkisebb panasz lesz rád, megnézheted magad. Vigyázz magadra nagyon! Figyellek.

A szolga megszívlelte a jó tanácsot, vigyázott magára, nem lehetett senkinek panasza ellene. Többé nem volt semmiben hiány az országban. Rengeteg turista érkezett. Mindenki a híres szobrokat akarta látni. A király szétosztotta népe között az arany egy részét, amiből éttermeket, szállodákat építettek, hogy legyen hely a sok-sok vendégnek. Azóta mindenki boldogan él, abban az országban, ha meg nem halt. Egyedül a királyfi szolgálja nyugtalan, annyira vigyáz, nehogy akarva, akaratlan vétsen valamit ura ellen, és elzavarják miatta.

FARKAS ISTVÁN

A BOR ANGYALA

Látjátok ezt a bort az üvegben? Hej, ha ez mesélni tudna! No, de majd én megpróbálom elmondani nektek azt, amit nekem már elmesélt. Nem akárhonnan valósi ez a bor. Fülel. Fülét pedig már István király is úgy adományozta egyik főemberének, mint értéket. Azóta pedig ez az érték csak öregbedett. Hogy akkor is szőlőt termesztettek a Kőhegy oldalában, vagy mást arról az írás nem szól, de hogy máig híre járja a jó fülel boroknak az biztos. Már csak azért is így van, mert én is azt iszom és jóhírét is keltem minden felé.

No, de hol itt a tündér - kérdezhetitek. Hát barátocskáim, ha valaminek, hát a fülel Kőhegynek van angyala, az bizonyos. Öreg, nagybajuszú Tsz elnökök mesélik, hogy holdfényes, fagyos téli éjszakákon lehet legjobban megfigyelni, amint pincéről-pincére jár, lopóval a kezében és sorra kóstolgatja a jobbnál jobb borokat. A legjobbakat aztán még le is pecsételi. Azokat szokták a gazdák féltve őrizni a következő szüretre, hogy a szüretelők vérén át ismét bejusson az új borba. De azért az angyal is csak ember. Úgy mesélik, hogy hajnal felé már annyira örül a sok bornak, hogy éneke még a faluba is behallatszik. Attól

olyan idegesek a faluszéli kutyák. Aki már látta azt meséli, hogy olyankor sűrűn meg-megáll, hörpintget egyet-egyét és meg-megkapaszkodik a szőlőkarókba. Következő évben ezeken a tőkéken lesz a legzamatosabb, legédesebb a szőlő. De, ha mindez csak mese lenne, bele sem fogtam volna. Már vagy tíz éve, mi is ott vagyunk szüretkor a nagymamával és kóstolgatjuk az angyal által lepecsételt borocskát. Persze csak azért, mert tudjuk, hogy ettől lesz jó a jövő évi termés. Mesélt Lajos barátunk is az angyalról, de én mindaddig nem hittem neki, amíg saját magam nem találkoztam vele. A bor nagyon finom volt és eleinte nem is igen ismertem meg a különböző fajtákat. Így aztán sokáig fel sem tűnt, hogy mindegyiknek más-más zamata van. Később, ahogy a táj angyala befogadott bennünket is, már különbséget tudtam tenni a különböző ízek között. Egyre jobban élveztem a zamatok kavalkádját, csak azt nem értettem meg sokáig, hogy a pincében miért ad jobb bort nekünk Lajos, mint fent a konyhában ebédhez, vagy a délutáni kvaterkázáshoz.

Végül már nem bírtam magamban tartani és megkérdeztem.

- Nem értem - mondta Lajos - Már egy éve idejársz és még mindig nem hiszel az angyalban? Na, gyere!

Lementünk a pincébe. Elöttem szívott ki a lopóval egy jó adag bort. Ott helyben megkóstoltuk. Olyan volt, mint mindig, kitűnő.

- Na most gyere, felmegyünk a konyhába! Fogta a lopót és felballagtunk. A konyhában vett megint két poharat és megint kóstoltunk. Hát uram fia! Ez egy egész más ízű bor volt. Ez is jó volt, de már nem ugyanaz.

- Óh - mondtam - nem csapsz be! Menjünk vissza a pincébe! Mivel még volt a lopóban ismét kóstoltunk. És ez most megint az a lágy, selymes, zamatos bor volt, mint először.

- Te, ez fantasztikus - mondtam - és mi van, ha a padlásra megyünk?

- Menjünk, kóstoljuk meg, majd meglátod! - mondta. Szóval, így játszott velünk az angyal mindaddig, amíg a nagy éneklésre ki nem jöttek a lányok a kert végibe, hogy angyal ide, angyal oda most már ideje lenne a tűzre is rakni, meg egy kis bor is kellene a vacsorához. Eddig a mese. Hát akkor egészségetekre!

KIRÁLY IGNÁCZ

JUHÁSZ KÁROLY

1934-2015

JÉZUS TANÚJA ÓCSÁN ÉS A BOKORBAN

Jézusért élt. Közöttünk élt. Velünk élt. Karácsony napjaiban, december 28-án eltemettük. Jézus születésnapján az ő égi születésnapját ünnepeltük. Milyen ünnep az, amikor elszorult torokkal, könnyes szemmel emlékezünk? Emberi. Az emberi élet ilyen: egyik szemünk sír, a másik meg nevet. Szomorkodunk, mert valami itt és most

lezárult, mi, itt maradtak szegényebbek lettünk. Örül a lelkünk, mert egy teljes életért adhatunk hálát mennyei Atyánknak. Ugyanakkor bűnbánatot is tarthatunk, mert az utóbbi évek leépülési időszakában Karcsira gondolásaink alig mozdítottak bennünket személyes meglátogatására. Pedig jól tudjuk: a testvérbarátság sokkal több, mint együtt működő aktivitás...

Ahol élt, ott tette, ami jót csak tehetett. Ócsa városa volt haszonélvezője annak, hogy Karcsi közösségi ember volt. A közösségért élő ember. Megalapította a Népfőiskolai Erkölcsi és Kulturális Egyesületet. Célja: erkölcsi megújulás, kulturális fejlődés, jó hagyományok megőrzése, környezettudatos életre vezetés volt. Amit értéknek, jónak, igaznak, szépnek és szentnek gondolt, azt tevékenyen igyekezett képviselni. Abban a reményben, hogy ezt hatékonyabban teheti, indult a környék országgyűlési képviselőválasztásán a Zöld Demokraták színeiben (2001). Amikor az esélyekre rákérdeztem, azt mondta: „Egy próbát megér.” Nem nyomult hatalomért, kiváltságokért. Ő nem nyakkendő és lapos táska, megélhetési közéleti ember volt. Élhető volt. Ez vezette, amikor Ócsán képviselővé választották (függetlenként), és évekig „parasztprofétája” volt településének. Amikor ezt a kétesnek ható titlust említettem neki, azt mondta: „Igen. Műveljük a földet, etetjük az állatokat. Ezt kéne a Jézustól tanultak szerint az emberek felé is tenni.” Ezért hívott neves előadókat a Népfőiskolára (pl. Drábik Jánost), ezért áramoltatta nagy tételekben az adományokat a nagycsaládok, a szegények felé. Ivóvíz-fertőzöttség idején ezért hordta lajtos kocsival a tiszta vizet utcáról utcára. Tette a jót hétgyermekes nagycsaládosan, és azután is, hogy két fiukat fiatalon kellett temetniük. Arra is volt ereje, hogy elképesztő harccal, kilincseléssel megvédje az ócsai természetvédelmi területet a haszonleső erőktől.

Olvassunk bele a korabeli ócsai hírekbe: „Juhász Károly egyházközségi gondnok szervezésében 1989. május 27.-én megalakult az Ócsai Katolikus Népfőiskola, az alakuló gyűlésen részt vett Bulányi György SchP és Bisztrai László plébános is. A gondnok, Juhász Károly tevékenységének eredményeként 1994-re minden volt katolikus egyházi ingatlan visszakerült az egyházközség tulajdonába. A polgármester felkérte Bisztrai László plébánost, hogy 1994. október 23-án mondjon ünnepi beszédet a Turul-szobornál...”

A helyi római katolikus egyházközség gondnokaként sokoldalú gyakorlatiasságával, tervezéssel, kivitelezéssel a templom ajtajától a templomtoronyig kiírhatná nevét, amint az első padokra szokták kitéblázni a támogatók neveit. Feleségével, Marikával, akit már évekkel ez előtt eltemettünk, olyan támaszai voltak a hitéletnek, hogy viccesen mondhattuk: Ócsai Háromság! Nevezetesen: a boldog emlékű Bisztrai Laci bácsi plébános, Marika és Karcsi. Nyitott szívükkel és nyitott ajtójukkal ők tették lehetővé, hogy hosszú évekig a Bokor Község egyik bázisa Ócsa volt: ottani lelki gyakorlatok, rendezvények szép és fejlesztő élményeit őrizzük. Tették ezt annak

ellenére, hogy erős ellenszél fújt akkoriban is... Ócsán volt az első Bokorünnepünk is (1976).

Karcsi magyar ember volt. Ez vitte el a sükösdői látnokasszony spirituális köréhez is, hiszen a magyarság lelki felemelkedésére kapott ott is buzdítást. Leánya esküvőjét is március 15-re tették 1986-ban, és a díszmagyarban pompázó ifjú pár nyomában kokárdásan vonultunk végig a falun. (Az államvédelem ezt külön jelentésben „méltatta”: „Az ócsai bulányista bázisközség demonstrációt akar szervezni a község egyik tagja lányának március 15-én tartandó esküvőjén. A tervek szerint az ifjú pár díszmagyarban tartaná esküvőjét, s a rokonságon kívül megjelenő 200 fő bázisközségi tag kokárdát viselne. A ceremónián részt venne Bulányi György is. – Intézkedés: jelentik a BM III/III Csoportfőnökségnek és tájékoztatják a Pest megyei RFK-át szervét.”).

Az erőszakmentesség kiemelkedő vonása volt Karcsi életének. Harcai, küzdelmei ennek megfelelően alakultak. Sok bántásra szellemi és kapcsolati erővel válaszolt. Nem volt olyan erőszak elleni megmozdulásunk, ahol ő ott ne lett volna az élen. 1988-ban a Kossuth téren, 2001-ben a taszári békemeten kilométereken át cipelte a táblát, csendben, imádságos fegyelemben (miközben többségünk beszélgetett, énekelgetett). Tábláján ez állt: „Minden háború testvérháború!”

Temetése után Aczélékkal, Kaszapékkal, Csikyékkel, Matyival beszélgetve megállapítottuk: „Ha a meleg fűtőtestekre tesszük otthon kezünket, akkor is Karcsira gondolunk.” Ha ott lettek volna mindazok, akiknek Karcsi ingyen és nagy odafigyeléssel tette a jót, akkor nem ötvenegynéhányan lettünk volna. Sok-sok ember saramegoldó tisztelettel emlékezhet rá. Aki nem ismerte a Bokorban, de találkozott volna vele, egy nagyon egyszerű, szegény falusi bácsival találkozott volna. De szegénysége csak látszat volt! Olyan gazdag volt jó tetteiben, hogy élete alapvető megnyilvánulásának az adakozást, a segítséget mondhatjuk. Amikor még fizetésképtelen voltam, jelképes térítésért adta a kukoricát hízóimnak, a búzát tyúkjainknak és... a „kóstoló” csirkehúst, libát, kacsát. Később is csak borítékos diszkrécióval hagyhattam náluk szerény köszönetünket.

Sírja ott van Marikáé mellett az ócsai temető kis kápolnájának tövében, a dombon. Emléke itt van Bokorunkban, szívünkben. Példája arra indít, hogy legalább nagyon igyekezzünk versenyre kelni vele a jó tettek megtevésében.

